

SABYLUNDS HERRGÅRD (se art. sid. 24—26)

Foto: Kamera-Bilden

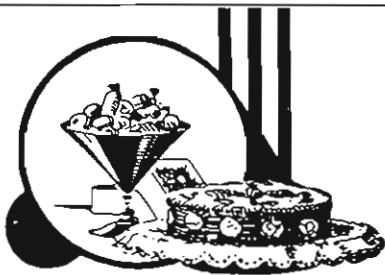
KUMLA

UTGIVARE
NILS HELANDER

1963

34:e årgången

JULBLAD

Beställ **JULTÅRTAN** i god tid hos

SÖRGÅRDENS KONDITORI

Inneh. MARTIN LINDBLAD

Pröva någon av våra tårtspecialiteter

GRÄDDBANAN - SCHWARTZWALD - CASABLANCA m. fl.

Serivering av gott kaffe

Köpmangatan 26, Kumla

Tel. 704 01

För julinköpen
rekommenderas

Anna Bergs

TAPISSERI- &
KORTVARUAFFÄR

Telefon 702 06

ERIC ERICSSON

Självköp Telefon 703 98, 704 99

STENEVÄGEN 43

VÄRME- och SANITÄRA INSTALLATIONER

inom såväl nybyggnader som gamla byggnader, servisledning, vattenmätareanläggningar samt inställning och justering av element och radiatorer för bränsleekonomi. Packning av kranar, rensning av avlopp samt alla förekommande reparationer utföres.

Kumla Rörinstallationer

Kontor och lager ODENGATAN 3, KUMLA — Tel. 711 80

Av Kumla stad auktoriserad rörledningsentreprenör

Rådfråga oss innan Ni låter utföra installationer och reparationer

KUMLA BEGRAVNINGSBYRÅ

Ombesörjer allt för såväl jordbegravning som eldbegängelse. Begravningsbil tillhandahålles

Telefon 700 61

När det gäller BARNKLADER gå till oss!

När det gäller dam BEHÅ, KORSETT, DAMSTRUMPOR eller DAMHATT gå till oss!

Allt i största sortering och kvalitet till lägsta pris är vårt motto.

VÄLKOMNA TILL *Thyras* TORGET KUMLA

GÖR ★
★
JULAFFÄRERNA I
★

Strömzéns
GARN- & TRIKAFFÄR
Tel. 70196 KUMLA

Inte blott till julen

utan året runt göres inköpen av tobaksvaror m. m. i

Allt för håret o. rakningen
Dags- och veckotidningar
Alla slags tobaksvaror,
p:por m. m.

Tobakshörnan
TORSTEN RISBERG

Trädgårdsgatan 3 - Tel. 707 80

ÖREBRO LÄNS LANTMÄNS CENTRALFÖRENING

Filial i Kumla

FODERMEDEL - GÖDSELMEDEL - SPANNMÅL

FROER - STRÄFODER - UTSADEN - MASKINER - OLJOR M. M.

Telefoner: 701 77, 705 87

Vid bemärkelsedagar använd Eder av

KUMLA KÖPMANNAFÖRENING

Presentkort

*"Mer skomakare
än folk"*

Inbunden i trevligt band 15:—

Hos bokhandl. i Kumla och Hallsberg

Bokverket **KUMLABYGDEN** är utfört av **KB KUMLA TRYCKERI**

I dag har en Frälsare blivit född åt eder . . . Luk. 2:11

Julbetraktelse för Kumla Julblad av
komminister Carl-Gustaf Nordberg, Hardemo

Tänk! Har det hänt idag? Jovisst! Just idag. Det är juldagens skrikande löpsedelsrubrik. Just när detta skrives talar dagstidningarna om ytterligare några män, som man fått kontakt med i en gruva i Tyskland. De sitter fångade i ett schakt, dit inte vattnet ännu nått och där drunkningsdöden ännu icke tagit sitt struhtag. Man hade väntat sig, att idag skulle räddningstuben kunnat sänkas ned för att de inestängda skulle räddas upp till jordytan och till halvt nervsjuka anhöriga, som ansett dem vara förlorade.

Placera nu dig "du själ" i deras situation. Vilka dagar av väntan. Skall vi förgås utan att någon kommer på att det skulle kunna gå att rädda oss? Försöken att genom knackningar få kontakt med yttervärlden har försökts i veckor. Skall vår räddning komma? Varje ljud i grunden eller i jorden inger något litet hopp. Men ännu sitter de där. Uppe på markytan arbetas febrilt, men just idag då man trodde att man skulle lyckas, rasade det nyborrade hålet igen. Vilken dag det skall bli när räddningen kommer! Om den nu inte kommer för sent. Vilket budskap för dem det skulle vara: "Idag kommer er räddning!"

Det är kanske bara en och annan av oss, som förstått och genom Guds Helige Ande fått nåd att fatta, att vi i evighetens sammanhang sitter inestängda i vårt "schakt" av försyndelser och gudsfrånvändhet. Syndens lön är döden. Men den som verkligen på allvar börjat fatta detta har också börjat våndas och ängslas. Det vore ingen orätt, om vi finge dö i våra synder och brott. Vi har vänt vår salighet, vår gode Gud, vår Herre och vår himmel ryggen och vandrat vår egen väg. Nu är vi egentligen ganska låsta i våra egna försök och ansträngningar. Och vad hjälper det. Vi har ju inte verktygen till att göra oss väg tillbaka till ljuset och livet. Det måste allt till sist bli där-
uppifrån, som hjälpen skall komma. Gud förbarma Dig

över oss och rädda oss! Det ropet hörs nu och då i en människosjäl och det är ett välsignat rop till liv. Måtte det ropet förökas ibland oss. Då är Herren redo att med sin Ande bana sig väg ner till oss och rädda oss upp till sitt härliga dagsljus.

Det är inte bara individen utan också vår tid som börjar inse mörkret omkring oss och "grottelivets" tryck. Skulle det inte därför bli något särskilt i jul? Skulle du inte verkligen bedja Gud om öppnade ögon, så att vi i vår förmörkade själstillvaro finge in lite mer av ljus, av frälsningsfröjd och av salighet. Det är verklig julglädje och julfrid vi behöver. Läs därför juldagens löpsedelsrubrik på nytt!

I DAG är en FRÄLSARE född åt eder . . . Han har kommit för att frälsa och förlåta, för att sätta dina fötter på en jämn väg och föra dig till sitt himmelska rike. Himlaporten, som varit stängd genom vår synd, har Jesus nu kommit ut igenom, ner till oss för att öppna den för oss och låta alla syndare och bundna, alla som sitter i mörker och alla som behöver Honom, med Honom få återinträda i himmelens härlighet och ljus. Ja, för oss alla, som smakat livets och syndens oändligt pressande mörker och instängdhet, är det verkligen jublets toner och salighetens ord. Räddningen är här! Jesus är hos oss! Friden kommer för de fridlösa! Tårarna torkas! Ögon stråla! Den verkliga julen är här!

I DAG ÄR EN FRÄLSARE FÖDD åt dig . . .

Då kan jag önska er alla en verkligt God Jul!

KUNGLIGT I KUMLA FÖR 150 ÅR SEDAN

KRONPRINSEN CARL JOHAN OCH ARVPRINSEN OSCAR
PÅ BLACKSTA GÄSTGIVAREGÅRD ÅR 1811.

UR "NÅGRA MINNESBLAD" ÅR 1877.

AV J. M. ROSÉN

Vilken andel Carl von Rosenstein hade i tronföljarevalet i Örebro, är allmänt bekant. Han var den tiden kyrkoherde i Kumla i Närke. Blacksta var närmaste gästgivaregården, vilket nämnes emedan den då av Rosenstein begagnades som ett slags filialhotell, då själva prästgården var överfylld av resande, vilket den för det mesta var, i synnerhet på somrarna. Så var den sommaren 1811, varom här är fråga. Mina föräldrar, både genom vänskapens och släktskapens band fästa vid Rosensteinska familjen, gästade då Kumla några veckor och bodde i själva prästgården. De hade tagit med sig sina tvänne äldsta söner, varav jag var den ene. Född 1806, och således då 5 år, kan jag väl icke minnas så noga *allt* vad som då passerade omkring mig, dock har ett och annat fäst sig livligt i mitt minne, däribland att jag då och då fick besöka Blacksta gästgivaregård, där jag fann det särdeles intressant, då den var uppfylld av unga leklystiga gossar — Cederströmmar, Annerstedtar, Lagerstrålar osv. allt släktingar till Rosenstein, en väldig skara, som uppfostrades där på Rosensteins bekostnad (hans eget äktenskap var barnlöst). De bodde alla jämte sin lärare, J. Höijer, på gästgivaregården och hade där även sin kost, då det var för långt för dem att för varje mål begiva sig till den en fjärdels mil därifrån belägna prästgården.

Höijer var en mycket egen personlighet. Sina disciplar höll han i tukt och Herrans förmaning, varom en skrubb i övra förstugan på gästgivaregården kunde vittna. Där insattes de, som på ett eller annat sätt förgått sig. Skrubben var hög och smal likt en skorsten och överst försedd med en fyrkantig glugg. Genom denna underhöll sig de unga penitenterna med den yttre världen, i det de, förutsatt att de hade vighet nog därtill, klättrade upp och lade sig på armbågarna i gluggen. Krypa ut igenom densamma vågade de dock icke för "magistern". Tillrättavisningarna hade i övrigt till det mesta en viss tillsats av humor. Så minnes jag en eftermiddag, då samtliga disciplarna sutto och läste över sina läxor i magisterns närvaro, att Th. C. som satt i soffan, särskilt underhöll

sig med att tugga på en av (de lösa) knopparna på soffan, varvid Höijer sade: "Ät inte upp mina möbler", vilket jag tyckte var så övermåttan roligt att jag måste berätta det, när jag kom "hem".

Jag hade senare under min studenttid i Uppsala, tillfälle att förnya bekantskapen med Höijer och var ofta bjuden till hans bord, vilket eljest för studenter var en sällsynthet, ty han levde ogift och nästan som en eremit i sitt "kloster" vid ån, där han icke hade någon annan omgivning eller betjäning än sin gamla hushållerska. Man mådde dock gott i hans hus. Förträfflig mat, där dracks icke till middagen vin, men utmärkt öl, 100-årigt, som dracks med socker och var mycket oroligt, så att försiktighet måste iakttagas vid buteljernas öppnande. En gång hände det oaktat all försiktighet, att korken flög i taket och innehället med, varvid H. med sin vanliga torrolighet sade till hushållerskan: "Tag ut den där! Den som icke skickar sig i lag, får icke vara i lag." Hans uttryckssätt var i allmänhet på det viset. En gång skrev han till min fader (som var en gammal akademikamrat till honom) "Här lever jag, steril som en milstolpe på Upplands slätter."

Höijer var en för sin tid betydande pianist, men det var en särskild gunst att få höra honom, då han höll sig så mycket ensam, och det kunde endast ske hemma hos honom själv, där han väl icke hade något piano, men ett gott klaver. I samkväm såg man honom aldrig, t. ex. på bjudningar hos Goubbe, Kolmodin, Rabenius osv., där man eljest såg de akademiska lärarna, både äldre och yngre, talrikt representerade, icke heller kan jag erinra mig hava sett honom på någon konsert eller andra offentliga nöjen i Uppsala.

En dag under vårt vistande på Kumla kom till Rosenstein (han var då, så vitt jag minnes, redan utnämnd till biskop i Linköping) underrättelse att kronprinsen Carl Johan (i dagligt tal den tiden mest benämnd Bernardotten eller Ponte Corvo) ämnade göra besök. Dag och timme voro utsatta. Huset var, såsom vanligt, fullt av främmande, som på det angenämaste brukade fördriva

J. M. Rosén

SUNDBERG & OLSONS
FOTO GRAFISKA

Havendalsvägen 7 KUMLA

Tel. 708 44

BRUDPAR-
PORTRÄTT-
GRUPP-
SERIE-
FÖDELSEDAGS

Foto

Vi rekommendera vår populära **PORTRÄTTSERIE**

tiden, mest med musik, men denna underrättelse gjorde en diversion i förströelserna. Nu var det ej för damerna tid längre att brodera eller promenera eller musicera, utan det bar av ut på ängarna att samla blommor till kransar och guirlander och sätta i ordning en äreport. Den stora dagen kom och det anlände den ena "kökswagen" efter den andra, tillhörande den furstliga trängen — men ingen kronprins, ingen arvprins. Det var icke ovanligt att Carl Johan under sina resor lät vänta på sig, så att man gav sig till tåls — var uppe i det längsta på kvällen, men gick omsider till sängs; det var det värsta med blommorna, som vissnade, men det kunde hjälpas genom en ny skörd, varför trädgård och ängar på nytt sattes i kontribution, alla herrskapen voro hela dagen festligt klädda, ty man var ingen minut säker; där hade samlat sig en mängd allmoge från landsbygden omkring och man såg även herrskap från Örebro. Mången gång, när det syntes en vagn med det bekanta livréet i backen, ropades: "Nu komma de!" — Och alla sprungo till för att ställa upp sig i den överenskomna ordningen; värden på stället i full ornat, upprepande för sig själv de ord, med vilka han ämnade välkomna sin höge gäst; soldaten, som skulle servera de små kanonerna på backen, hållande luntan på fänghålet; men åter var det icke de väntade, det var allt någon kock, någon konditor, någon gardrobier — och även hela *den* dagen förgick utan att någon Carl Johan kom, och likaså tredje dagen ända till klockan 11 på kvällen, då kanonerna smälldes och de utposterade kunskaparna kommo med andan i halsen och ropade: "Nu äro de här!" Och ögonblicket därefter körde vagnarna in på gården med mycket buller; men då hade de flesta främmande, trötta av att vänta och vaka så länge, redan begivit sig till sängs, så att ett tillämnat högtidligt emottagande med sång icke kunde verkställas. Dock hade alla tillsagt att *i fall* Bernadotte skulle komma, de skulle väckas, det måtte vara vad tid på natten som helst, och då alla dessa hunnit bli uppruskade och satt sig i presonabelt skick, med en hast, som i avseende på toaletten kanske lämnade ett och annat övrigt att önska, samt störtade till samlingsrummet, där de visste att de höga gästerna voro till finnandes — så funno de dessa redan sittande till bords, i full fart att göra sin supé med, som det tycktes, den bästa aptit. I synnerhet hade buljongen funnit nåd för Carl Johans ögon, eller gom, ty han lät giva sig därav två gånger, räckte själv fram sin stora silverkopp eller skål (prins Oscar hade en mindre dito) för att få den påfylld, allt under det han oupphörligt pratade med Rosenstein och andra, som stodo omkring bordet (endast de begge prinsarna sutto därvid), och när han icke orkade mer, *så hällde han det återstående innehållet ur sin kopp och i sin sons* på det mest ogenerade vis och under ett oupphörligt pratande. Supén var snart expedierad, men konversationen (om man så kan kalla det, ty Carl Johan lät ej många ord från de andra komma emellan) fortsattes, och då den fördes på franska, så kan jag icke veta vad den rörde. Endast det har jag reda på, att någon av damerna frågade prins Oscar (han var då 12 år) om han ännu talade svenska. "Ja", svarade han på god svenska, men

med fransk accent, "jag talar svenska och det *duktigt ändå*, vilket väckte mycken munterhet bland sällskapet och sedan ofta upprepades. Det lät som om den vackre gossen i sin lilla jacka och utfällda skjortkrage betydligt slagit an på damerna.

Johan Magnus Rosén föddes 1806 i Göteborg och dog i Stockholm 1885. Han var vitter författare, skriftställare och tonsättare; tjänsteman i flera verk, men lämnade ämbetsmannabanan för att alltmera ägna sig åt musiken, litteraturen och pressen. År 1863 bosatte han sig i Hamburg, men återvände efter 20 år till Stockholm. Hans sista större litterära arbete var *Några Minnesbilder*, 1877, med berättelser och interiörer från hans barndoms- och ungdomsår. Ur denna serie är den här återgivna skildringen från Kumla hämtad. Det av R. återgivna porträttet är tecknat av *Marie Röhl* och anses vara ett av hennes bäst lyckade.

Den i det föregående omnämnde kyrkoherden i Kumla, *Carl von Rosenstein* kallades år 1819 till ärkebiskop. I Kumla Julblad 1952 och 1953 är han skildrad av överläraren *Erik Ekdahl*. Ur denna skildring skall efter sid. 15 år 1953 citeras följande yttrande av en anförvant till biskopen: "Den, som känt von Rosenstein under de tre perioderna: då han var pastor i Kumla, biskop i Linköping och ärkebiskop, kunde icke draga i tvivel att den första av dessa perioder var den lyckligaste, den sista den minst lyckliga."

Henning Julin

Billigt att åka tåg för 100 år sedan

En brefskrifvare framställer anhållan att genom oss få upplysning om hwad resor å statens jernvägar kosta. Willigt efterkommande denna begäran kunna vi nu upplysa, att priserna äro beräknade att utgå med 75 öre för hvarje mil af resande i första klassens wagn, 50 öre i andra och 25 öre i tredje klassens wagn. Dessa priser äro, som vi tro, något lägre än Köping—Hultjernvägens, hwaremot statens jernväg icke, såsom Köping—Hult, säljer returbiljetter till nedsatt pris.

Exempelwis må nämnas att afgifterna från Örebro till följande stationer äro:

	Afstånd fr. Örebro	1:a klass	2:a klass	3:e klass
Mosås	(0,9 mil)	0,67	0,45	0,22
Kumla	(1,7 "	1,27	0,85	0,42
Halsberg	(2,3 "	1,72	1,15	0,57
Wredstorp	(3,7 "	2,77	1,85	0,92
Laxå	(5,1 "	3,82	2,55	1,27
Töreboda	(9,3 "	6,97	4,65	2,32
Sköfde	(12,9 "	9,67	6,45	3,22
Falköping	(15,8 "	11,85	7,90	3,95
Alingsås	(22,2 "	16,65	11,10	5,55
Göteborg	(26,5 "	19,87	13,25	6,62

(NA 1862)

Den bästa julklappen — EN SPARBOK I

SVENSKA HANDELSBANKEN

KUMLA-SKOMAKARE SOM PREDIKANTER

Anton Källström
1860—1940

G. A. Liljestrand
1866—1953

Albert Årsell
1860—1946

En trio verkliga trosmänniskor var skofabriksarbetare Anton Källström och förmännen G. A. Liljestrand och Albert Årsell. Den förstnämnde var trotjänare på A. G. Anderssons och de båda andra på C. G. Ströms skofabrik.

Alla tre var missionsförbundare och tillhörde Kumla Friförsamling, föregångare till Kumla Missionsförsamling.

Anton Källström var född i Torsåkers församling, Gävleborgs län. År 1888 blev han kadett i Frälsningsarmén och tjänstgjorde på olika kårer tills 1890, då han som B. O. beordrades till Örebro kår. Under örobrotiden var Källström med och bildade Täby kår, som sedermera flyttades till Kumla. År 1892 fick han order till den finska huvudstaden. Det var emellertid hårda tider i Finland. Salvationisterna tolererades inte alls av de härskande, och en dag fick Källström och hans tio kamrater finna sig i att med fångtransport hemsändas till Sverige.

Källström övergick någon tid därefter till Metodistsamfundet och verkade som predikant i Stene och Bengtsfors. Till Kumla flyttade han 1905 och blev någon tid därefter medlem i Kumla Friförsamling.

Med åren kom Källström, tack vare sitt stora missionsintresse att bli allt mera känd. Under ett par årtionden var han sin församlings sekreterare. Han var duktig talare och väl bevandrad i sin bibel. Vid förfall för församlingens pastor fick Källström tjänstgöra som predikant men anlätades också ofta vid missionskretsens möten. Han var invalidiserad i sitt ena ben och fick därför skynda långsamt. Detta fick emellertid inte hindra honom att regelbundet besöka gudstjänsterna. För sitt nit och renlärighet kallades han för "församlingens samvete".

Albert Årsell blev kumlabo 1882, samtidigt som fabrikkör C. G. Ström, som under mer än ett 40-tal år skulle bli hans arbetsgivare. Båda hade varit arbetskamrater

bl. a. i Katrineholm. Jag vet inte om Årsell predikade någon gång, men han medverkade flitigt vid församlingens sammankomster med recitation, oftast egna dikter. Han hade lätt att skriva poesi och var tidvis ganska produktiv och medverkade i Kumla Julblad och Nerikes-Tidningen. Årsell var en av stiftarna av Kumla Blåbandsförening 1887 och medverkade även vid dess möten och fester.

G. A. Liljestrand var den yngste av trion och gick bort sist. Han var född i Brotorp, Fjugesta. Under en lång tid var han stockholmare, först som biträde och sedan som skohandlare vid Karlavägen. När han för ohälsa sökte läkare blev han av denne uppmanad att återvända till landsorten för luftombyte. Han blev då skohandlare i Fjugesta. År 1912 flyttade han till Kumla som förman vid C. G. Ströms skofabrik och blev där, liksom Årsell, trotjänare.

Liljestrand var nog den lättsammaste av trion. Han syntes alltid glad och hade sinne för humor. En gång bad disponent Einar Ström honom att skaffa fabriken en bra arbetare. Efter någon tid kunde han meddela: "Nu har jag skaffat disponenten en bra skomakare, men han är inte så bra som jag."

Liljestrand fick liksom Källström "rycka in" vid förfall för sin kyrkas pastor. Men han anlätades också av församlingarna runt om i bygden, som var vana att få predikohjälp från Kumla, i all synnerhet innan missionskretsen hade skaffat egen pastor. I början av seklet predikade fabrikkör P. J. Sandberg (far till Einar och Martin Sandberg) många gånger i de olika missionshusen.

Liljestrand tillhörde också Kumla Blåbandsförening och var särskilt på äldre dagar en flitig mötesbesökare. Vid hög ålder besvärades han av en sjukdom, som gjorde honom kraftlös. På lasarettet i Örebro fick han blod-

VISST VORE DET TREVIIGT MED NÅGOT

**nytt i möbleringsväg
till jul!**

TITTA IN TILL

Stort lager av möbler, mattor m. m.

LITHELLS MÖBLER
TEL. 70149 · KUMLA

Ett apropå till en gammal bild

"Slöjdskolan" i Vesta, troligen år 1902.

Sittande fr. v.: Ellen Nyman, Alma Åsberg g. Olsson, Hilma Karlsson g. Larsson, Gunhild Andersson g. Johnsson, Anna Åkerstedt g. Andersson, lärarinnan Anna Dahlström, Elsa Widlund g. Kämppe, Lydia Schyberg, Jenny Almström g. Olsson, Konstansia Karlsson, Ellen Larsson g. Widfeldt. Stående fr. v.: Alice Öberg g. Larsson, Jenny Vester, Frida Eriksson g. Grahm, Lotten Ljung, Signe Almström g. Gustafsson, Alice Larsson, Alma Nilsson, Edic Pettersson.

En av flickorna på bilden, nu ett stycke över sjuttio år, har lånat Julbladet dels fotografiet, dels ett gammalt tidningsurklipp ur Nerikes-Tidningen av år 1939. Klippet handlar om den lärarinna som syns på bilden — Anna Dahlström — och hennes äldre väninna, lärarinnan Kristina (Kerstin) Andersson i Brånsta. Fröken Dahlström var född i Stockholm 1865 och kom till Hjortsberga skola som småskollärarinna 1888 och till Vesta 1895. Hon gifte sig 1907 med en lantbrukare från Vesta, Anders Andersson, och flyttade då till Vintrosa och sedan till Hidinge, där hon avled 1937. Fröken Kerstin Andersson var född 1851 och kom till Brånsta skola på 1870-talet och kvarblev där till sin pension 1911, då hon flyttade till Örebro. Hon avled 1937 och de båda lä-

rarinnorna ligger begravda sida vid sida på Hidinge kyrkogård.

Här följer klippet:

"Häromdagen hittade jag ett ex. av N. T. för 1934. Med intresse ögnade jag igenom tidningen, ty det är alltid intressant att blicka tillbaka, om det än är endast fem år. Mitt intresse fångades av en artikel med rubriken: 'Till flydda tider återgår — —' därför att jag personligen känner artikelförfattaren och även mångfaldiga gånger träffat en av huvudpersonerna i skildringen, 'mamsell' Andersson i Brånsta. Hon besökte ofta mitt hem, och det var alltid roligt, när 'tant' Kerstin, som jag kallade henne, kom ty dels bjöd hon alltid på goda karameller, mycket bättre än dem far en eller annan gång

tranfusion och blev plötsligt en ny, frisk människa. Han vitsordade lasarettet, som skänkt honom nytt blod. Som 80-åring var han med på en söndagsutflykt till Gränna. På vägen gjorde deltagarna rast för bestigning av Ombergs hjässa. Med stor spänst klarade Liljestrand den långa stigningen. Och inte nog med det, utan han höll däruppe stående en halv timmes predikan över söndagens predikotext.

*

Årsell berättade gärna historier, som för det mesta hade anknytning till skomakeriet. Den bästa tycker jag är, när hans gode vän Ehn skulle fara till Stockholm med resefter. Vännens kära maka, Mina, var med till stationen. Just som tåget lämnade stationen varnade E.,

att resefterna låg kvar på plattformen och ropade till hustrun "mina resefter". Emellertid fortsatte han resan till Stockholm utan resefter. På kvällen knackade det på hans dörr. När han öppnade, fick han till sin stora överraskning se hustrun framför sig.

— Vad nu, har det hänt något allvarligt?

— Nej, men du skrek ju från tåget "Mina res efter!". Och här har du mej och paketet du glömde.

Troligen var Mina välkommen, inte minst tack vare de medhavda resefterna. Det var inte vanligt att en skomakarhustru fick göra en stockholmsresa eller någon resa alls. De små inkomsterna för skomakarna tålde inte vid dylika utsvävningar.

Nils Helander

Allt för julbordet! Stort sortiment av specerier, konserver, delikatesser m. m.

men alltjämt som specialitet: förstklassiga
charkuterivaror från
egna fabriker

Lithells FÖR
GOD
MAT

hade med sig i en strut från handelsboden. Dels blev det alltid lite annan mat än i vardagslag, vilket en alltid hungrig pojke naturligtvis satte stort värde på. Och när tant for tillbaka till Brånsta och efter slutad tjänstgöring till Örebro, där hon en tid bodde, saknades hon alltid av en liten pojke, som önskade, att hon snart skulle komma igen.

En av hennes yngre kollegor i Kumla skoldistrikt var 'mamsell' Anna Dahlström med tjänstgöring i Vesta skola. En och annan av de äldre kallade henne fröken, men för det mesta blev även hon titulerad med det då vanliga 'mamsell'. Om jag inte minns fel, bekostades hennes utbildning till lärarinna av fröken Andersson i Brånsta och mellan dem rådde en vänskap, som höll till livets slut. Fröken Andersson fick f. ö. den sista vården och slutade sina dagar i fröken Dahlströms, då fru Andersson, hem strax intill Hidinge kyrka. Mamsell Dahlström var liksom sin kamrat och väninna en duglig pedagog, som med nit och aldrig svikande intresse skötte sitt lärarkall. Hon hade ett mycket känsligt temperament, kanske var hon vad man nu skulle kalla nervös. När hon var på den goda sidan, var hon den älskvärdaste person, man kunde tänka sig. Hon kunde som sagt vara bister ibland, och de bestraffningsmetoder, som vid behov användes, voro 'sitta kvar, stå i skamvrån och få smäll på fingrar'. Det sistnämnda gick så till, att syndaren fick gå fram till katedern, lägga upp händerna med flatorna nedåt, och så slog mamsell med en trälinjal. Att det gjorde ont, är självklart. Själv kan jag inte minnas, att jag fick utstå något av dessa straff.

Att någon gång få följa med mamsell upp i hennes lägenhet, var som att komma in i en helgedom. Ett sådant tillfälle står tydligt för mitt minne. Jag bodde så nära skolan, att jag i regel sprang hem och åt middag, det var ju flera skoltimmar då än nu. En dag var ingen hemma, och jag skulle få äta middag hos mamsell. Jag fick äta i ett kök, som var finare än 'finrummet' hemma, och jag fick ugnspannkaka, så läcker att jag aldrig senare njutit dess make. Det var en mycket stolt skolpojke, som

efter rasten kom ned till avundsjuka kamrater. Mamsell pluggade ej blott lärdom i sina disciplar, hon sökte ge dem ej blott 'vett och vetande', utan också 'hut och hållning'. Man fick t. ex. lära sig att vid matbordet ta de minsta bitarna, att vänta tills de äldre tagit för sig osv. Jag minns en gång, då jag själv tillämpade denna lärdom och även fick valuta därför. Jag sändes en gång i ett ärende åt mamsell, och förmodligen utträttade jag det ordentligt, ty mamsell sade: 'Du ska få ett äpple, gå in i andra rummet, där ligger två äpplen, du får ta det ena'. Mycket riktigt, där låg två äpplen, ett stort grannt äpple och ett mindre. Jag ville förfärligt gärna ha det största, men — jag tog det mindre, gick ut, tackade och försvann, ångerfull för att jag inte tog det stora äpplet. Nästa gång jag träffade mamsell, gav hon mig det stora äpplet, sägande: 'Här ska du få, för att du tog det minsta äpplet'. Och skolpojken beundran för sin lärarinna steg några grader.

Skolresor o. d. förekom naturligtvis inte, men små utflykter. Så minns jag en utflykt till 'Lekebacken' och en gökotta i 'vestahagen'.

Som folkskoleinspektör tjänstgjorde då dr J. V. Jonsen vars besök inte medförde någon skräckstämning. Mamsell neg så djupt, så djupt, log sitt soligaste leende och gav oss några frågor, som vi i regel kunde besvara, och allt var gott och väl. Av skolrådsledamöter på besök minns jag endast 'farbror August-Orse', August Olsson i Hjortsberga, en hedersman av gamla stammen.

Mamsell Dahlström utbytte så småningom lärarinnans kall mot småbrukarhustruns strävsamma lott, men det är en annan historia, som Kipling säger. Nu vilar hon och hennes kollega, mamsell Andersson i Brånsta, sida vid sida å Hidinge fridfulla kyrkogård. Jag har själv stått vid deras sista vilorum och drömt mig tillbaka till den tid, då de levde och verkade. Deras elever är nu vuxna män och kvinnor, många redan grånade i livets strid. Men säkert minns de med tacksamhet 'mamsells' fostrar-gärning.

A-son."

GAMLA ALBUMBLAD: Fyra systrar Fosselius

Fru Agnes Palme,
f. Fosselius
f. 1888 d. 1963
gift med apotekare Herman
Palme f. 1884 d. 1941

Fru Ester Cederström,
f. Fosselius 1883
gift med arkitekt Hjalmar Ce-
derström f. 1880 d. 1953

Fru Edit Rublin,
f. Fosselius
f. 1879 d. 1952
gift med ingenjör Georg
Rublin f. 1878 d. 1947

Fru Alva Rublin,
f. Fosselius
f. 1876 d. 1954
gift med Bertil Rublin
f. 1875 d. 1945

Centrum-LIVS

VID TORGET - KUMLA

Telefoner 700 55, 700 98

SNABBKÖP

Speceri — Charkuteri — Frukt — Mjolk — Bröd m. m.

Vår specialitet:

OMTYCKTA KAFFEBLANDNINGAR

Förfäderna och deras gård

NORRGÅRDEN I HJORTSBERGA

Från 1725 Hjortsberga 2, nu Hjortsberga 2¹, med 1⁴, 4⁸ och 4¹⁵

I

Hjortsberga forntida by (inkl. Bysta, Hällabrottet, Hjortsbergskilen och nuvarande Hynneberg) sträckte sig från en långt i öster belägen högre bygd i en långsam sluttning ner mot Kumlaån, som slingrade sig fram ett tämlingen ringa antal meter över havets nivå. Den djupa Vättersänkan fortsatte såsom Josef Eklund klart visat genom Hallsberg och Kumla ända upp emot Dylta. Han framhöll också att Lekebacken var slutpunkten i väster av de högre markerna i öster, som för övrigt bestodo av bl. a. djupa alunskifferlager. Från Lekebacken hade man fri syn över viken och dalgången mot Kullarna i Älvesta, Högarna i Kumla by och mot motsvarande gravbackar i Alm och Ekeberga. Arvid Bergdahl har påpekat ett antal under inlandsisen bildade så kallade drumliner (Lekebacken /förr Hjortsberg/, Lundsbacken, Hjortabacken /förr Hynneberg/, Alm- Vestabacken och Älvesta- Örstabacken), vilka bilda grunden till det kuperade landskapet i östra Kumla. Sten Florins fosfatundersökning visade att fosfathalten var hög och därmed bebyggelsen tidig i närheten av Lekebacken /Hjortsberg/, Hjortabacken /Hynneberg/ och Lundsbacken. Lars Hellberg som penetrerat ortnamnen och framlagt en på detta studium grundad bebyggelsehistoria, har daterat namnet till vår tideräkningens början och bebyggelsen till ett tidigt skede i bygdens historia. Slutligen har Sune Lindqvist genom fornminnena på byns gravbacke eller Lekebacken som den nu heter, i åldersordning: gravröset, jordgravarna och sist domarringen, dokumenterat byns respektingivande ålder. David Hannerberg kommer att i fjärde bandet meddela resultaten av sina studier över byarnas äldsta historia sådan den dokumenterats av hittills obearbetade under jord bevarade rester av äldre bebyggelse samt av vårt äldsta kartmaterial. Just nyligen kom meddelande att i Brånstaskogen förefintliga rester av tidig bosättning vid åldersbestämning visat sig gå tillbaka till omkring 300 år e. Kr.

Norrgården, Hjortsberga

Här är ej platsen att gå in på de efterföljande bidragen. Vad jag här i fortsättningen skriver om min fädernegård kanske kan vara ett begränsat prov på vad som kan åstdkommas om en gårds historia från 1500-talet till våra dagar.

Om vi se närmare efter den kamerala jordnaturen så finna vi att fädernegården sedan gammalt och förmodligen ner i medeltiden var frälse, s. k. odalfrälse till skillnad från nyare tiders för reduktion mera osäkra förläningsfrälsen, fram till 1699 då gården räddades över till kronan ur en stor konkurs efter en ägare av Bjärka-Säby i Östergötland, under vilket säteri gården åtminstone under 1500- och 1600-talen lydde. Men gården var icke kronohemman längre än till 1723 då den friköptes till skattehemman av två f. d. arrendatorer av kronogården.

Ur Holger Rosmans historia om Bjärka-Säbys ägare skall jag endast meddela att Bo Jonsson (Grip), på 1300-

Välkommen och köp **BLOMMOR**
till julbordet!

Fylsta Handelsträdgård

LENNART WESTERGREN

Telefon 702 53

Beställningar av kransar och buketter mottagas

talet Sveriges förmögaste och därmed godsrikaste man, ägde godset och flera hundra tillhörande gårdar, däribland en i Sanna i Kumla. En stor del av hans egendom övergick efter hans död till hans moders släkt den kända ätten Natt och Dag av Göksholm och till Engelbrektsmördaren sedermera Närkes lagman Måns Bengtssons gren av släkten. Bland de efterkommande minnar jag blott om sonsonen Nils Nilsson Natt och Dag (Junker Nils †1615), g. m. Anna Bengtsdotter Gylta (†1603) och Sigrid Eriksdotter, konung Erik XIV:s och Karin Månsdotters dotter (†1633). Han synes enligt Holger Rosmans undersökning ha ägt gårdar i bl. a. Hjortsberga, Sanna och Vesta. Efter Nils Nilsson kom hans son kanslirådet Per Nilsson (†1634) och efter honom hans son överste löjtnant Carl Persson (†1695) till godset och dess gårdar. Carl Persson började med att vara en förmögen man och "herre till sju sätesgårdar". Men han förde ett högt liv och levde till stor del av stora lån mot förpantning av sina egendomar. Han inlät sig också på stora borgensförbindelser. Svårigheterna växte och ungefär samtidigt med hans död (†1695) förklarade Kungl. Maj:t att Rikets Ständers Bank, som godtagit säkerheter i hans gårdar för sina lån, nu var rättmätig innehavare av Bjärka-

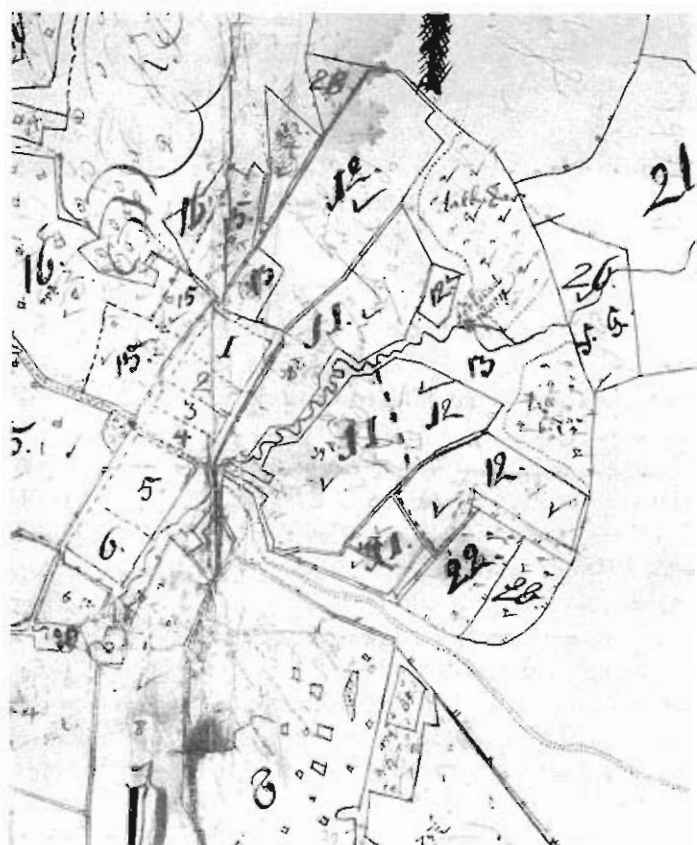
Bröderna Ivar Larsson och Jonas L:son Samzelius

Säby! Katastrofen hade i realiteten inträffat ett par år tidigare då Carl Persson Natt och Dag måste överlämna sina egendomar till kronan. I det sammanhanget blev det många tvister. Riksskattmästaren Gustav Bondes dotter och hennes man, riksrådet och presidenten Jacob Spens (†1721) tycks ha kunnat rädda undan åt sig en del av gårdarna, däribland Norrgården i Hjortsberga.

Vi kunna ge en bild av slutakten i frälsegårdens historia. Den 4 december 1695, mitt i kraschtiden, ansökte ovannämnde greve Spens hos Kungl. Maj:t om att få utbyta några hemman i Östergötland mot andra hemman i Närke. Med stöd av brev av den 2 oktober 1698 från Kungl. Maj:t till Kammarkollegiet rörande modergårdens övergång till kronan befallde nu kollegiet landshövdingen i Örebro att låta verkställa det av greve Spens föreslagna gårdsbytet, som bl. a. gällde "Jortzberg" i Kumla socken, "ett gammalt frälsehemman". Verkställandet skedde omgående. Gården blev alltså från att ha varit gammalt frälse eller "odalfrälse", som det hette vid bytet, för några få år kronohemman.

I detta sammanhang tillkom också den första kartan (se bilden) över Hjortsberga by på order den 9 maj 1699 av landshövdingen. Den uppgjordes av lantmätare Erik Walringh, som meddelar att byn består av tre hela hemman. I beskrivningen heter det om gårdarna: "1. Norrgårdens hustomt ett hemman vilket herr Jacob Spens har avstått till Kungl. Maj:t och kronan, 2. Fru Stina Krus (Säbylund, Axel Oxenstiernas dotterdotter), 3. Ödestomt till Storgården, 4. Ödestomt till Norrgården, 5. Storgården 1 skatte: åbor Nils och Lars Jonsson, Olof Olofsson, pigan (= ogifta dottern) Ellika, 6. Södergården 1/2 skatte Tyres Olofsson och Lars Svensson."

Lantmätaren tillägger: "Dessa ovanskrivna hemman äro belägna på slättbygden och ligga tillsammans i by.

Detalj ur karta över Hjortsberga år 1699 av E. Walringh

MÖBLER av välkänt fabrikat
MJUKA MATTOR m. m.

Humana priser

Telefon 700 64

Zarelius **MÖBLER**

Grundad 1898

TORGET, KUMLA

Åkerbruket ligger årligen hälften i träde och är en del lätt och det övriga hårt brukat samt kunna med ett par dragare cultivera 6 à 7 t. Hömmättet beräknas 8 vålmar på sommarlasset, gör alltså 1½ lass på palmen... 8. Hynnebergsdelen av svartmylla och örjord med små kalksten... 9. Storhagsdelen av sandjord med små kalksten... 21. En liten beteshaga till Norrgården... 23. Dito en liten haga att släppa en häst uti... 28. små kalvhagar.”

Utöver de sista antydningarna om den dåtida idyllen fäster man sig vid att skogen då gick längre fram än nu, att bäcken på den tiden gick i tusende slingor och att ett stycke NO om Norrgårdens tomt anlagts en s. k. skvalt-kvarn som på kartan betecknas som ”förlorad”. Den påfördes skatt från 1500-talet och ända till början av 1800-talet trots att den tidigt förklarats vara nerrutten. Min bror tyckte sig för några år sedan ha stött på rester av den i bäckdalen alldeles nedanför gården. Kanske är kartan ej alldeles säker?

Redan om några år kom nästa förändring i gårdens ställning. Den 14 september 1723 skriver nämligen Kam-

Detalj ur karta över Hjortsberga av Lagerholm år 1819

markollegiet till landshövdingen och erinrar om att åboarne Jöns Larsson och änkan hustru Elin Persdotter sökt att till skatte få köpa det hemman i Hjortsberga som de bo på, samt att landskamreraren Bohm och sekreteraren Hoimer ifrågasatt att det Hällebrott som på det ifrågavarande hemmanets ägor finnes borde förbehållas kronan med hänsyn till gevärsfaktoriet och andra publika verk. Sedan åbornas ombud förklarat att hans uppdragsgivare vore nöjda med att Hällebrottet uteslötes ur detta skatteköp och det meddelats att köpeskillingen 266 daler och 21⅓ skilling silvermynt redan erlagts skulle skattebrev utfärdas för sökandena.

Gården var alltså sedan gammalt odelfrälse fram till 1699, därefter krono till 1723 och i fortsättningen vanligt skattehemman eller kronoskatte som det hette en tid framåt så länge staten ville fingera att all jord ursprungligen tillhört kronan.

I detta sammanhang böra vi också studera en Hjortsbergakarta av år 1819 (se bild), uppgjord av lantmätare N. F. W. Lagerholm (†1866). Den visar en väl bebyggd by med många hus i tomterna. Där nu stora landsvägen går i norr och söder gick ännu i min fars barndom en bygata som fungerade som ladugårdsgata. Längre ner i sluttningen intill manbyggnaderna gick en för länge sedan igenlagd gata, som förde ut i gårderna i norr och gick mot skogen norr om byn. Vid plöjning har ännu min broder lagt märke till den sammanpressade vägbotten under densamma. Vid vägen uppåt Yxhult äro fem hus markerade. I min ungdom fanns ännu den hetlevrade ”Hörkens” och hans snälla hustrus stuga kvar där, liksom också ett pörte längre upp som hade någon funktion vid linberedningen. Uppe på Hjortbacken bodde ”Bokanners”, förmodligen tidigare kolportör. På Lekebacken fanns det ”domställe”, som vi numera kalla domarringen. Vi lägga också märke till en mängd impediment och odlingsrösen, ofta forntidsarv som nu äro bortodlade — tyvärr alla.

Gångvägen till kyrkan från sydöstra Kumla gick väster om Lekebacken och är markerad på kartan. Denna sistnämnda var avsedd för ett enskifte men godkändes blott för storskifte. Vid detta och vid efterföljande laga skifte flyttades gårdarna ut ur byn med undantag av vår fädernegård och de båda gårdarna i Storgården söder om Norrgården och på var sin sida i landsvägsbacken. De tre gårdarna ligga alltså säkerligen på sina gamla medeltida platser. Lantmätaren respekterade bl. a. ansökan från min farfars far den gamle Lars Larsson, att hans gård icke måtte medtagas i skiftet. De båda andra gårdarna i Norrgården flyttades ut.

Jonas L:son Samzelius

GLASÖGONTJÄNST

Optiker *SOR SUNDBERG*

KUMLA
TELEFON 795 90
VATTUGATAN 1

KARL ÖSTLUND

*på en ovanlig
brandsyn*

En dag i mars månad år 1957 ringde det i telefon. Det var kommunalkamrer Tage Tapper. Han frågade vad jag höll på med för arbete. Jag svarade att jag håller på och kör gödsel.

— Då skall du få ett annat arbete, sa han.

— Vad är det då, undrade jag.

— Jo, du ska åka omkring i Kumla socken och inventera allt gammalt som finns i gårdarna för Kumlabokens räkning.

— Hur ska det gå till, undrade jag. Det är ju för långt att åka cykel från Hardemo och ända bortåt Ekeby-gränsen i öster och Tynninge i söder.

— Ja men jag vet hur du skall göra, svarade Tapper. Du ska åka med brandsynegubbarna. Medan dom synar skorstensstockarna, då går du in och frågar om det finns något gammalt i hemmet.

— Ja, kanske det, svarade jag honom.

Så en dag fick jag besked om att jag skulle åka till Uppsala och få lite undervisning av professor Sune Lindqvist och bibliotekarie Jonas Samzelius. Torsdagen den 14 mars 1957 steg jag på tåget i Hallsberg. När tåget kom till Stockholm regnade det så att det stod som spön i backen. Medan jag väntade på tåget till Uppsala, gick jag upp till Ibra studio, som ju låg i närheten av centralen, och därifrån ringde jag till doktor Samzelius och talade om vilket tåg jag skulle komma med. Han mötte vid stationen i Uppsala och jag fick följa med honom hem.

På eftermiddagen sammanträffade vi med professor Lindqvist och på morgonen dagen efter fick jag infinna mig på Gustavianum för att bli undervisad av professor Lindqvist. Jag skulle lära mig att se på en stenyxa om

den var bultad eller tillslagen. Så visade han hur en stenyxa eller flintdolk skulle ritas av. Alla föremål av sten eller flinta, som fanns i Kumlabygden, skulle ritas av från två sidor.

Det som särskilt intresserade mig av samlingarna i Gustavianum var Valsgärdefyndnen.

Professor Lindqvist och doktor Samzelius var väldigt trevliga herrar. De talade vid fil. lic. Ingrid Johansson, som också skall skriva i Kumlaboken, att hon med sin bil skulle göra en tur med oss, så att jag skulle få se en del i och omkring Uppsala. På fredagen var det ett strålande väder. På eftermiddagen gjorde vi en tur i staden, och hland annat såg vi på nya studentstaden, som doktor Samzelius tagit initiativet till och lagt ned mycket arbete på. Sedan for vi ut till Gamla Uppsala, där professor Lindqvist berättade om de tre stora gravhögar, som han varit med om att gräva ut.

Sedan fortsatte vi till Linnés Hammarby, som var blomsterkonungen Carl von Linnés sommarnöje och som nu är museum. På återvägen stannade vi vid Mora Stenar, där kungarna valdes och begynte sin Eriksgata. Vi såg också flera runstenar. Det är gott om sådana i Uppland, över tusen stycken.

När vi kom tillbaka till staden, så visade de hur det var i universitetet. I källarvåningen fanns det en servering. Där bjöd de mig på kaffe.

På kvällen blev jag hembjuden till professor Lindqvist. Han läste ur ett kväde, som hette Beovulf disscetus. Detta kväde hade han översatt från engelska till svenska. Det kom sen ut i tryck 1958. På kvällen blev det snöstorm och 14 grader kallt.

Hagendalsvägen 5

Nyvelius

Filial Skolvägen 16

Linoleummattor - Fernissa - Tapeter - Sjukvårds- och Förbandsartiklar

Telefon 700 23, 705 00, filialen 718 48

På lördag förmiddag visade doktor Samzelius Carolina Redeviva — universitetsbiblioteket alltså. Det var mycket att se. Där fanns 40 000 hyllmeter böcker. Många dyrbara och sällsynta böcker och skrifter fanns där. Bland annat Codex argenteus, eller silverbibeln som den också kallas. Efter besöket på universitetsbiblioteket blev jag medbjuden till doktor Samzelius på middag.

På eftermiddagen reste jag hem. Och på kvällen var det 12 grader kallt.

Men det var ju resan i Kumlabygden, som jag skulle skriva om. På västkanten började brandsynarna sitt arbete. Det var Bengt Larsson i Blacksta och Tage Kåberg från Gränby, och dem fick jag följa med ut i bygden.

Första dagen tog jag med kaffe, men då blev vi bjudna på kaffe på flera ställen. Dagen därpå tog jag ingen kaffeflaska med mig. Men då blev jag utan. Bengt Larsson upplyste mig om att jag var lång i synen. Men sedan tog jag med mig matsäck och kaffe. Till Kumlabornas berömelse vill jag dock nämna att de var väldigt gästvänliga och tillmötesgående.

När brandsynarna tittade på murarna och sånt, då frågade jag om det fanns något i huset av kulturellt värde. Jag frågade efter stenyxor och flintredskap, gårdshandlingar, byordningar, dagböcker, Amerikabrev, almanackor, gamla möbler, redskap och husgeråd, smedbottnar, spruthus, gamla byggnader, sägner, namn på åkrar och ängar och vägar, gamla fotografier och mycket annat. Det var mycket intressanta saker, som kom fram.

I Byrsta fanns en fin båtyxa. Den som ägde den hade varit järnvägsarbetare, och yxan hade han hittat i gruset på Hallsbergs bangård. Den hade alldeles säkert följt med en grusvagn från Säbylunds grustag.

Disponenten vid Kumla ångkvarn, Karl Pettersson, hade en stenyxa, som han hittade på vägen när han åkte till Hultsjön. Där var gruset från gropen vid Sannahed.

När riksvägen (nu Europavägen) byggdes vid Järsjö skola, hittade några arbetare två stenyxor under en ganska stor stenhäll. Jag fick vetskapen att förre lantbrukaren Gottfrid Andersson i Järsjö, numera boende i Kumla stad, ägde den ena av yxorna. När jag var hos honom och ritade av yxan, så talte han om att han inte visste var den andra fanns. En tid därefter var jag och en granne och hälsade på hos lantbrukaren Ruben Karlsson, Falla, Lerbäck. När vi började tala om fornminnen, så talte han om för oss att det hitom Askersund bor en arbetare, som har en stenyxa från Kumla. En tid därefter åkte jag dit, och fick reda på att stenyxan, som han ägde, den hade han hittat på vägarbete vid Järsjö skola.

Jag tror att det var etthundrafyrtio föremål av sten och flinta i Kumla socken och stad, som jag ritade av.

I Vesta kom jag in i ett hem, och när jag frågade efter stenyxor så sa mannen i huset att han hade några underliga stenar ute på en blomrundel. Vi gick ut och tittade efter, och då var det några trindyxor, som var nedstuckna i jorden och stack upp ur snön.

— Dom här skall ni inte ha ute, sa jag till ägaren.

Dessa yxor fick han se instuckna under takfoten på ett uthus, när han flyttade till gården. Förre ägaren hade

Karl Klarkvist
snickare från Hörsta

väl stuckit upp yxorna där för att de skulle bevara husen för åskeld.

Vid ett tillfälle bad professor Lindqvist mig att höra efter i Kumla by om det fanns några stenyxor, som någon i byn hade för många år sen. Det var särskilt en av dem som var mycket intressant, på grund av formen och utförandet. Jag åkte då till Kumla by och hörde efter i gårdarna och träffade en man, som trodde att dessa yxor fanns hos en tidigare lantbrukare i byn men som nu hörde i Ekeby socken. Jag åkte dit och där fanns mycket riktigt den märkliga yxan. Men det som intresserade mig mera var något annat, som den här mannen ägde. När vi satt och språkade vid köksbordet, så halade mannen fram en gravurna, som stod under bordet. Han berättade att för många år sedan var det en man, som körde grus från Kumla högar. Rätt som det var kom den här urnan nerrullande uppifrån krönet och ned i grusgropen, och det egendomliga var att urnan höll.

Det var mycket intressant, som man fick reda på ute i bygden. På en gård fanns en gammal byrå. Ägaren berättade att det var en bonde, som hade sju döttrar och alla sju skulle ha var sin byrå. Det fanns en snickare på Björka-skogen, som tillverkade dessa pjäser. För det fick han tjugofem öre om dagen och maten. Men det var förstas för länge sen.

I en gård, som jag besökte, fanns en väldig kista. Det var så, att en gårdfarihandlare från Västergötland åkte omkring i bygden med häst och vagn. På vagnen hade han den stora kistan full med varor. Han behövde aldrig ställa in vagnen om nätterna, ty han hade en stor hund, som vaktade hans ägodelar. Nu var det så, att den här handelsmannen kom till en gård i västra delen av Kumla,

Förlovnings- och Vigslingar

JULKLAPPAR i Guld, Silver och Nysilver, rikt urval. Matsilver i flertal modeller
Köksur, Fickur och Armbandsur. Gamla smycken och ringar omarbetas.

AB ELIAS ENGLUNDS Guldsmedsaffär

Innehavare: Stig Englund

KUMLA - Tel. 703 01

Händels Largo i Hardemo kyrka

I "Året runt" nr 23, 1963, återges en händelse, som torde ligga långt tillbaka i tiden.

"Resan till mors hembygd blev både minnesrik och gripande. Min mor hade nyligen avlidit. Vid hennes jordfästning förekom violinmusik, och vid sänkningen av kistan spelades Händels underbara och stämmingsfulla 'Largo'.

Min fru ville ovillkorligen att vi skulle resa till min mors hembygd. När vi en söndag steg av bussen vid Hardemo kyrka i Närke började kyrkklockorna ringa. 'Min mor hälsar oss', sade jag till min fru.

Vi gick under klockornas klang in i kyrkan. Där tanns inte en människa. Så börjar plötsligt orgeln ljuda och en fiol stämmer in och Händels mäktiga 'Largo' brusar ut under kyrkvalvet. Djupt gripna sjönk vi ned på en bänk. Aldrig har väl ett musikstycke ljudit så fångslande och mäktigt för oss. Allt verkade som arrangerat av en osynlig hand. Vi skrev till kyrkoherden i församlingen och tackade för vad vi upplevt i hans kyrka. Han var vänlig nog att skriva tillbaka och berättade att det var kantorn som spelat orgel tillsammans med kyrkoherdens dotter som övat fiolspelning. Kyrkoherden tyckte själv att omständigheterna var märkliga, men som han uttryckte sig: 'Guds vägar äro egendomliga'.

Helmer Johansson, Stockholm"

I Södra Mos finns en betydande vapensamling

och där blev han kär i en flicka på gården. Det blev giftermål av, och så kom han att stanna i socknen.

I några byar i Kumla socken finns det byordningar, och man följer dem ännu och håller byastämmor. Jag vill minnas att det var i Stene, Björka, Kumla och Vallersta byar. I Stene finns en tiggarklubba kvar och i Vallersta ett vackert byaskrin. Det var tillverkat av en snickare Klarkvist från Hörsta. Det är av alm, och den almen har stått i Vallersta allé.

På tal om gamla handlingar, så finns hos Axel Larsson i Vallersta ett gammalt köpebrev av pergament från sextonhundratalet.

En del sägner och historier från forna dagar fanns också. Numera avlidne fjärdingsman Lars Emil Larsson i Örsta berättade, att för länge sedan bodde där en äldre man med hustru. Men så blev hustrun sjuk, och en dag trodde mannen att hon dog. Han gick då till en granne och köpte bräder till kistan. När mannen skulle bära hem bräderna, följde grannen med och hjälpte till. Hemkomna till stugan tittade de in. Då drog gumman ifrån skynket för sparlakansängen och tittade fram och sa till sin man: "Var jag har väntat på dej!"

I några hem tittade jag på gamla Amerikabrev. På ett ställe i Byrstatorp fanns ett väggur, och på urtavlan var det ritat med en blyertspenna vid en av siffrorna. Det var så, att mannen i huset hade en släkting, som for till Amerika. Och när han for med hästskjuts till Hallsbergs station, var det en så betydelsefull händelse, när han tog avsked från hem och anhöriga, så det skulle skrivas ett streck på klockan vad den visade, när avfärden skedde till det stora landet i väster.

I en gård i Södra Mos finns en betydande vapensamling. Där finns också en annan mycket fin sak. En silverkåsa, som skall ha tillverkats på femtonhundratalet.

Ifråga om inre husgeråd så finns det mycket fina saker i hemmen. Gamla tennstop och mycket annat från gångna tider.

När det gällde brandväsendet, så fanns det ett gammalt spruthus i Vissberga. Den gamla bysprutan finns kvar, och spruthuset har genom ingripande av en av byns bönder fått nytt tak. Tyvärr försvann spruthuset i Blacksta by för bara några år sedan.

Ja, det fanns mycket att skriva upp. Över fyra hundra blad skickade jag vidare till professor Lindqvist och licentiat Johansson. Om det blir något resultat av min "operation dörrknackning" får vi väl en gång läsa när de olika delarna av Kumlaboken kommer ut.

Till sist vill jag bara uttrycka min tacksamhet för att jag fick göra detta arbete och tacka Kumlaborna för all vänlighet och tillmötesgående. Och så för allt kaffe jag blev bjuden på, både i staden och i socknen.

Karl Östlund

Vid KÖPMANGATAN 26 i nya affärshuset med större affärs- och lagerlokaler står vi i år ännu bättre rustade för Edra JULKLAPPSINKÖP

**Järnhandeln med JULKLAPPAR
FÖR HELA FAMILJEN!**

HUSHÅLLS- och
PRESENTARTIKLAR
VERKTYG
HOBBYARTIKLAR

Telefon 700 67, 714 33
Köpmangatan 26

Elsbeth Dartman

När det fanns näck och vilda djur i Kumla

Fru Elsbeth Dartman, som är dotterdotter till framtidne Kumlaköpmannen C. A. Fosselius, var en tid ämnesläroinnna i Hallsberg och är numera boende i Uddevalla.

Hos Fosselius i Kumla rådde alltid en intensiv flit och rörelse från morgon till kväll. Eftersom jag är ett av Fosselius barnbarn har jag många minnen från besök hos morfar och mormor. Ingenting kunde vara roligare, än att få följa med hem till dem i Kumla och bo i "lilla byggnaden", en liten flygelbyggnad på gården vars undervåning vissa perioder användes till bageri. Det var Kronan som hyrde lokalerna och bakade bröd till knektarna på Sannahed. Övre våningen användes till att härberga barn och barnbarn, som ej fick plats i huvudbyggnaden. Och nog kunde det utbryta kuddkrig ovanför bagerilokalerna ibland, det kan inte förnekas. Men nu var det en särskild episod, som jag tänkte berätta om.

Mitt på stora gårdsplanen fanns en stor brunn, dit vi barn var strängeligen förbjudna att gå. Sådana förbud är ju välbetänkta eftersom barn i sin lekiver gärna spelar över och har lätt att råka i farofyllda situationer. Det var på grund av dessa risker som förbudet fanns men för att göra detta ännu mer verksamt, upplystes vi om att näcken bodde i brunnen och han var väldigt begiven på att ta småbarn. En dag sade emellertid min kusin Sven, som var något äldre än jag och dessutom var han ju pojke och gav sken av att vara mycket karsk och modig. — Inte finns det nån näck! Vi går till brunnen och tittar!

Just som vi kom fram, stack det upp ett huvud ur brunnen och en grov röst sa:

— Goddag barn, kom hit så får jag prata litet med er!

Jag vill lova att det blev fart i benen på oss och nu var minsann kusin Svens karskhet och modighet inte mycket värda. Vi ropade — Mamma — lika förfärande båda två och — näcken vill ta oss, skrek vi så mammorna för någon sekund blev lika rädda som vi. Men så blinkade de åt varann och var införstådda med läget.

— Ja, sa vi inte att näcken var i brunnen. Där ser ni! Nu går ni inte dit mer!

Morfar och mormor hade mycket roligt åt denna händelse och tyckte att arbetaren som rensat brunnen gjort dem två stora tjänster, sig själv ovetandes om den ena men icke dess mindre värdefull för det.

Vi var nu fullt övertygade om att näcken bodde i brunnen och vi var lydiga och snälla hela den dagen och något kuddkrig i egentlig mening blev det inte vid sänggåendet den kvällen. Men natten blev inte så rofylld som vi räknat med. När det gått några timmar väcktes vi av vilda tjut och vrål och länge dröjde det inte förrän även vi stämde in i oväsendet och förkunnade så högljutt som bara barn kan och med en röststyrka som endast förunnats dem och några enstaka vilda djur att ha.

— Det är lejon och tigrar här, det hör vi!

Men se det trodde inte mammorna.

— Lagg er ner, kommenderade de. — En näck finns det i brunnen, det är riktigt men några tigrar och lejon finns inte i Kumla, det kan vi försäkra.

Men tänk, vi hade rätt för det var lejon och tigrar nere vid stationen. Ett menageri lastade av sina djur och forslade dem till ett tält i närheten.

När detta stod klart för mammorna måste de ju tro det. Men vad de blev förvånade! Det var lika egendomligt med tigrar och lejon i Kumla som det var naturligt med en näck i morfar Fosselius brunn, enligt deras sätt att se saken.

Elsbeth Dartman

Fyra generationer

Från vänster: Anna-Maria Larsson (handl. C. A. Fosselius svärmor), dotterdotter Edit (gift Ruhlin) med dottern Elsbeth samt Maria Fosselius (gift med C. A. Fosselius).

DEN BÄSTA JULKLAPPEN — ett armbandsur från stjärnurmakaren

Väggur, köksur i stor sortering

Presentartiklar i guld och silver

Reparationer utföres omsorgsfullt med garanti

L. N. Brink, Kumla

A. Thor UR- & GULDSEMEDSAFFÄR
Telefon 702 62

MIN BARNDOMS GATA

XI. Södra Kungsvägen

Julbladets gatuserie har nu kommit till Kungsvägen, stadens äldsta trafikled, förr mera känd som eriksgata. Kungsskjutsarna använde nämligen denna väg under sina resor genom landet, som man troligen tänkt på vid fastställandet av namnet på gatan.

Kungsvägen sträcker sig från viadukten i norr till kyrkogården i söder och är uppdelad i Norra och Södra Kungsvägen. Det blir den senare, som denna gång fortsätter julbladets omtyckta serie.

Till hjälp denna gång har julbladet haft förre lagerchefen Gustaf Sjöberg, som med stort intresse vandrat omkring hos fastighetsägarna och sport dem om vad de vet om sina ställen.

Vi börjar med östra sidan, således de udda numren.

Nr 1 (Kumla Skofabrik) var ännu vid sekelskiftet skogsmark, tillhörig lantbrukare i Kumla by. Ett större område inköptes av grosshandlare Lasse Burén. Av honom förvärvade fabrikör Carl Nilsson mark till sin första skofabrik, uppförd 1907—1908. Den bestod av fyra sammanlagda enplanshus, s. k. sågtandshus. År 1913 uppfördes en större helt ny fabrik i tre våningar, som sedan utvidgats vid flera tillfällen. En större tillbyggnad har uppförts utefter Östra Drottninggatan.

Nr 3 (Höjen) är ett rämligen nytt hus, sedan den gamla byggnaden brann. Ägare var då verkmästare Gott-

Södra Kungsvägen 9, 1909

Från vänster: Lars Larsson, Knut Larsson, fru Alma Larsson, Helfrid Larsson och Naemi Larsson-Björklund. I förgrunden: A. Fridell, skomakare hos Lars Larsson.

Södra Kungsvägen 10

frid Carlson, som också uppförde gårdshuset. Nuvarande ägare är skomakare Holger Fahlin.

Nr 5 är från 1890-talets första år. Under många år ägdes fastigheten av skräddare G. Pettersson. Tillhör fru Ellen Eklund.

Nr 7 är byggt 1892 av skofabrikören och kreaturshandlaren Ludvig Jansson. Ägare är skofabriksarbetare Arne Nylund.

Nr 9 (Latorp 1) är byggt 1895 av skomakaremästare Lars Larsson, avstyckat från nr 5 Östergården liksom ett flertal av tomterna vid denna del av S. Kungsvägen. Latorp är ombyggt senast 1949. Ägare är Alma Larssons dödsbo.

Nr 11 är också en av de äldsta fastigheterna vid denna del av Södra Kungsvägen. Förste ägare (1892) var skomakare Karl Larsson. Tillhör Hans Hallin.

Nr 13 (vattentornstomten) daterar sig till 1914, då municipalsamhället anlade vattenledning och vattentornet uppfördes. Tillhör staden.

Nr 15 (Vårby) uppges ursprungligen vara från 1870-talet. En av de första ägarna var sergeant Anell, som 1888 sålde Vårby till skomakaremästare Erik Johansson, vilken rustade upp fastigheten och byggde uthus och ladugård. Vindsvåningen inredde han för sitt skomakeri. Bland hans gesäller var någon tid C. G. Ström, som efter J:s avflyttning till Örebro fortsatte skomakeriet i Vårby. Under många år hade J. Qvarnström bostad och åkeri där. Efter honom ägde Konsum huset, innan det övergick till Kumla stad.

KUMLA MUSIKAFFÄR

Hagendalsvägen 14 - Telefon 710 08 - Postgiro 36 71 61

Specialavdelning för grammofoonkivor
(med postorderförsäljning)

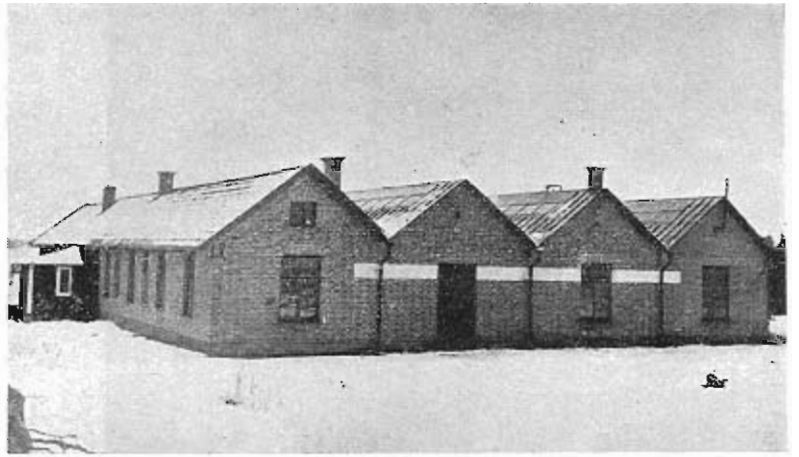
PIANON — marknadens förnämsra märken

Allt inom branschen

Transistorradio stor sortering
Reparationer, uthyrningar
Undervisningskurser
för dragspel och gitarr

Kumla Skofabriks första verkstäder
uppförda av byggmästare C. G. Lund-
holm den kalla och snörika vintern
1907—1908

Nr 17 uppfördes av rörledningsentreprenör Emil Andersson. Nuvarande ägare är disponent Frank-Olof Jansson, som tillbyggde fastigheten 1962. Förutom bostad för ägaren är hela första våningen disponerad av Östermalms Livsmedel.

Nr 19 inrymde ett par årtionden Gerhard Widlunds speceri- och diversehandel. Denna övertogs sedermera av köpman Frank-Olof Jansson. Sedan han flyttat sin rörelse till egen fastighet, S. Kungsvägen 17, har butiken använts av ett flertal firmor, bl. a. av musikaffär. 1946 förvärvades fastigheten av fru Augusta Sjöberg, som 1957 överlät den på Kumla stad.

Nr 21, 23 och 25 är jämnade med marken, sedan Kumla stad förvärvade de mycket eftersatta fastigheterna. Under många tillhörde nr 21 lantbrukare Aug. Nyström, nr 23 vaktmästare Ivar Björkman och nr 25 fiskhandlare L. P. Larsson. Ett bolag, Strandborgen, var under närmare ett tiotal år ägare till nr 21 och 23. Meningen var att bolaget skulle på de tvänne tomterna uppföra en större hotellbyggnad med fritidslokaler. Efter stadshottellets tillkomst överlät bolaget sin egendom på Kumla stad.

Kungsvägen—Hagendalsvägen vid sekelskiftet
(Huset till höger C. A. Fribergs bageri)

Nr 27 är byggt av skohandlare P. J. Bäckman, som var en flitig byggherre i början av seklet. Ett flertal hus utefter Järnvägsgatan och Stenevägen har kommit till på hans initiativ. Fastigheten vid S. Kungsvägen sålde Bäckman till fanjunkare Ekeborg. Efter honom blev fröken Gerda Jönsson ägare till 1946, då hon överlät det till Hugo Jansson, som vid den tiden överlät sin hörnfastighet Pettersburg vid Kvarngatan—Skolvägen till Folkets Hus-styrelsen.

Nr 29 och 31 tillhör Kumla Andelsmejeri. Den 7 juni 1895 beslöt 25 lantbrukare i orten att uppföra en mejeribyggnad av tegel och att kostnaden, inberäknad tomt, inventarier, svinhus och planering ej får överstiga 30 000 kronor. Redan den 1 augusti samma år var byggnaderna färdigställda. Den förste ordföranden i mejeriföreningen var lantbrukare Aug. Hallmén, Fylsta. Kassör och verkst. direktör var då Johan Larsson, Blacksta. Som mejerist och föreståndare tjänstgjorde under de första 10 åren August Larsson, och efter hans bortgång maken Elin i ytterligare 20 år. Sedan 1935 har dessa befattningar innehafts av Ivar Aronsson.

Nr 33 är uppförd av mekaniker Edgren och tillhör skomakare K. J. Nordlings sterbhus.

Nr 35 byggdes 1895 av snickare Lars Bergsten och äges av skofabriksarbetare Einar Bergsten.

Nr 37 daterar sig från 1889. Förste ägare var skomakare K. E. Pettersson, men redan 1892 sålde han huset till målaremästare K. V. Wigrell. Ägare är fröken Elin Karlsson.

Nr 39 är byggt av snickare Paul Sandahl och tillhör köpman Josef Askhem.

Det påstås att när ett av de här omnämnda husen byggdes, var snickarna så spritomtöcknade, att de glömde översta stocken å väggen. Ägaren var inte så noga med kontrollen. Huset saknar alltså denna stock.

Nr 41 (Marieberg 1) är från slutet av 1880-talet och enligt uppgift skulle ringaren Johan Larsson varit förste ägaren. Han sålde huset 1910 till skomakare Adolf Pettersson. Innan Herbert Stellin köpte Marieberg hade

ÖSTERMALMS LIVSMEDEL

S:a Kungsvägen 17, Kumla, ordertelefon 700 80

KOTT - CHARK - SPECERIER

Hemkockt *kalvsylta*, *julkorv*, *smörgåstårter*, *julskinkor*
(även färdigkokta) på beställning

Södra delen av Kungsvägen från vattentornet

åkare Bohlin och skrothandlare Hansson varit ägare. Stellan lät stycka den stora tomten i fyra delar och fick på så sätt plats för fyra bostadshus, av vilka Marieberg och Höglunda kom att få Kungsvägen till adress. 1923 sålde Stellan Marieberg till skomakare P. G. Hultman. Tillhör numera fru Edit Johansson.

Nr 43 (Höglunda) uppfördes på ovannämnda tomt. 1938 köpte lantbrukare Karl Andersson huset, som nu äges av skofabriksarbetare Oskar Edvin Halldin.

Nr 45 är troligen Södra Kungsvägens äldsta hus. Det är nämligen byggt 1865. Tillhör skofabriksarbetare Edvin Kristiansson.

Nr 47 byggdes 1929 av målare Emil Bergström. Ägare är sedan 1944 fru Ingrid Dellegård.

Nr 49 tillhör sedan 1 mars i år byggnadssnickare Olov Magnusson.

Nr 51 uppges vara byggt 1901 av murare E. Olsson. Tillhör sedan 1947 reparatör Valter Andersson.

Nr 53 är uppförd av Karl Wihlson, vars hustru en tid ordnat med varmbadhus för allmänheten. Ägare är sedan ett 20-tal år fabrikör Valfrid Erlandsson.

Nr 55 är byggt 1911 av murare Karl Karlsson, som alltså är ägare till fastigheten.

Nr 57 (Erikslund) var tidigare soldatboställe, avsköndrat från Olsgården, Smedsgården och Flinkagården i Kumla by. 1910 blev postkörare Alfr. Håkansson ägare av fastigheten och 1918 skofabriksarbetare Martin Almroth samt därefter dennes dotter fru Marta Karlström.

Vi har nu hunnit till Kungsvägens slut i söder och vänder åter för att ge en översikt av bebyggelsen utefter västra sidan.

Nr 2, 4 och 6 är alla obebyggda tomter, som tillhör byggnadsfirman H. Ståhl. Den tidigare skogsmarken ägdes av lantbrukare Lars Jonsson, Kumla by. Dennes måg, vedhandlare O. E. Björklund, blev sedermera ägare till

de tre tomterna. 1932 förvärvade Svenska BP tomten nr 2 och anlade där bensinmack.

Nr 8 är likaledes obebyggd och tillhör AB Katrineholms Husbyggen.

Nr 10 byggdes av skomakare L. J. Tvetström och tillhör dottern fröken Olga Tvetström.

Nr 12 tillhör Kumla stad. Under en längre tid från 1926 var snickare Paul Eriksson ägare.

Nr 14 äges sedan 1957 av Kumla stad. Huset närmast vägen uppfördes av fröken Elisabet Jansson, som där under många år bedrev kortvaruaffär. Gårdshuset innehades på 1890-talet av diversearbetare Lars Larsson, far till skräddaremästare Alf Larsson.

Nr 16 (ordenshuset Natanael) är byggt 1892 och avsköndrat från Östergården, Kumla by, som hade stora skogsområden, på vilka med tiden först blev stations-samhälle, sedan municipalsamhälle och slutligen stad. Natanael har använts som föreningslokal för en lång rad sammanslutningar och under mer än ett kvarts sekel även till bio. Så länge torde det inte dröja förrän det gamla ordenshuset försvinner för att lämna plats för storbebyggelse i norra hörnan av S. Kungsvägen—Hagendalsvägen, vid nedfarten till stadens centrala delar.

Nr 18 är från sekelskiftet, uppfört av bagaremästare C. A. Friberg, som 1914 och 1922 byggde till huset och under mer än 40 år bedrev bageri- och kaférelse. År 1945 övertogs rörelsen av Evert Helander.

Nr 20 (Karlsberg) är byggt omkring 1895 av Gustaf Larsson, som en tid tillsammans med Carl Nilsson hade skomakeri i gårdshuset. Verkstaden övertogs sedermera av Nilsson själv, medan Larsson blev lantbrukare och ägare till Skoftesta gård i Kräcklinge. Karlsberg tillhörde

Södra Kungsvägen 37
Fru Augusta Wigrell med barnen Gertrud, Einar,
Mårta och Karin, 1911

Helanders Conditori (stans äldsta)

Hagendalsvägen 30 Tel. 700 08

Choklad i trevliga
PRESENTKARTONGER

Smaka våra härliga tårtor t. ex.

OPERA, NOISETTE OCH CARAVELLE!

Gott saffransbröd — Karlsbaderbröd och Småbröd

OBS!

Från och med den 21 Juli
införes vid
Kumla Varmbadhus
och serveras
Tvålmassagebad samt
Gyttjebad
badpatienter emottagas.

Kumla den 17 Juli 1911.

Vördsamt

Anna Wihlsson.

Telefon 62.

Reklamblad för Kumlas första varmbadhus

under några år Lasse Burén, och efter honom hans kassör Johan Viberg. Sedan 1916 är lagerchef Gustaf Sjöberg ägare. Gårdshuset har bl. a. varit uthyrt till Eskil Lindbloms och Gajces vändskomakerier samt Kumla Elektromekaniska.

Nr 22 (Lugnet) byggdes redan 1885 av Viktor Gustafsson, som tröttnat på att driva ett dåligt lönande jordbruk i Viby och flyttat till Kumla station för att försörja sig på byggnadsarbete. Sin stuga byggde han mitt i skogen och kallades därför "Gustafsson i skogen". När skollärare C. F. Dreborg frågade honom, varför han valde en sådan plats, fick han till svar: "Jag vill ha lugn omkring mig, och mitt ställe skall heta Lugnet." För senare tiders kumlabor var Lugnet lätt igenkänt genom den jättegran, som helt skymde huset. Ett av Gustafssons tio barn, Emma, var "passopp" åt furst von Wedel i Strassburg och Stora Sundby. Hon överlevde alla sina syskon och flyttade på äldre dagar till sitt gamla föräldrahem. Lugnet tillhör Sven Olof Holm.

Nr 24 byggdes tio år senare än Lugnet. Ägare är fru Anna-Lisa Lindholm. Tidigare har stället ägts av skomakare Per Larsson och hans son Karl Thörner.

Nr 26, 28 och 30 tillhör bostadsrättsföreningen Kungsåsen. Det var här i den forna Mejeriskogen, som HSB åren 1944—46 började sin storbebyggelse i Kumla. Under flera årtionden var Mejeriskogen, som sträckte sig långt väster om Torsgatan, en mycket frekventerad plats för skomakargesällernas "trumfveckor". Platsen användes för möten och fester. Vid ett tillfälle höll statsminister Per Albin Hansson föredrag på den trädrika platsen.

Nr 32 tillhör bostadsrättsföreningen Malmen och tomtengick också i Mejeriskogen.

Nr 34 (Overås) är byggt 1897 av skomakare Carl Johan Friberg från Ekeby på skogsmark tillhörig lantbrukare i Kumla by. Det var billigt att köpa tomter på 1890-talet. Den stora tomten kostade endast 175 kronor. 1916 blev snickare Aug. Pettersson ägare och åren 1942—1958 skofabriksarbetare Herbert Stellin, som 1945 avyttrade en del av tomtens västra del till HSB för dess garagebyggnad. 1958 revs Overås för att lämna plats för det nuvarande 3-våningshuset. Vid samma tid uppfördes det stora garagebygget. Ägare är bostadsrättsföreningen Jutagården.

Nr 36 (Sveaborg) byggdes redan 1888, då skogen ännu dominerade utefter den smala Kungsvägen. Förste ägare var fjärdingsman Hugo Arbin, och i Sveaborg är födda såväl framlidne frisörmästare Karl som kyrkokassör Charles Arbin. När Hugo Arbin 1905 byggde Sigfridsdal vid Kyrkogatan sålde han Sveaborg till fru Kristina Olsson från Julsta. Åkeriägare Folke Johansson blev sedan ägare och rustade upp huset och uppförde en större garagebyggnad å tomten invid Malmgatan.

Nr 38 är numera rivet. Huset lär ha uppförts av grovarbetare Ulrik Larsson. Under minst ett kvarts sekel tillhörde det åkare Henning Larsson. Tomten gränsade i söder till en grusås, som ägdes av lantbrukare i Kumla by. I början av 1950-talet blev grusgropen igenfylld, och där och på den forna åkeritomten uppstod en bebyggelse, som säkert är stadens vackraste villaområde. Till detta leder en gatustump med det trevliga namnet Åsgränd. Ägare till villorna är drätselkammarordförande Holger Hultman, byggnadsingenjör Rolf Krull, kontorist Stig Larsson och lantbrukare Einar Ahlin samt ingenjör Folke Ragnar, den sistnämnde dock med adress Södra Kungsvägen 42.

Kungsvägens sydligaste område upptar ett verkstads-
hus, som ursprungligen låg vid Johannes Kyrkogata men under 1940-talet flyttades av ägaren Martin Borg. Sedan den Borgska firman flyttat till Älvesta har byggnaden använts av Göte Larssons mekaniska verkstad.

Kumla mejeri

Mejeriprodukter av högsta kvalitet försäljes i egna butiker och hos återförsäljare

Kumlaortens Mejeriförening

Mejeri: Tel. 700 33, 8—12 fm., 5—6 em.

C. G. Lundholm

En storbyggare i Kumla när seklet var ungt

En av de mera kända personerna i P. J. Carlssons och F. A. Carlssons Kumla var byggmästaren Carl Gustaf Lundholm.

I början av seklet var han en storbyggare och i verkligheten en av de få, kanske den enda kunniga i byggnadsfrågor. När Lundholm 1904 började sin verksamhet i Kumla, hade han genomgått byggnadsfackskola och ägde mer än 20 års praktisk erfarenhet inom byggnadsbranschen. Det var sålunda ingen novis, som gick till verket.

Framförallt var det i de västra gränsområdena vid nuvarande Skolvägen och Kvarngatan, som Lundholm koncentrerade sin byggnadsverksamhet. Ifrågasvarande områden kunde man då utan överdrift kalla för ett "Vilda Västern".

När Lundholm började sin verksamhet, dominerade den hemska kåkbebyggelsen. Och detta även i de centrala delarna. Många av dessa kåkar ha först under de senaste åren raderats ut genom den omfattande sanering, som fastighetsnämnden på stadens uppdrag vidtagit. Till dessa kåkar hörde ej sällan betydande tomtmark, där i våra dagar imponerande HSB- och stiftelsehus givit stadsbilden ett vackrare utseende.

Att vara byggmästare i seklets början var minsann ingen sinekur. Isynnerhet vintertid var förhållandena odrägliga. Det var säkerligen betydligt angenämare att sitta i en varm och ombonad skomakareverkstad än att stå på en byggnadsställning i ur och skur, sträng kyla och blåst. För att inte tala om invändigt arbete vintertid, då den värsta kylan måste hållas borta medelst osande och rykande koksgrytor. Något "United Building Machinery Company" fanns ej. Allt måste utföras manuellt.

Men om Lundholms hus i Kumla kommit i så fint sällskap som moderna HSB- och stiftelsehus, så skäms de dock inte för sig, trots att byggnaderna har 50—60 år "på nacken". Och även om Lundholm haft resurser att

bygga hus med centralvärme, el. ljus, kyl- och värme-skåp, kallt och varmt rinnande vatten, w.c., badrum, sopnedkast etc. så hade han säkerligen inte gjort det. Ty vem skulle ha bott i dessa hus? Det fanns i seklets begynnelse ingen, som stod och köade för att få en våning. Och då gällde ännu den gamla ekonomiska sentensen: tillgång och efterfrågan reglerar priset.

Visst behövdes det bostäder i Kumla även när seklet var ungt, men arbetare med svältlöner hade inte råd att bo modernt efter dåtida förhållanden, i "den gamla goda tiden". I Lundholms hyreshus var det rinnande vatten (pumpar) och avlopp, ljusa luftiga rum med kakelugnar, korkmattor på golven, tvättstuga med rinnande vatten och avlopp, matkällare och torkvind, allt under ett tak. Det låter i dag inte så märkligt men för 60 år sedan var det annorlunda. Men Lundholms hus kostade pengar. Trots att han själv med hjälp av söner David, Ragnar och Sven utförde mycket av arbetet, blev byggnadskostnaderna höga. Lägenheterna måste därför mängen gång uthyras till underpriser och ibland stå tomma. Och när ett hus måste säljas, blev även detta till underpris.

Det första huset, som Lundholm byggde i Kumla, var hörnfastigheten Skolvägen 18 B, Ljungbyhov nr 2. Denna byggnad uppfördes vintern 1904—1905. Fastigheten såldes år 1906 för 12 000 kronor till handlanden Carl Bergvall från Dalkarlsberg. Skolvägen 17, Ljungbyhov nr 1 byggdes 1905—1906 för Gustaf Engvalls räkning. Entreprenadsumman var 9 000 kronor inklusive material, dock ej tomtmark.

Kvarngatan 26 byggdes 1907. Där höll sonen David på att få sätta livet till, då han på tre våningars höjd var sysselsatt med murningsarbete och därvid förlorade balansen och var nära att falla framstupa ut mot Kvarngatan. Byggherren rusade till och hann att ingripa i rätt tid.

Kvarngatan 28 uppfördes vintern 1908—1909, och 1909 färdigställde Lundholm även Kumla prästgård. Karl Nilssons första skofabrik byggde Lundholm den kalla och snörika vintern 1907—1908. Detta hörde nog till ett av de svåraste uppdragen. Allt tegel skulle hämtas från Stene tegelbruk på dåliga vägar i ur och skur, sträng kyla, snöstorm och mörker. Lundholm hade 2 hästar för dessa transpotter. Vägsträckan, som nu på en modern autostrada avverkas på några få minuter, tog minst två timmar med häst och vagn eller släde. När

Verkligt värdefulla julgåvor finner Ni i vår rikhaltiga sortering av

BÖCKER, BIBLAR, PSALM- och SÅNGBÖCKER, SKRIVMATERIEL, PRESENTARTIKLAR och GRAMMOFONSKIVOR m. m.

HF: S BOKHANDEL - KUMLA

Tel. 702 65
Köpangatan 20

Kvarngatan 22 och 20 (skyskrapan)

märkena (enrisruskor), som markerade vägens sträckning, utplånats av snö, fick man helt förlita sig på hästens instinkt för att hålla sig på vägen. När man så kom till Stora landsvägen, nuvarande Norra Kungsvägen, och skulle upp för en brant backe, då orkade ej hästarna ibland. Allt vatten måste i en stor tunna hämtas från en brunn i Länsmansskogen. Även detta var förenat med stora svårigheter.

År 1908 byggde Lundholm vid Kumla torg ett gatuegg och ett gårdshus åt fabrikör Konrad Andersson (nuv. skoaffär och konditori m. m.). Samtidigt uppförde L. för P. J. Carlssons räkning en magasinsbyggnad, även denna vid torget.

År 1911 lät Lundholm för egen räkning bygga Kvarngatan 22. Det blev första huset med elektriskt ljus. Kumla Ångkvarn, som från sin Backa-ledning endast i ringa mån kunde avstå från någon energi, kunde givetvis ej tillgodose skofabrikenas behov av el-ström. Fabriken drevs därför med dieselmotorer. 1911 inträdde dock en ändring i Kumlas historia. Hallsbergs El. A.-B. hade låtit bygga en högspänningsledning från Gullspång. Därigenom blev elektriskt ljus tillgängligt för alla, och även skofabriken kunde drivas elektriskt.

Kvarngatan 22 såldes i början av år 1919 till konditor A. F. Andersson för 50 000 kronor. Det var första gången, som ett hyggligt pris erhöles för någon av Lundholms byggnader, men då var husets skapare redan död.

Kvarngatan 20, "skyskrapan" byggdes år 1914. Och det sista huset, Skolvägen 16, år 1916. Denna fastighet såldes 1928 till köpman David Nyvelius.

Liksom 1911 var ett märkesår i Kumlas historia, när det gällde elektriciteten, så blev år 1914 det i fråga om vatten, avlopp och gatubelysning. Detta år byggde A.-B. Sana, Malmö, vattentornet och vatten- och avloppsledningar drogs ut i samhället.

Beträffande ytterbelysning förekom sådan endast på järnvägsstationen vid ett tågs ankomst. Så snart avgångssignal givits, släcktes ljuset. Om det var av ekonomiska skäl eller ej rå lämnas därhän. Men ett är sant. Det var till stor föregelse för alla dem, som skulle treva sig hem från stationen i skumrasket.

År 1914 tillkom emellertid jämsides med vatten och avlopp även gatubelysning på alla huvudstråk. Varje lampa tändes och släcktes manuellt. Och den, som ombesörjde detta, hette Olsson. En gång tillfrågad om, hur mycket han hade betalt för detta arbete, svarade Olsson: "Sen' Erik Osche (Olsson) bestämmer, har jag fått det bra. Peji (P. J. Carlsson) va' knuschliger, Erik Osche ä' lite mera liberaler."

Förutom ovan nämnda byggnader utförde L. flera småbyggen både i Kumla, Yxhult och Hallsberg. En gammal "kumling" har nyligen berättat, att L. för hans fars räkning uppförde ett mindre affärshus för 1 500 kronor, vilken byggnad i hyror inbringade 2 000 kronor om året. Tillsammans med sonen David uppförde Lundholm år 1916 den vackra skofabriken Sture. Denna, som låg vid Stationsgatans södra ända, eldhärjades år 1932.

Men det var egentligen i Örebro, som Lundholm utförde sin största skapargärning. Där uppförde han ett flertal större byggnader. Sist däribland åren 1912—1913 det stora huset Rudbecksgatan 1 vid Södra viadukten, en fullt modern fastighet à la HSB i 6 våningar, innehållande ca 100 rum. Där hade Lundholm hoppats få njuta sitt otium. Men ödet ville annorlunda. På grund av sjukdom måste han gå ifrån "kronan på verket" och 1916 flytta tillbaka till Kumla, som han 2 år tidigare lämnat, som han trodde, för alltid. I Kumla och Kvarngatan 22 — i höstas för 45 år sedan — slutade Lundholm sitt strävsamma liv, knappt 61 år gammal.

Ännu vid sekelskiftet var det i Kumla mestadels skog på området väster om järnvägsstationen. Ägare till skogsmarken var framförallt lantbrukare i Fylsta, Via och Södra Mos. Men även några gårdar i Kumla by ägde skogsmark i väster.

Hos grosshandlare Carl Blixt, Södra mos år 1908

Från vänster: Herman Lundholm, 76 år, David Lundholm, död 1943, och hans hustru Ester (f. Blixt), död 1942, sångerska, Signe Blixt, d. 1950, g. med Josef Kihlberg, Hjo, Betty Blixt, d. 1944, g. m. Emil Hallmén, Agnes Blixt, 82 år, bosatt i Örebro och g. med Carl Åhlén, samt Emil Hallmén, d. omkr. 1950. (De båda beväringarna i bakgrunden troligen kusiner till systrarna Blixt.)

Att hyra

Ni äger fler värdesaker än Ni tror. Bankvalvet ger Er säker förvaring. För en låg avgift kan Ni hyra ett bankfack hos oss, där Ni kan förvara Edra värdesaker brand- och inbrottskyddade bakom tjocka valvsdörrar.

För säkrare förvaring — bankfack i

SKANDINAVISKA BANKEN

Tel.: Kamrer 700 50, växlar och lån 752 90, kassa 705 20

Lundholmska familjegraven i Kumla
(något norr om kyrkan)

Sina många hus i Kumla byggde Lundholm alltså på jungfrulig mark. I regel lät han så mycket som möjligt stå kvar av det gamla trädbeståndet och planterade även nytt. Med åren har det blivit nya ägare med olika intressen. Av skogen finnes inte mycket kvar. Frukträd, blommor och ett och annat köksland har kommit i stället. Sedan staden blivit ägare av ett flertal villor från den Lundholmska epoken, när seklet var ungt, torde man få räkna med snar storbebyggelse vid Kvarngatan.

Men ännu i årtionden kommer säkert de stora affärs- och bostadshusen, Skolvägen 17 och 18 samt Kvarngatan 20 och 22 vittna om det gamla municipalsamhällets store byggpionjär, Carl Gustaf Lundholm.

Under ett år var Lundholm brandchef i Kumla. Han hade meriterat sig för denna post genom att leda släckningsarbetet vid en skogsbrand i Via. Även ledde han släckningsarbetet, när J. A. Gartz' skofabrik brann ner till grunden natten mellan fredag och lördag den 30—31 januari 1914. Fabriken, som var en lång träbyggnad i en våning, gick ej att rädda. Släckningsarbetet måste inriktas på att skydda intilliggande villa, vilket även lyckades. Det var ett sällsamt skådespel, när fabriken var helt övertänd. Det blev ljusst som på ljusan dag och varmt som en högsommardag. Det var säkerligen Kumlas största brasa genom tiderna.

På fritiden ägnade sig Lundholm i unga år åt möbelsnickeri. I slakten finnes ännu bevarad en chiffonjé, som är så välgjord, att den gott kan betecknas som konsthantverk.

I unga år anslöt sig Lundholm till Svenska Missionsförbundet och tillhörde till sin död Kumla Friförsamling. Under några år var han medlem av styrelsen för Vasakyrkan i Örebro, där han även tjänstgjorde som söndagsskollärare. Under de första åren i Kumla hände det ibland att han kallades att predika i missionshus i Västernärke. Han var då både präst och organist.

Lundholms livselixir var att spela och sjunga andliga sånger. En sång, som han med förkärlek exekverade, började:

Ur stormarna ser jag en avlägsen hamn,
Dit kärleken vinkar så blid;
Den bjuder båd' ära och sällhet och namn,
Men först efter utkämpad strid.

Nils Helander

Då Kumla-Hallsbergs skytteförening bildades

Ett 100-årsminne

I januari 1863 hade De Geer-Gripenstedtska ministären framlagt förslag om ny riksdagsordning, enligt vilken stånd och självskrivener skulle avskaffas. Kung Karl XV hade satt sitt namn under aktstycket. Han fick äran av alltihop.

Och den 3 maj, då det var kungens födelsedag, utbröt lunder runt mycken hyllning för monarken.

Mycket högtidligt var det i Blacksta i Kumla. Där samlades man kl. 6 på aftonen efter inbjudning av stationsinspektör Ugglå, häradshövdingen Lars Larsson, länsman Flyckt, pastor Blomberg, f. riksdagsman Erik Olsson och possessionaten Gustaf Adlers. Vid mötet hade tillkommit en betydlig mängd av traktens manliga befolkning.

Ett gott intryck gjorde åsynen av Yxhultsunddomen, som till ett antal av 40 man "på uttryckta rotar" uppmarscherade till mötesplatsen med trumma i spetsen och under anförande av herr Gustaf Adlers.

Från Örebro stad hade flere nitiske skarpskyttar (vice kompanichefen Ahrengren, korpralen och styrelseledamoten Wistelius, instruktören Ek m. fl.) kommit tillstädes, erbjudande alla upplysningar, som erfarenheten lämnat dem.

Förhandlingarna öppnades av herr Adlers med ett tal om skarpskytteidéns betydelse och vunna sympatier inom Kumla och Hallsberg. Därefter uppläste herr Ugglå ett av inbjudarne uppgjort förslag till stadgar.

Ordförandeskapet vid mötet uppdrogs åt korpral Wistelius, vilken, sedan stadgar antagits, hälsade den nybildade Kumla och Hallsbergs socknars skarpskytteförening välkommen, då den förklarar sig vilja anses såsom filialavdelning av föreningen i Örebro.

Teckningen av ledamörcr i föreningen utföll så, att 72 exercerande och 14 eller 15 berrådande ledamörcr skrev in sig, icke få av dem efter håller, särdeles anslående korum.

Vid efter mötet anordnad festlig kollation föreslog herr Adlers skålen för Konungen, skarpskyttarnes gynnare och, framför allt, representationsreformens mäktigaste befrämjare, den ärlige svensken, den varme fosterlandsvännen.

Det meddelas att Kumla och Hallsbergs skarpskytteförening skulle ha sin första övning under instruktör vid Yxhult den 17 maj, då befäl skulle väljas.

NA-NT

AB B. S. K. Mek. Verkstad - Kumla

(f. d. BRÖDERNA SANDBERG)

Grundad 1898

TELEFONER: Verkstaden 701 13

Einar Sandberg bostad .. 707 72

Harry Sandberg bostad .. 793 49

MEKANISKA ARBETEN AV ALLA SLAG. Plåtrundningsmaskinen BSK i 4 typer. Bärningskärnan BSK. Järnkonstruktioner efter ritningar och föislag. Arbörning, Svarvning, Fräsning, Svetsning, Reparationer.

Skolmästarfru

SOM LINNEVÄVERSKA

Nästan i varje socken i södra och mellersta Sverige finner vi en eller flera herrgårdar. Från dessa har utan tvivel en hel del av kultur sipprat ut. Att de haft en mindre vacker baksida är väl numera känt av alla. Man får dock ej glömma, att en del både materiella och andliga värden härrör därifrån. Vi behöver blott erinra oss sådana saker som att herrgårdarna varit föregångare i försöken att höja jordens produktion, vilket i sin tur bidragit till att mildra de forna missväxtårens svåra lidande för alla och envar.

Andlig kultur och skönhetsvärden har också via prästgårdarna flutit ut från herrgårdarna och kommit en större allmänhet till godo. En del av denna kultur, som jag nu närmast tänker på, är kunnandet i att väva damast.

Herrgårdsfolket, med deras kontinentala förbindelser, hade lärt sig detta konsthantverk från dessa länder. Och att det sedan därifrån spritt sig vida omkring är uppenbart. Man behöver blott jämföra vävalster från Dalarna och har i minne det kända ordspråket: "Eken och adelsmannen går ej norr om Dalarna".

I Dalarna blommar ej damastens rosor men väl dala-drällens fyrkanter. En i och för sig vacker vävnad, men ej jämförbar med damast.

Jag har i en artikel i Kumla Julblad 1951 skrivit om den i mitten av förra århundradet verksamme linnevävaren Carl Johan Haggren i Folketorp. Han var den då ende kände linnevävaren i Kumla. Något år efter detta fick jag syn på några hemvävda servetter i damastteknik. Jag blev inte säker på, om mönstret plockats upp på skälblad eller på lockar i damastvävstol. Vävarinnan sades vara fru *Ida Jansson*, Byrsta. Händelsen lades på minnet.

Förra året träffade jag på en hemvävd damastduk, förnämligt vävd med mönster i rosor och bård av lyror. Även dessa visade sig vara gjorda av skolläraryrket i Byrsta. Om jag tidigare varit oviss om vad slags vävstol hon använt, så talade nu duken om för mig att hon haft en "lockstol". Mönstret var för vidlyftigt för att vara vävt med skälblad. I duken återkom inte mönsterbilderna i exakta intervaller, som fallet varit om hon haft en med jacquard-utrustning. Hon måste alltså ha använt en lockstol.

På duken fanns — intressant nog — ett återkommande mindre fel i ena mönsterraden. Det påminde mig om, att jag för några år sedan på Gripsholms slott såg en kunglig damastduk från 1600-talet, även denna med ett mönsterfel. Sådant kunde inträffa och förekommer även nu.

Ida Jansson

Ida Jansson var enligt kyrkböckerna född i Steneby församling år 1850. Till Kumla kom hon 1879 och dog 1906. Hennes man var läraren i Byrsta, Jacob Janson. Det berättas om henne, att hon vävde på förtjänst.

Den som något sysslat med spånad och vävning inser snart, vilken utomordentlig glädje detta arbete skänker. Ett uråldrigt konsthantverk, som följt människan från tidigaste tider, ett hantverk med en uråldrig kulturväxt, som med tankens och handens skicklighet förädlas till en individuell bruksvara, att användas vid livets större tillfällen. Det må vara vid gravöl, då sorgen råder tung, eller vid de mera solenna högtiderna: bröllop, barndop eller på julbordet. Den handvävda damasten pryder alltid sin plats.

Om händelsevis någon av julbladets läsare känner till något om Ida Jansson och hennes gärning, är utgivaren tacksam att bli kontaktad.

Karl Pettersson

Ur gamla tidningslägg

Ny riksdagsman.

Ivan Svenssons efterträdare i andra kammaren blir enligt den i dag företagna nya röstsammanräkningen lantbrukaren L. E. Gustafsson, Brånsta, Kumla, med 2.138 röster. Disponenten O. Falk i Hammar hade 2.053 röster. Herr Svensson har som bekant invalts i första kammaren.

NA 5/11 1913

Ordningen i Kumla.

K. bhde har icke funnit skäl bifalla Kumla sockens kommunalstämmas begäran om att en avdelning av ridande länspolisens mätte få patrullera vid Kumla station och trakten däromkring särskilt om lördags- och söndagskvällar. Samtidigt härmed har k. bhde beslutat hos stämman hemställa om ordnandet av ett förvaringshäkte vid Kumla station. Sedan dessa åtgärder vidtagits vill k. bhde tillse i vad mån ytterligare bidrag av statsmedel må kunna anvisas för ordningens upprätthållande vid Kumla station.

Örebro Kuriren 1913

Köp julgotterna i

KÅGES KONFEKTHÖRNA *Pomona*

Hagendalsvägen 4

Allt i konfektyrer och frukt. Glace till middagar och fester

Beställningar till tel. 711 90

90-årig lärar- veteran i Åbytorp

Carl och Anna Berger

I förra årets julblad berättade Bror Lagerberg om sin lärartid vid Brånsta skola. Denna gång har utgivaren besökt hans äldre kollega, Carl Berger i Åbytorp, som om något år blir 90 år.

Berger är född 1874 i Kristinehamn. I unga år lärde han sig jordbruk på faderns lantgård. Någon lantbrukare skulle han emellertid inte bli utan tenderade 1896 å seminariet i Karlstad, där han tog folkskolläraryxamen 1901.

Första platsen som lärare var vid Långåsens och Fågelåsens skolor i Nysunds församling. Under denna tid ingick han äktenskap med en lärarinna i hemförsamlingen Varnum.

År 1909 sökte han lärartjänsten vid Hörsta skola. Valet blev ett av de mera livaktiga i församlingen. De talrika blåbandisterna arbetade för att Berger skulle bli vald, men vikarierande läraren Josef Svensson erhöll de flesta rösterna. Han blev, som bekant, med tiden en över hela vårt land känd blåbandskämpe.

Samma år blev ännu en tjänst ledig i församlingen, nämligen vid Stene nyuppförda skola. Berger, som hade föresatt sig att bli kumlabo, sökte tjänsten och fick den. År 1912 anställdes också hans maka till lärarinna. Dessförinnan hade man tillämpat den gamla E-skolformen, dvs. en lärare undervisade samtidigt fyra klasser. 1912 övergick man emellertid till B1-formen. Berger undervisade själv i 5:te och 6:te, medan hans hustru Anna svarade för 3:e och 4:e klasserna i folkskolan.

Representant i skolrådet från Stene skolrote var grosshandlare Johan Andersson, Åbytorp. Han var en representativ och skolvänlig man, och samarbetet med honom var det allra bästa. Bland hans kamrater var greve Lewenhaupt, Säbylund, häradsdomare Lars Pärsson, Blacksta, kyrkovärd Lars Andersson, Kumla by, grosshandlare P. J. Carlsson och kyrkovärd Axel Olsson, Vissberga. Ordförande var prostén Gustaf Pettersson, som lärarna i allmänhet tyckte om. "Han ville gärna tillmötesgå våra önskemål vid skolan", omtalar Berger.

Ett par år efter sedan Berger blivit kumlabo gick läraren och kantorn C. F. Dreborg ur tiden. Berger, som var med och bar den gamle veteranen till gravén, minns att mycket folk bevistade hans sista färd.

Stenebygden fick sin första småskola 1900. Lärarinna var Agda Nyqvist. Redan året därpå förflyttades hon till Byrsta lilla skolhus. När hon år 1908 ingick äktenskap

med lägenhetsägare J. E. Åcrantz fick hon inte ha platsen kvar. Bestämmelserna var sådana den tiden. Hennes efterträdare vid Stene skola, som var inrymd i Betania, blev Ester Bergholm. Hennes far, P. E. Bergholm, innehade en speceri- och diverseaffär i Åbytorp. År 1906 gifte sig Ester Bergholm med kantor David Ståhlberg, Bankeryd, Jönköpings län, där hon avled 1947. Vid sitt tillträde av tjänsten i Åbytorp hade Berger som kamrat i småskolan Victoria Johansson, som gifte sig med lantbrukare Efraim Johansson, Julsta. Lärarekamrater vid distriktets skolor var, förutom Bror Lagerberg och Josef Svensson, Edvin Aspling, Fylsta, Jacob Janson, Byrsta, Adolf Andrén, Kyrkskolan, och Hjalmar Olsson, Mossby.

Det var god sammanhållning inom kåren. Man samlades till kamratmöten i regel två gånger om året. Vanligtvis förekom då gemensam middag. Den ordnades varannan gång av kamraterna i Fylsta-Kyrkskolan och varannan gång av kamraterna vid de övriga skolorna.

Av sina första grannar minns Berger framförallt K. E. Larsson, bagarn, som hade en hel del kommunala uppdrag. Intill 1912, då infanteriet var förlagt till Sannahed, hade Larsson stor bagerirörelse med 2—3 gesäller anställda och hade leveranserna till lägret. Även senare fortsatte han med att baka rågbröd. En glad och trevlig granne var smeden Rosander, likaså fjärdingsman Aug. Pettersson, som skötte telefonväxeln, skofabrikör Anton Johansson och bandlare Gust. Jansson.

När ett husarboställe intill skolan 1914 utbjöds till försäljning inköpte Berger detta och ordnade med självhushåll. "Jag hade själv växt upp på en lantgård och kunde en hel del om jordbruk, så det blev inga problem", säger den gamle läraren. "Vi hade såväl kor, gris och höns. Mor och jag fick ge oss upp tidigt för att utfodra, mjölka och rykta korna. På frukostrasten passade jag på att ge dem ett fång hö, och när skolan var slut fortsattes arbetet med djuren. För en ko betalade jag 234 kronor

Rössbergs SNABBKÖP

Å B Y T O R P

Tel. 730 72

Platsen för förmånliga inköp
såväl till julen som året runt

— ett varuhus i miniatyr

SPECERIER, CHARKUTERI, MJOLK, BRÖD

Kapitalvaror t. ex. TV, Frysboxar, Kylskåp, Tvättmaskiner m. m.

Lärare och elever vid Stene skola 1920
Till vänster Anna och Carl Berger

på auktion hos en lantbrukare i Via. Det tyckte jag var bra betalt, men när jag efter 3—4 år sålde den fick jag 700 kronor, vilket var mera. Att ha självhushåll under krisåren var en god hjälp för vår familj då det var mycket knappt på olika livsmedel. Vi hade fullt tillräckligt med mjölk, smör och ägg och kunde även sälja en del till bekanta. Hösten 1916 köpte jag en vit lammunge för 100 kronor. Med tiden fick den en svart unge. Så det var en god affär..”

Den förste folkskoleinspektören, som Berger hade kontakt med i Kumla, var rektor J. V. Johnsson från Kävesta folkhögskola. Han hade liksom två sidor. Den minst fördelaktiga var att han småaktigt ville hitta fel hos lärarna. Vid ett tillfälle granskade han skolans rättsskrivningsböcker och fann, att läraren inte rättat en övning utan dikterat en ny. Det var under kristiden, när det var brist på lyse, så rättelser måste ofta ske vid karbidlampans eller cykellyktans opålitliga sken. Värre var det emellertid för en lärare i östra skoldistriktet som höll på att slakta en gris när den stränge inspektören infann sig på morgonen.

Johnsson var kritiskt inställd mot prosten Pettersson. När en lärare en gång berömde sin skolchef, fick han till svar: ”Pettersson är ingen skolman”. Han menade, att prosten inte gjort tillräckligt för att få en modernare skolform genomförd. Det var emellertid prosten Pettersson, tillsammans med Kumla Skolförening, som med kraft arbetade för skolornas utveckling. Under hans tjänstetid i Kumla infördes heltidsläsningen i samtliga distriktets skolor.

Redan i den värmländska hembygden blev Berger intresserad för nykterhetsarbetet och var med och bildade

en godtemplarloge. I Nysund var han först medlem i IOGT och sedan i Templarorden. Innan han kom till Stene hade Berger en tid varit ansluten till en blåbandsförening i Fågelåsen. I Stene fanns redan en blåbandsförening, i vilken han sökte inträde och snart nog utsågs till ordförande. Föreningen anordnade vanligtvis sommarfester vid Stene brunn, då mycket folk var samlat. Det fanns också en avdelning av Hoppets Här med många barn.

Berger tog initiativ till startandet av ett bibliotek och även studiecirkelarbeta. ”Vi köpte böcker varje år, dels för egna medel dels av statsmedel. Till ekonomisk hjälp för verksamheten ordnade vi med tombola.” Skolan användes som lokal. Tombolan väckte emellertid en storm av ovilja såväl i kyrkorådet som från frikyrkligt håll. När den kände blåbandskämpan Lars Andersson i kyrkorådet sporde grosshandlare P. J. Carlsson om anledningen till hans motstånd mot ett så oskyldigt nöje som tombola, sa’ han: ”Själv har jag ingenting emot den, men kyrkorådet har bestämt att tombola inte får förekomma i skollocalerna.”

Denna bestämmelse var obekant för blåbandisterna, som emellertid fick absolution.

Vid uppnådd pensionsålder 1934 avgick Berger och fick till efterträdare Knut Sandell från Vesta skola. Hustrun, Anna Berger, hade redan 1926 frånträtt sin plats. Även efter avgången från skolan blev Berger trogen den ort, vars ungdom han fostrat i ett kvarts sekel. Av fabriksör Nordström förvärvade han en nyuppförd villa, som han med åren omgav med en vacker trädgård och där han stortrivs. Änkling blev han hösten 1947.

Nils Helander

Till Eder tjänst

KUMLA-BODEN

STIG PERSSON

Köpmangatan 1, Kumla

Tel. 791 10

I KUMLA-BODEN

HANDLAR NI TILL BILLIGASTE PRISER

Eget produktionshönseri, därför får ni ägg och kyckling till ett gott pris.

Vi har allt i branschen och skaffar det ni behöver omgående.

Ring och vi hjälper Eder med allt.

I tjänst på Säbylund på grevens tid

Tvenne åldringar berättar

Kumla Julblads utgivare har varit i tillfälle att få lyssna till tvenne trotjänare på Säbylund berätta minnen från sina anställningar på den stora herrgården.

Sammanträffandet skedde i makarna Ingrid och Henry Franssons hem på Alvtomtavägen. De gamla trotjänarna var fröken Anna Pettersson, född 1875 och boende Parkgatan 10, samt världens moder, Elin Karlsson, född 1879 och maka till framlidne snickare Frans Karlsson. Som utfrågare hade jag stor hjälp av värdinnan, välkänd stadskamrersassistent.

Fröken Petterssons tjänstetid omfattade åren 1893—1931 och fru Karlssons 1899—1911.

Vi började samtalet med att fröken Pettersson berättade om sina första tjänsteår hos greveparet Lewenhaupt i Uppsala. Greven var nämligen förste bibliotekarie vid Universitetsbiblioteket. Somrarna och jularna tillbringades på Säbylund. Vid sekelskiftet sålde Eugène Lewenhaupt sin fastighet i Uppsala och flyttade definitivt med bohag och allt till sitt fideikommiss. Han hade emellertid alltjämt tjänsten kvar i Uppsala och gjorde täta resor.

Efter flyttningen till Säbylund började de så mycket omtalade middagarna. I dessa deltog ofta akademiker och andra lärda, bl. a. professorerna Schüch och Hartzeilius. Greven var censor vid Karolinska läroverket i Örebro. Dagen för studentexamen var det vanligt att lärarna var inbjudna till middag på herrgården.

— Hur många varma rätter serverades det då?

— 6-7 rätter var mycket vanligt. Med åren minskades dock antalet.

— Hur många tjänare var ni?

— Vi var sex: Två husor, hushållerska, köksa, betjänt och så var det jag, som skulle bistå grevinnan, född Mesterton, säger fröken Pettersson. Grevinnan var ofta klen. Hon sa' en gång, att jag skulle vara hennes skugga. Med detta menade hon, att jag skulle vara till hands, där hon var. Hon var en god och rättskaffens människa. Det var hon som började med Röda Kors-arbetet i Kumla, som sedan fortsattes av hennes brorsdotter Vienna Mesterton.

— Det förekom väl officersbesök också någon gång?

— Jag minns när husarstenen avtäcktes på Sannahed. Då var det middag ordnad på Säbylund. Och då var också prins Eugén med och stannade som grevens gäst under flera dagar. En annan gång kom Sven Hedin på besök och stannade en hel vecka. Det var när bilarna inte var så vanliga. Han kom från Ekebyhållet och hade kommit på fel väg, som inte var upplåten för bilar. He-

Greve Lewenhaupt i trädgården

din var mörk med ett ståtligt utseende och gjorde sig omtyckt av alla genom sitt enkla uppträdande.

— Hurdan var greven själv?

— Han var mycket rar, en verkligt fin och godhjärtad människa. På vintern klagade han ofta på att han frös. Någon värmeledning fanns inte på hans tid. Det installerades sedan baron Carl von Essen blivit herre på gården. Förut eldades med ved i de många kakelugnarna och i den stora kaminen i hallen. Det var mycket arbete att hålla varmt, men vi var många att göra det. Veden var ofta sur, och det tycker man inte skulle behövas, när man hade så stora skogar, men det var väl något fel med lagringen.

— Vad gjorde greve Lewenhaupt, när han inte var i Uppsala?

— Efter frukosten var det vanligt med högläsning för grevinnan ur tidningar och böcker. Därefter gjordes en gemensam promenad på ett par timmar, när grevinnans hälsa det tillät. Sedan var det dags för lunch och efter den sysslade greven med skrivning. Han skrev mycket böcker och artiklar till olika tidningar och tidskrifter.

— Fröken Pettersson var ju på Säbylund när grevens mor levde?

— Ja, det var jag. När Eugène Lewenhaupts bror Axel dog, var det deras mor, som styrde och ställde på herrgården. Gårdsbruket var då utarrenderat till en släkting, gårdsförvaltare Helmer Normelli. Efter honom kom Emil Mannerfelt, troligen år 1895. Då hade greve Eugène blivit fideikommissarie.

Köp julblommorna hos

HERBERT PETERSSONS

Blomsterhandel och Handelsträdgård, Kumla

Tel.: Butiken 701 44, Trädgården 701 38

Kransar och buketter smakfullt och billigt

Blomsterförmedling

Blommor i riklig sortering

Personalen på Säbylund
Tredje från höger Anna Pettersson

— Vad finns det för minnen om Mannerfelt?

— Mannerfelt var en präktig man, som hade väl reda på allt och kunde säga ifrån ordentligt, när så behövdes. Greven brydde sig inte alls om själva gården, utan de bestyren överlämnade han åt Mannerfelt, som han hade mycket stort förtroende för. Så länge grevinnan var vid god hälsa, ville hon gärna vara med och bestämma om herrgården.

— Greveparet hade inga egna barn eller hur?

— Nej, men ändå hade de sex barn, som uppfostrades på Säbylund. För dessa hade man skolhushåll i Örebro. De sex var alla släkt med greveparet.

Fru Karlsson, som då var fröken med tillnamnet Skog och köksa hos greveparet, förestod under några år elevhushållet.

— Lewenhaupt lär ha fått satsa stora slantar på en del av sina fosterbarn?

— Ja, det pratades mycket om en av dessa som levde ett högt liv och som orsakade greven stora förluster. Han var mycket hjälpsam mot sin släkt. Däremot sträckte sig knappast hans hjälpsamhet utanför den, åtminstone inte i någon större utsträckning. Greven hade troligen ingen större förmögenhet. För att täcka förlusterna nödgades han beordra avverkning av ganska mycket skog, som hans förvaltare inte tyckte om. Mannerfelt var mycket rädd om skogen, den skulle sparas så mycket som möjligt. Men godset hade så enormt stora och vackra skogsområden.

— Trädgårdsmästaren var han anställd på herrgården eller var han arrendator?

— Han hette Andersson och var liksom vi andra anställd. Vid de många middagarna gick det åt mycket blommor att smycka med. Så blommor odlades mycket men även olika sorters grönsaker. Allt gick inte åt för det egna köket, utan Andersson fick ofta göra resor till Örebro och avyttra överskottet på något torg där.

Att ordna med blomsteruppsatserna kom på fröken Petterssons lott. Hon fick plocka hur hon ville av allt det vackra blomstret i den stora trädgården. En gång hade hon snyckat med körsbärsblommor. Men då säger hon, att hon gjorde något tokigt. Ty när greven fick se dem, blev han alldeles förskräckt. Han var nämligen så innerligt rädd om alla träden. Men när han fick veta, att blommorna tagits från bortrensade grenar blev han åter lugn.

— Kunde greven bli arg någon gång?

— Nej, det har vi inget minne av. Dock kunde han ibland bli ivrig.

— Minns fröken Pettersson något om sin första lön. Det var ju på 90-talet?

— Tänk, om jag skulle tala om det, blir jag säkert inte trodd! Jo, hela min årslön var 75 kronor och ingenting mer. Och ännu 1900 efter flyttningen till Säbylund hade jag inte mer än 125 kronor. Av min lön ville greven att jag skulle spara fem kronor, så skulle han själv lägga till lika mycket.

— Och de pengarna sattes in på Kumla Sparbank?

— Nej, greven satte in dem på en sparintäktning i Stockholm, som kallades fosterländska föreningen. Något år sparade jag tio kronor, och då blev det även en tia från greven. Under mina sista tio år på Säbylund sparade jag ingenting.

— Kom inte fröken Pettersson åt sina sparade slantar?

— Nej, det gjorde jag inte. Meningen var att de skulle växa och bli en sorts livränta. Och jag har också haft nytta av dem på äldre dar.

— Hur så?

— Jag får varje halvår 37 kronor och några ören.

— Ni hade lång arbetsdag?

— Vi började för det mesta vid halv 7-tiden och höll på till klockan 10 på kvällen, då porten skulle stängas.

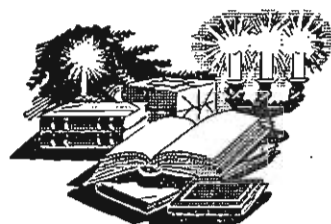
Skrivställ, Album, Skrivunderlägg, Reservoarpennor, Gästböcker
Brevpapper, Almanackor, Jultidningar, "Kumla-mappen"

Dohlwitz BOKHANDEL

Telefon 700 56

Boken

— bästa gåvan

Från vänster: Friherrinnan Sigrid Silverstolpe, baron Carl von Essen, friherrinnan Gertrud Lagerfelt och grevinnan Elisabet Hamilton, samtliga systerbarn till Eugène Lewenhaupts. (Föräldrarna gick tidigt bort.)

Ibland när middagarna drog ut på tiden blev det nattarbete.

När någon anställd ingick äktenskap var det tradition att greveparet bekostade bröllopet. Denna förmån åtnjöt köksan Elin Skog, när hon 1911 förmäldes med Frans Karlsson.

— Var vigseln också på Säbylund?

— Ja. Både kyrkoherde Pettersson och komminister Morén var med. Så nog blev vi ordentligt vigda. Till bröllopet trycktes också bjudningskort. Vi fick inbjudna vilka släktingar och vänner vi ville. Huvudrätten vid middagen var tjäder. På kvällen skjutsades vi till det nya hemmet med det grevliga ekipaget. Av greven fick vi som bröllopsgåva bl. a. säng med bäddutrustning. Grevinnan Lewenhaupt hade då varit död i fyra år.

— Det anordnades ju årligen fester för de anställda och deras familjer. Kan ni berätta något om dessa?

— Vid jultiden var det vanligt att familjerna inte bara från herrgården utan även från utgårdarna var bjudna till julfirande. Från utgårdarna kom man med s. k. höskrindor. Det dukades med långa bord i hallen. Vi bakade stora pepparkaksgubbar till barnen, som också skulle ha smörgås och något att dricka. Far och mor bjöds på supé. Som efterrätt vankades vanligtvis ris à la Malta. Greven delade också ut julklappar.

Julklapparna valde greven, biträdd av fröken Pettersson, ut i några affärer i Kumla.

Greve Lewenhaupt hade låtit iordningsställa en samlingsal i en av flyglarna. Salen, som rymde ett hundratal personer, användes till gudstjänster samt för Säbylunds blåbandsförenings möten. Vid gudstjänsterna predikade församlingens präster. Greveparet deltog flitigt i dessa

gudstjänster, och det gjorde också gårdsfolket, utan att man från "högre ort" propagerade härför. Med tjänstefolket hölls också gemensam morgonbön. Greven själv var mycket tolerant till oliktankande. Fröken Pettersson hade och har alltså sitt andliga hem i Frälsningsarmén, liksom fru Karlsson i Ebeneserförsamlingen.

Fröken Pettersson stannade kvar på Säbylund i fyra år efter Eugène Lewenhaupts frånfälle 1927. Med vemod minns hon auktionen efter honom och har svårt att förstå, att man lät så många av herrgårdens klenoder skingras. Det var många judar med på auktionen, och de var flitiga inropare av kuriositeterna.

Betjänten Karl Holm var en allvarlig man. Sällan såg man honom dra på munnen. Han bodde med sin familj i en av flyglarna. Bland hans åligganden var att svara för serveringen vid middagarna. När han var färdig härmed, fick han ta plats bakom grevinnan för att efter slutad måltid vara beredd att flytta undan hennes stol, när hon behagade resa sig.

De fyra år, som fröken Pettersson var anställd hos baron Carl v. Essen, hade hon plats i köket. Hon tyckte mycket bra om baronen. Han var alltid glad och trevlig. En gång hade han bjudit några vänner till middag. När han ombads att flytta fram den någon dag tills man hunnit göra rent och damma ordentligt, svarade han: "Dammet fyller väl alltid någon skrymsel!" Hans mycket omtalade ugglor krävde mycket arbete för att hållas snygga. De flyttades sedermera till ett av vindsrummen och lär vara där ännu. Baronen tyckte mycket om att få besök. Och då framförallt av grupper, som ville se de stora samlingarna. Själv var han intresserad historiker och var väl bevandrad i den stora herrgårdens historia. Han var också en utomordentlig fängslande berättare med en strålande humor. Det var vanligt, att han någon dag efter ett dylikt gruppbesök, ringde ledaren för detta och tackade för att han fick tillfälle att visa sitt fideikommiss.

Kumla Julblads utgivare är tacksam för att ha fått tillfälle att återge ett par vitala åldringars minnen från sin mångåriga innertjänst på det så mycket omskrivna Säbylund.

Nils Helander

Köket på Säbylund

Alltid färska
TOBAKSVAROR

BRILON-pipan
av BRIar, nyLON och RATOS

Ombud för AB Tipstjänst

TEKNISKA ARTIKLAR - PAPPERSVAROR - TIDNINGAR
TIDSKRIFTER - BÖCKER - PRESENTARTIKLAR

Bergqvist & C:o, Cigarraffär

Köpmangatan 15, Kumla - Tel. 701 07

HALLSBERGSMINNEN

Och ut på vägkanten blev en — gubbe

Just där-Bäckaskogs bygata går in i skogen och förvandlas till en smal körväg, som ringlar upp mot Sandstorp, korsas den av en väg från Samsala. Där håller skogen åt sig, så en glänta bildas. För fyrtio år se'n var gläntan mycket större än den nu är, och för oss, som då var barn och hade våra hem i de små stugorna vid skogskanten, var den öppna ljusa planen lekplatsen framför andra. Men under de långa sommardagarna, då vi hade fritt från skolan, hade vi inte ro att enbart hålla till i gläntan. Vi ville ut och se oss omkring, och så bar det iväg inåt skogen. Slätten och bygden lockade oss inte. Genom skogen löpte stigar, som var mjuka av barr och därför sköna att springa på med bara fötter.

Skogen var hemlighetsfull och spännande. Följde vi Sandstorpsvägen en bit och sedan tog av åt vänster och in på en väg, som gick genom skogen i nordöstlig riktning, kom vi snart till en plats, som vi hade sån aktning för att vi i närheten av den omedvetet aktade på både steg och tunga. På ena sidan om vägen låg en hög med pinnar. Det påstås att på den plats, där pinnhögen låg, hade en ung flicka en gång blivit vådaskjuten. Hon skulle ha kommit i vägen för en älgjägares kula eller blivit vådaskjuten vid en vargjakt. Vilket som var sant, visste ingen. I närheten av pinnhögen fanns emellertid ett par varggröpper, som såg så mörka och hemlighetsfulla ut där de låg i granskogs dunklet, att vi aldrig kände lust att undersöka dem. Seden bjöd, att den som vandrade vägen fram skulle hedra flickans minne med att lägga en pinne på den plats, där hennes unga liv ändades. Vi letade rätt på var sin pinne, som skulle vara av tall och så torr, att den var fri från bark och barr. Tyst och försiktigt lade vi ner våra pinnar på högen. Om vi följde en väg, som gick åt sydöst, kom vi så småningom fram till "Prästatäppera".

"Prästatäppera" var ett stycke odlad mark, som låg mitt i tjocka granskogen. Det låg en underlig ödemarksstämning över den ensamma rågakern, som hade skogen så nära inpå att tunga grangrenar släpade ner över den höga gårdsgård, som inhägnade gårdet. "Prästatäppera" skulle en gång ha tillhört prästgården, därav namnet.

De enda blåsippor, som fanns i trakten, växte vid "Gummebäcken". Dit kom man genom att följa en stig, som gick rakt österut genom skogen. Ifrån höjderna i söder kom bäcken rinnande mot norr. Just där den korsade stigen växte blåsipporna. En gång hade man funnit en liten gumma död vid bäcken. Om hon fallit i vattnet och drunknat, eller om hon funnit en naturlig död vid bäckkanten, förmålde inte historien.

Aug. Mattsson
Enslingen på Bockön

Sommartid var det inte mycket med bäcken, men i snösmältningen och när höstregnen satte in kunde den vara nog så vild, där den rusade ner mellan bergsklintar och stalp. Omedelbart efter det den korsat stigen, grävde den sig igenom en hög grusbänk, där slänterna var ett par meter höga. Om gumman i mörkret kommit lite på sidan om stigen och ramlat ner i ravinen, då vattenståndet var högt, så kunde hon mycket väl ha drunknat. Stigen går som förr igenom skogen, men bäcken är numera uttorkad. Vi höll ofta till i skogen. Men de riktiga långturerna, som förde oss milavägar hemifrån, fick vi inte ge oss ut på utan att en tillförlitlig vägvisare var med i laget.

Vår vägvisare var en katta, som ägdes av en flicka. Kattan var en mästare i orientering, och i hennes sällskap behövde vi inte oroa oss för att gå vilse. Hon lämnade oss inte och stod ut i det längsta, men när hon jamade till och gjorde en helomvändning, visste vi, att hon tyckte det var dags att vända både nos och näsa hemåt. Utlämnade som vi var till kattan och hennes lokalsinne, så var vi tvungna att följa henne. Den gråglimliga kattsvansen, som viftade fram mellan porstuvor och buskar, var en vandrande ledstjärna, som med osviklig säkerhet omsider förde oss hem.

En grann sommardag, när vi höll till i skogen någonstans mellan Sandstorp och Gårdsjö, ramlade vi rakt in i ett lönnbrännarnäste. Vi anade att det var ett sådant, fast vi aldrig sett något tidigare. I en berså av unga granar stod mjölkflaskor och cylindrar. De var av den stora sort, som används vid mejerier och bondgårdar, och de var sammankopplade med slangar. Ingen människa syntes till, men kanske låg det någon karl och tryckte i buskarna, alltmedan han svor över ungarna, som kommit hans hemlighet på spåren. Trots att våra anhöriga litade på kattan, drog de en lättnadens suck var gång vi välbehållna dök upp efter en långtur. Men för våra upplevelser i skog och mark visade de inget intresse.

På båda sidorna om KVARNGATAN vid
STENEVÄGEN har sedan gammalt

Enochs
SIN AFFÄR

JÄRNVAROR	TOBAK
HUSGERÄD	TIPS
OLJEKAMINER	TIDNINGAR
Tel. 700 73	Tel. 708 71

Parti från den vackra Skåle klint

Den här gången blev det emellertid annat.

När vi efter hemkomsten och framåt kvällningen samlats på nytt för att leka, kom ett par karlar ut till oss i gläntan där vi höll till. Eftersom de var fäder till ett par av ungarna, som var med på utflykten, så hade de reda på vad vi funnit i skogen. Deras nyfikenhet var väckt. De ville ta sig en titt på lönnbränneriet, och så blev vi tillfrågade om vi hade lust och ork att göra en vända till skogen.

Det fanns inte fel på varken lust eller ork, men vi måste erkänna att vi inte visste hur vi skulle gå för att komma tillbaka till granbersån i skogen. Sedan vi funnit den, hade vi länge irrat hit och dit i alla väderstrecken. Kattan, som fört oss hem, var den enda som visste var det efterfrågade stället var att finna. Men hon teg.

En dag på höstkanten 1922 eller 1923 gav vi oss ut på en skogstur efter skolans slut. Trots att det duggregnade ihärdigt, gick vi lite längre än vi från början tänkt. När vi nådde vintervägen, som vi visste ledde hemåt, började mörkret falla. Merendels var vi en klunga på 8—9 ungar, som gav oss ut. Den här gången var vi bara fyra, och ingen var över nio år. Mörkrädslan kom smygande. Av den skrock och vidskepelse, som ännu levde kvar i bygden, hade vi fått vår beskärda del. Men skrällen för elaka gubbar tog loven av spökrädslan.

Gubbskrällen hängde väl i från de dar våra mödrar varnade oss för gårdsplanens största fara med orden: Så mycket du vet, går du till källan, så kommer "källe-gubben" å tar dej.

Vi hade ingen erfarenhet av elaka gubbar, men vi var övertygade om att de fanns. Vägen slingrade sig fram mellan höga granar, och utmed vägkanterna stod buskar och ungträd så tätt att det inte fanns någon möjlighet att kasta en blick in mellan stammarna.

Plötsligt började det braka och knaka inne i skogen vid sidan av vägen. Någon gick därinne med tunga steg. Någon som obarmhärtigt bröt ner allt som stod i vägen för framfarten. Och det värsta av allt, de tunga stegen, brakets och knaket kom allt närmare vägen och den plats där vi stod.

— Dä' kanske ä' en gubbe, vi gnir', viskade någon med skräck i stämman.

Det låg nog starkt för var och en av oss att lägga benen på ryggen, men det fanns ingen tid för överläggningar. De hemiska ljuden kom allt närmare, och tanken på att kanske ensam få springa den mörka skogsvägen framåt var avskräckande.

Vi for ihop i en hög och ställde oss att betrakta den del av buskarna, där den som orsakade oväsendet rimligtvis snart måste bli synlig. Och länge behövde vi inte vänta. Det skrällde och smäll. Ett par unggranar vajade och for. Så revs ett tätväxande ensnår omilt isär. Och ut på väggkanten klev en — gubbe. Han stannade till, och det såg ut som om han inte lade märke till oss, fast vi stod mitt framför honom.

Vi var stela som pinnar av rädsla för gubben, som stod där på väggkanten med den regntunga, mörka skogen bakom sig, såg så bister ut, att han mycket väl kunde tillhöra den farliga sorten. På huvudet hade han en mörk hatt, och det hår, som var synligt under de nerfällna brättena, var tjockt och isgrått. Han var klädd i en urblekt, svart överrock och på bröstet hade han en brun trälåda, som han höll på plats med ett rep runt halsen. Han hade en stor näsa och ett stort, vitt skägg. Hatten var så långt nerdragen över pannan, att den nästan skymde ögonen, som låg djupt i sina hålor och var omgivna av mörka ringar. Han var gammal, mycket gammal och gråblek, och det tunga mäktiga ansiktet var fårat av ålder och kanske också av sjukdom.

Skrällen ville inte ge med sig.

När gammalt folk såg ut som gubben, brukade de sitta största delen av dagen i en varm spisvrå. De brukade rakt inte ränna genom skogen med buller och brak. Stark kunde han inte vara, men där han stod med envist raka axlar och med det tunga huvudet högt lyftat, utstrålade han en viljestyrka, som kom oss att ana att ingen vanlig själ bodde inom den skröpliga stofthyddan. Inte en blick gav han oss. Tyst ställde han sig att betrakta den flik av mörknande himmel, som var synlig mellan trädkronorna, och ett föremål han höll i vänsternäven. Vi såg genast att det var en kompass. Pojkarna hade ibland leksakskompasser av plåt. Den kompass, som gubben hade, var större och rejälare utförd.

Han måste ändå ha sett oss, för rätt som det var lyfte han blicken mot himlen och sade med barsk röst:

— Var, på ett ungefär, har ni solen vid middagstid den här tiden på året.

— Jag vet inte, kom det svagt från den djärvaste av oss.

Det intetsägande svaret hade inte enbart sin rot i den ängslan vi kände. Nog visste vi, att solen gick upp och ner, men några särskilda funderingar kring dess färd över himlarymden hade vi aldrig haft.

GUST. JOHANSSONS EFTR. ÅKERI

Innehavare: ÅKE och BERTIL JOHANSSON

Rekommenderas!

Alla slags transporter till humana priser Körningar till och från Örebro varje dag
Bilar med lastkapacitet från 1500 kg till 15 ton.

Tel. 701 16 - 753 20

Johannes Kyrkogata

Bergööska affärshuset

Vi blev åter till luft för gubben, som på nytt började studera himmel och kompass.

Den där frågan skingrade emellertid mycket av vår oro. Vi började tänka och lägga ihop, och snart var vi på det klara med, vem vi hade framför oss. Men vi hajade ändå till, när gubben klev ner från vägkanten och sköt upp i jämbredd med oss. Men oron var överflödig. Ett par långa kliv, och han var försvunnen i buskarna på andra sidan vägen.

Alltmedan ljuden av gubbens framfart i skogen dämpades, återkom vår karskhet. Vi visste vem vi mött.

Vem avskydde krokiga, banade vägar så att han hellre än att följa dem, med hjälp av sol, måne, stjärnor och kompass, tog raka vägen genom skogen, om inte astronomen, vetenskapsmannen och hönsodlaren *August Mattson* på Bockön.

Vi hade ofta hört de vuxna tala om Mattson, och det var på deras beskrivning vi känt igen honom.

Den allmänna meningen var att Mattson var ett geni, vars namn rätteligen borde vara aktat och känt i lärda kretsar världen över. Att så inte var menade man, berodde på att han alltid följts av en envis fattigdom och en lika envis otur. Vi visste att han under en följd av år bott på Bockön i Tisaren, men att han senare flyttat till Skogaholm. Det var i skogen mellan Sörby och Bäck vi mötte honom. Han kom söderifrån, och vi var överens om att han var på hemväg efter ett besök i Pelle-boden vid kyrkbyn.

Ett är säkert. Innan Mattson den kvällen nådde målet, måste han länge vandrat genom nattsvart, regntung skog. Han måste ha klättrat över bergsklackar, pulsat genom kärrlaggar, flöjt över gårdsgårdar och banat väg genom täta snår och detta med kompassen i ena näven och ficklampan i den andra. Hur orkade han, gammal och trött som han var?

Detta var vårt första och enda möte med den då mycket omtalade Mattson på Bockön. Han dog 1928 på socknens ålderdomshem, 89 år gammal.

Anna Andersson

Möten på vägen

Mopeden hade klättrat upp för de väldiga backarna till Högvålen, landets högst belägna by, byn som vintertid ofta blir isolerad i veckotal när snömassorna korkat till vägen.

När man passerat byn följer en ordentlig utförlöpa. I slutet av den stod en ung man vid sin moped, tydligen försänkt i dystra tankar. Tjall på linjen?

Han pekade på mun och öron, ja så dövstum. Så mycket större anledning att stanna upp. Hans utrustning skvallrade om en farande sven, och till närmaste mopedmakare fanns det gott om mil.

Efter min egen malör utanför Nora på första långturen — skall berätta om det sedan — hade jag lärt mig en del om motorer, och var det inget allvarligt fel skulle det nog ordna sig. För övrigt kunde man på förhand ha sina misstankar. De väldiga Högvålenbackarna var säkert inte helt oskyldiga.

Bensin fanns. Tändstiftet då. Sjövätt. Försiktigt slipade jag det rent och torrt med en bit sandpapper. Satte in stiftet i kabeln, lade det mot cylindern och drog runt motorn några varv. God gnista. Monterade stiftet för gott. Delade sandpappret, stack den ena halvan i hans bröstficka och bjöd honom provåka. Fart bums.

Han återkom snart och visade då på kartan vägen till Sörvattnet, demonstrerade med verklig brio hur han gick och sköt mopeden, medan svetten rann i strida strömmar längs kroppen, så blev det link, link, ajaj, skoskav, svårt, skorna föll av, men inte förrän fötterna var avnötta till fotknölnarna fann han för gott att kollabera.

En skickligt genomförd pantomim. Inte ens med stora bokstäver hade han bättre kunnat uttryckt sin belåtenhet över hjälpen. Vi körde kompis till Sörvattnet, där han tog av till vänster och jag till höger.

Vid söket i verktygslådan efter sandpappret upptäckte jag till min förfäran, att där inte fanns en tillstymmelse till reparationsgrejor för ens den enklaste punktering. Jag hade överlåtit asken med de sakerna till en punkterad mopedist hösten förut, utan att komplettera.

Påföljande morgon satt jag på trappan till mopedmakaren i Särna och väntade att affären skulle öppna. Alldeles intill var busshållplats, och en del folk gick där i väntan. En äldre man slog sina lovar kring trappan och måste till sist fråga, varifrån jag kom och vart jag skulle. Han slog sig ned och vi kom i samspråk.

— Du säger, att du borde nosa på västkusten å Öland å Gotland å Ångermanländska skärgården, du tror där är fint åsså, å inte blott i fjällen, naturligtvis är då så, men jag ska säga dej, att gumman min och jag hade en stuga på västkusten i många, många år och det blev aldrig av att fara någon annanstans när semestern kom. För sex år sen börja vi kunna rå oss litet bättre än förut, å då sa vi, att vi skulle väl fara till fjälls och se hur där var. Å vi for hit till Särna. Men här finns inga fjäll. Man ser Stådjan och Vedungsfjällen på långt håll, men det

BIL-, TRAKTOR- OCH HÄSTVAGNS-
DÄCK - GUMMIREPARATIONER

TELEFON 703 50, 711 55

**Kumla Gummi-
VERKSTAD**
Manne Larsson

var inte så vi hade tänkt oss. Vi bodde på pang och gick och stråssa här i byn i tre dagar och kom så överens om att fara hem till västkusten.

Sista natten sov jag dåligt och stack därför ut på en promenad vid fyratiden på morron. Jag gick på måfå men räknade med att vara tillbaka vid sjutiden. På återvägen hände det.

Jag mötte kor å får å getter, ja, en hel familj på flytt till sätern för sommarn. Korna var som tokiga, getterna å fåren likaså, ja, ta mej tjuven om inte människorna var liksom tokiga de också. Då va hopp å skutt, å tjo å tjim å husbonn hojta: ska du mä så går dä bra. Å du förstår, jag följde med.

Sedan vi gått som jag tyckte flera mil, kom vi ur skogen in på en stor öppen myräng där en bäck rann fram. Där blev långrast med kaffe och våfflor och då som först erinrade jag mig, att jag var gift å hade en fru på ett pang i byn. Klockan var redan nio på förmiddagen.

Det blev ordnat så, att jag tog äldsta flickans kont medan hon återvände till byn, dels för att hämta en del saker som blivit kvar, dels för att eskortera min fru till sätern.

Efter ytterligare några timmar kommo vi fram till sätern. Enastående vackert.

På kvällen anlände min fru och flickan. Jag mötte dem just där stigen lämnade skogen, var beredd på snubbor. Västerhimlen brann inför solnedgången, stillheten hade sänkt sig över vallen, där rådde frid och ro. Vi fick en egen stuga att bo i, och när vi blivit för oss själva, sa' frugan: Visst var det några oroliga timmar innan flickan kom, men vilken tur att inte du vände om, det är ju det här stället vi letat efter. På några dagar kom vi in i säterns livsrytm och slutade vara turister. I sommar är det sjätte gången vi vistas där och i år stannar vi tills korna går hem till byn. Aldrig mera västkusten för oss, gosse.

— Men vart tog då fjällen vägen?

— Fjällen, jo, redan från sätern har vi en praktfull utsikt mot fjällen, och jag går ofta dit upp och fiskar i några småsjöar, likaså finns det ett par åar i trakten med gott om bäcköring i, dom smakar faktiskt bättre än färsk makrill, så den där morron för sex år se'n då klev vi direkt in i vårt paradiset. Synd bara att vi inte upptäckte det för tjugofem—trettio år sedan.

Men nu kommer bussen. Hej då, å go tur. Du, har du hittat en vrå bland fjällen där du trivs, så håll dej till den, det är mitt råd, skönare plats finns inte.

När jag fått reparationsasken och kommit ut på gatan igen var bussen redan på väg mot Idre, men jag såg två människor knoga på en stor kartong och en del småpaket, två lyckliga gamla ungdomar.

Jag hade kört hela dagen i strilande regn. Nådde Hälsfors lagom att som dagens sista gäst slinka in på ett kondis för en kopp kaffe. Körde så vidare. Passerade Nora vid tolvtiden på natten, fortfarande i regn. Fick ta ettan till hjälp för att komma upp för den långa backen och hade väl kört ytterligare några kilometer när motorn helt plötsligt och omotiverat slocknade.

Det var min första moped, första långtur, första motorkrängel. Natt mot måndag. Tät ström av bilar. Fann

en fläck utanför vägbanan. Tog av utrustningen. Kom åt verktygen. Ville göra ett försök att få liv i kamraten. Gjorde rent tändstiftet utan resultat. Plockade bort och gjorde rent munstycket, lätt nog, att sedan få ihop delarna gick bra till sista muttern, den vägrade envist att komma på plats. Skogen stod tät vid vägkanten, natten svart, regnet ökade. Vågade inte svänga runt mopeden och hämta ljus från de många passerande bilarna, ville behålla livhanken ännu någon tid. Plockade fram ett gilleljus, tände och ställde det så jag skulle se att manövrera fast det vrånga lilla mutterskrället. Första bilen blåste ut ljuset. Ny tändning, ny utblåsning, så pågick det en god stund och först när endast fem tändstickor fanns kvar i asken, gav jag upp. Fick väl svepa in mig i tältet och krypa under någon tät gran, tills dagsljuset kom.

En motorcyklist svepte förbi i hög fart. Motorbruset dog, bort, nej, han ströp gasen, jag såg hur hans ljus saktade farten, hur han väntade tills vägen blev fri, svängde över och kom tillbaka. Stannade och frågade: Har du trassel med motorn?

— En mutter kvar, sen är det klart.

— Då behöver du ljus.

Han ställde upp sin maskin och lade ljuset där det skulle vara.

— Har du åkt långt?

— Närmar sej fyrtio mil i ett svep.

— Då är det nog inte förgasaren utan tändstiftet.

— Jag har gjort rent tändstiftet.

— Provade du gnistan då?

— Nej, jag är novis så det tänkte jag inte på.

Nu tog han hand om verktygen. Kvickt fick han bort stiftet. Lät det sitta kvar i tändkabeln och medan jag drog runt motorn provade han stiftet mot godset. Dött.

KUMLA ELEKTRISKA BYRÅ

(Elbyrån)

N. PERSSON

KUMLA

Köpmangatan 16 Tel. 792 60

HALLSBERG

Stortorget 1 Tel. 100 67

SÄLJER - INSTALLERAR - REPARERAR ALLT ELEKTRISKT

— Jag anade det, sa han, har du något reservstift.
— Jodå.

Det blev även provat och visade fin gnista.

— Nu kommer du nog hem, ska du få se.

Han bjöd på cigarett och jag fick fylla min tändsticksask. Så kom grejorna på mopeden och det var tid att skiljas.

— Tack skall du ha för den här nattens ljus och hjälp och för kunskaper om tändstift och motorer. Hej, hej!

Motorerna surrade. Färden fortsatte. Kan ni tänka er: han följde efter, en kilometer, två kilometer och först på tredje blinkade hans ljus till avsked, svängde om och försvann snabbt.

Det var verkligen en vägens riddare, Håkan Sandholm, jag har sänt dig många tacksamma tankar sedan den natten.

Till sist ett färskt färdminne från sommaren. Mellan Åsarna och Ljungdalen är det elva mil. Sedan något mer än halva sträckan passerats brukar jag ta långrast och få något till livs. Så även nu. Jag svängde av vägen och in på rastplatsen, klämde in pysen och sa: k a f f e. En röst svarade: Det står färdigt, bara att ta för sej. Det blev en överraskning. Jag hade inte sett dem, en man och en 10-års pojke, så det där k a f f e var sannerligen inget tiggeri. Mugg och smörgåsar kom fram och sedan en trio sköna tussilagon fått en närgången granskning, slog jag mig ned.

Vi började med kallprat. Varifrån och varthän osv. Dom såg kamerautrustningen och undrade, om jag var intresserad av blommor och djur. Kunde inte förnekas. Då har en nådig försyn skickat hit dej just nu. Vi är i en verkligt brydsam situation och nu skall du som opartisk ge oss ett gott råd, nej förresten, du skall bestämma hur vi skall göra, och vi lovar på förhand att rätta oss därefter. Eller hur, Stig, är du inte med på det.

Pojken mötte min blick, hans var orolig och spörjande, så knyckte han på nacken och sade: Det blir jag med på.

Så kom historien.

I går kväll, strax innan vi skulle slå läger för natten, hoppade en rävfamilj upp på vägen alldeles framför bilen. Jag hade ingen chans att klara dem. Honan och tre ungar dödades omedelbart men intill vänstra bakhjulet låg en fjärde unge avsvimmad men oskadad. Sedan han kvicknat till och visat prima liv, tog vi den med oss, och nu gäller frågan: Skall vi släppa ut den i skogen, skall vi döda den, överlämna den till någon rävfarm eller ta den med oss hem? Han ligger där under filten.

Pojken och jag gingo bort till filten. Ur ett veck stack rävnosen fram.

Han var inte gammal. Huvudet stort, kroppen kort och knubbig, benen gångliga. Och över det här lilla för-tjusande livet skulle jag råda.

— Har han tagit någon föda än?

— Nej, vi har bjudit honom både mjölk och köttfärs men han vägrar. Vi gjorde rast vid älven och då drack han litet vatten.

— Då måste vi lura i honom mat på något sätt. Om vi hade en napp.

— Napp, napp, sa pojken. Pappa, när städa du handskfacket sist?

— Där vet jag inte.

— Har du gjort det sen i lördags.

— Nej.

— Bravo. Då ligger nog tant Lisas napp kvar där. Dom glömde den i bilen, och när vi kom hem slängde jag in den i handskfacket. Att dom aldrig kommer tillbaka.

— Vilka dom?

— Mamma och brorsan, dom är sta å skaffar fiskekort. Vi ska stanna här i natt och fiska i ån.

Vi motionerade rävingen en stund, han sprang bra och slet i kopplet för att bli fri. Kanske ena tassens ömmade något, dock helt obetydligt. Om vi kunde få honom att äta, som han så ståndaktigt vägrade göra, trots att han måste vara helt utsvulten, skulle det underlätta mitt beslut om hans öde.

Nu återkom bilen. Pojken störtade sig över den, rev i handskfacket och fick ovetta av mor, men vad gjorde det, nappen fanns där. Så dök han in i bakluckan och fick fram en mjölkflaska. Men ack, det var en helt vanlig sugnapp.

— Ötur gosse, men vänta får vi se, vi kanske kan göra om den.

Vi klippte bort ringen, gjorde ett genomgående hål och med hjälp av en bit isoleringsband, som alltid är med i utrustningen, lyckades vi aptera den på flaskan.

Pojken fick sätta sig med rävingen i knät medan jag försökte få in nappen i rävmunnen. Men munnen var energiskt tillsluten och så blev det kvicksilver i hela rävingen. Då tog jag ett stadigt tag över nosen just vid leden och klämde sakta, fick ett infall, blåste honom hastigt rakt i näsborrarna, och se, gapet kom upp och nappen satt där längst in i mungipan. När han nu stängde gapet fick han mun full med mjölk och blev tvungen att svälja. Gott, va. Kroppen stillnade, bakbenen spretade mot himlen men framtassarna drogs sakta ned mot bröstet. Isen bruten, allt motstånd uppgivet.

— Hade du inte köttfärs också.

Den blev hämtad. En ny lurmanöver vidtog. Han fick en klick färs i mungipan och kvickt nog kunde vi servera per skål.

Därmed kunde vi resonera om rävingens vidare öden. Att ge honom friheten skulle betyda hans säkra död. Att döda honom nu fanns ingen mening i. Rävfarm — motbjudande. Kvar stod således att ta med honom hem. Men att ha räv i en stadsvåning rimmar illa. Efter en stunds utfrågning upptäckte vi att familjen hade en god vän, som bodde i en skogslägenhet. Han skulle säkert ta hand om rävingen tills den blev vuxen och fått lära sig skaffa födan genom egen jakt. Saken var klar.

Det blev tack, mycken tack, och påtår, så skiljdes vi åt.

Pojken tyckte nog jag var en klämmig farbror, ty genom mitt beslut om rävingen hade han fått det så som han ville. De två valparna skulle säkert trivas med varandra.

Hugo Ericsson

Radio och TV

Fullständig service under ansvar

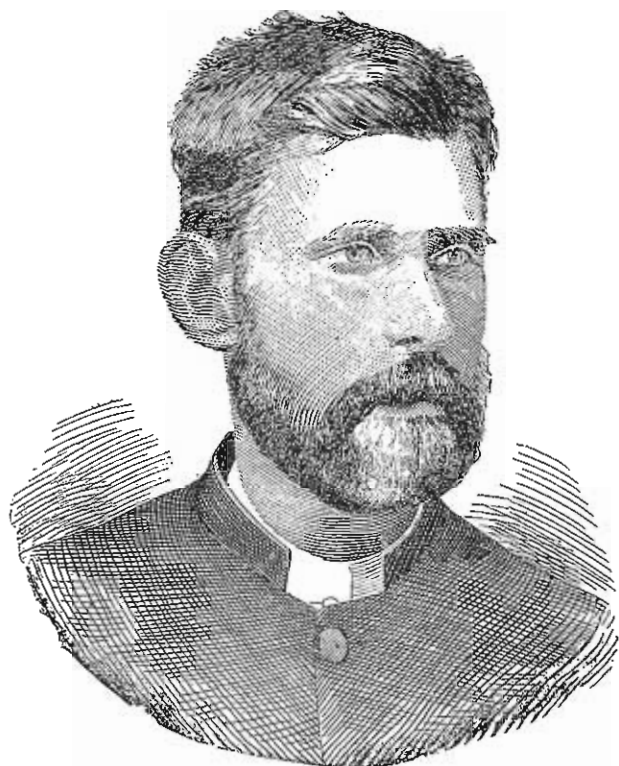
RING! VI HÄMTAR!

RADIOLA, AGA, PHILIPS m. fl. märken av högsta kvalité garanterar bästa välljud och bild - Bil- o. reseradio - Bandspelare m. m.

KUMLA RADIO & TV

KÖPMANGATAN 1 - TEL. 705 91

AXEL AUGUST SVÄRD

År 1936 gav redaktören *Otto Robert Landelius* i Göteborg ut en bok, *Nerkingar som borgare och äventyrare i främmande land*. Hans avsikt med boken var att tillföra hembygdskunskapen i vårt land ett nytt, hittills obeaktat intresseområde, landskapsvis ordnade personhistoriska uppgifter om utlandssvenskar.

Hans nerkesbok berörde 28 nerkingar och var tillägnad ordföranden i Nerkes gille i Göteborg, konsuln Ivar Fallenius.

Om en av redaktör Landelius planerad liknande bok, avseende Småland, Dalsland och Östergötland blev utgiven, har jag trots forskning på Kungl. Biblioteket ej kunnat utröna.

Att Landelius i sin nerkesbok gav *Svärd* den förnämligaste platsen, är icke ägnat att förvåna. Ty, som diktare var denne en skarp kritiker och en djup tänkare, och hans diktning utmärkte sig icke blott genom en väl vårdad form, utan även genom originella tankar samt ett varmt, känsligt sinne och mycken innerlighet.

Den svenske litteraturkritikern Montgomery-Cederhielm har kallat *Svärd* "en ädel poetisk genius, en sångare, värdig en upphöjd plats på den svenska parnassen". Hur varmt fästad han var vid sin hembygd och det landskap, som såg honom födas, visar den vackra dikt, som återgivits på nästa sida. Den är som ett friskt sprudlande källsprång, framsprungen ur hjärtats innersta djup.

Axel August Svärd föddes i Snavlunda socken i Nerke den 27 mars 1854 och fick vanlig folkskolebildning. Mellan sitt artonde och sitt tjugosjunde år arbetade han i jordbruk. Ett bevis på hans läggning för tankearbete var, att han redan i ynglingaåren ägnade sig åt utarbetandet av ett förslag till ett världsspråk av samma art som volapyk, men enligt vad den svensk-amerikanske tidningsmannen Ernst Skarstedt uppger mera lättfattligt och praktiskt.

På 1870—1880-talen hade *Svärd* tydligen blivit berörd av den väckelsevind, som vid denna tid gick fram över landskapet. Och 1881 for han med 30 kronor på fickan till Örebro för att studera vid pastor A. P. Ahlbergs missions- och kolportörskola, understödd av Evangeliska Fosterlandsstiftelsen. Det uppges, att kyrkoherden Axel P. Falk i Kumla var intresserad av nämnda skolas verksamhet. Efter två år på skolbänken i Örebro utvandrade *Svärd* år 1883 till Amerika, där han fortsatte studierna vid *Augustana College* i Roch Island, Ill. År 1887 blev han prästvigd och kallades omedelbart därpå till pastor vid Augustanaförsamlingen i Marshfield, Oregon. Därifrån flyttade han 1890 till församlingen i Tempelton, California, men blev kort efter ankomsten dit allvarligt sjuk. Det var lungtuberkulos, som han länge lidit av, som nu beredde sig att skörda sitt offer. Den 20 juli 1891 slocknade hans livslåga.

Trots sitt kroppsliga lidande ägde *Svärd* en optimistisk och gladlynt sinnesstämning. I ett brev till den förut nämnde Ernst Skarstedt skrev han en gång att han var: "av en halvt ängslig, till en tredjedel poetisk och till en sjättedel humoristisk natur" samt att han gjort den erfarenheten att han med detta temperament skulle vara den olyckligaste människa under solen", om han ej vore gift, och ej vore kristen.

Av sitt världsspråksförslag efterlämnade han vid sin död de digra volymer, som han skrivit i ämnet och testamenterat till en rik newyorkare, Schieffelin, som intresserat sig för hans världsspråksidé, och vid något tillfälle även ekonomiskt understött honom.

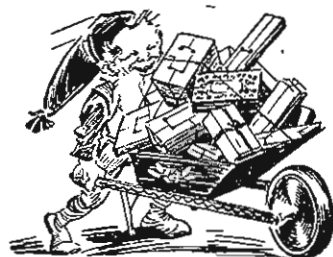
Henning Julin

JULKLAPPARNA ordnas lättast vid besök i

OPIS Bosättningsaffär

KUMLA Telefon 707 61

Stor sortering!

NERICIA*

AV

AXEL AUGUST SVÄRD

SKALD OCH SVENSK-AMERIKANSK PRÄST

Född i Snavlundx i Nerke 1854, död i California 1923

*Hur rikt besjunget är det dyra land,
Som bredes ut på Kölens östra sida!
Besjungen är den skäromslutna strand,
besjungna äro skogarna de vida.
Mitt fosterland, en sång dig ägnas än,
Men till ditt hjärta vill jag ställa den:
Nericia.*

*Se huru skalder sångens blommor strö,
kring Dala-bygder och kring Mälarstränder,
bland fjällar, krönta utav evig snö,
i Blekings lundar och kring Stockholms gränder.
Men uti Norden än en bard ej fanns,
som lade för din fot en blomsterkrans,
Nericia.*

*Dock är du, Sveas lilla dotter, skön,
där skogars gördel kring ditt liv du lindar,
Se, Hjälmars vågor, vita såsom snön,
fly till din öppna barm för östanvindar;
och vid din fot sig slingrar Vätterns vik,
en silverfjällig väldig hausorm lik.
Nericia.*

*Där red Birgitta uti forna dar
på mjölkvit fåle över vikens vatten,
än spåren efter vässta söm stå kvar,
på böljan glittrande i människensnatten.
Men över vikens skogbegrönta strand,
där svävar hägringar i solens land.
Nericia.*

*Där hålla furor trogen riddarvakt
omkring Ramunders grav se'n sekler svunna.
Där har ock Tjälve sig till vila lagt
Vid Dofras sida. De ej väckas kunna;
men högen blommar för var enda vår,
och sagan blåögd där bland rosor står.
Nericia.*

*Där bor ett släkte, som jag känner väl,
ty där min blick såg första gången dagen.
Det folket har från södern fått sin själ,
men ifrån höga Norden anletsdragen.
Visst lågar hatet där i sårad barm,
men kärleken där brinner lika varm.
Nericia.*

*I vindar, bären över havet bud
till Nerikesbygderna, de lugna, kära,
att uti Nerike söker jag en brud.
Ty väl jag vet att där finns tro och ära.
Och lägger hon en dotter i min famn,
skall denna få min kära hembygds namn:
Nericia.*

* Nerike på latin.

Bengtsons Herrkonfektion

HERRKLÄDER ☆ GOSSKLÄDER ☆ ARBETSKLÄDER

Tel. 701 82

"DET DROG I HJÄRTESTRÄNGARNA"

David E. Larson med maken Violet

Från julbladets trogne vän, David E. Larson i Chicago, har utgivaren fått mottaga flera kärkomna brev. Han berättar om förra sommarens resa till födelsebygden Kumla. Hur han här och på andra platser fick träffa barn- och ungdomsvänner, vilket blev upplevelser av obeskrivlig glädje.

Under besöket hade också julbladets utgivare förmånen av ett sammanträffande med den spänstige och minnesgode kumlasonen och hans charmerande maka Violet.

I ett av breven berättar Larson, hur han efter amerikabrevet i förra årets julblad kommit i kontakt med många av sina kära vänner, som gjort honom så oändligt glad och som han ber att genom julbladet få bringa ett varmt tack.

En av David Larsons barndomsvänner är Allan Nägling, sedan många år boende i Älvsjö. Nägling var en av dem, som efter amerikabrevet i julbladet tog kontakt med Larson och fick ett mycket gripande svar. "Det drog i hjärtesträngarna, när jag läste det brevet", säger Nägling vid ett samtal med mig. "David erinrade mig om våra hårda barndomsår, då livet var allt annat än en dans på rosor. Men livet kan nog bli vad vi själva försöker att få ut av det. Om jag inte fick ärva något av det materiellt goda, så fick jag dock i alla fall ett förnöjsamt sinne — sång i hjärtat och glad håg — som hjälpt mig igenom många svåra strider."

Själv säger Allan Nägling: "När jag ibland kommer till min gamla hemtrakt känns det så vemodigt, när jag frågar efter mina gamla vänner och skolkamrater och får höra, att de flesta får jag söka på kyrkogården. Därför var det så roligt, att jag tack vare Kumla Julblad kom i kontakt med min förste lek- och skolkamrat, Larson, som jag inte träffat på 55 år. Jag fick ett av de vackraste brev — — —."

I ett av de senaste breven omtalar David Larson, att han i sin fotosamling hittat ett gruppkort på konfirmand-

klassen 1912. Klassen räknade 42 kamrater med prosten Gustaf Pettersson som lärare. Han sitter i mitten på kortet och har på var sida två trumslagarpojkar i full uniform och med plymer i mössan.

Kortet väckte hos Larson många minnen från pojkåren i Kumla. Ju mer han betraktade det, ju bestämdare blev han i sin föresats att söka samla så många som möjligt av kamraterna i en "konfirmandträff". "Men det måste göras snart, ty vi är ju alla på en utfartsbacke", skriver han. Och tillägger, att han vill utöva värdskapet och bjuda på "first class middag" på Stads-hotellet.

En del av de 42 kamraterna är borta för alltid. Åter andra är bosatta på andra platser, men så mycket intresse torde det nog finnas hos dessa, att de möter upp till den föreslagna träffen, när deras kamrat borta i Chicago gör den långa färden över Atlanten. Kumla Julblads utgivare åtar sig gärna att vara kontaktman mellan Larson och hans konfirmandkamrater.

*

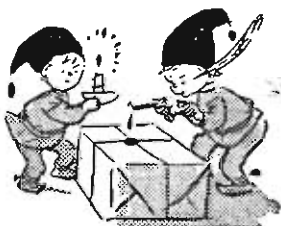
Julbladet har under det senaste kvartsseklet fått mottaga en mängd amerikabrev från emigrerade ordsbor. I allmänhet har dessa — liksom David E. Larson — lyckats arbeta sig fram till en god ekonomisk ställning i sitt nya hemland. Samtliga dessa brevskrivare vittnar om varm kärlek till sin födelsebygd, även i sådana fall, då de erinrar om att uppväxtåren bar prägel av svår fattigdom och hårt arbete.

Kumla Julblad har för många därborta blivit en välkommen hälsningsbärare från den gamla hembygden. Utgivaren är tacksam för att i fortsättningen få mottaga amerikabrev och skall försöka delge läsekretsen smärre utdrag ur dem. Skriv gärna hur ni har det och om orsaken till att ni emigrerade! Vi skall gärna lämna plats för en personlig hälsning.

Nils Helander

Makarna Larsons trevliga hem

E. KEMPES *Manufaktur*

Hagendalsvägen

KUMLA

Telefon 701 66

Rekommenderar sitt urval av finare och grövre Arbetsskjortor, Arbetsbyxor, Slipsar, Blåkläder, Trikläder m. m.

RÖDA KVARN

*Litet Kumlahistoria,
biografhistoria
och kulturhistoria*

Minns Du?

— Minns du Röda Kvarn?

Den frågan har jag ställt till många Kumlabor de senaste månaderna. Deras leenden, glimten i ögat, deras roade tonfall: ja, allt i deras sätt förråder hur angenäma minnen väljer fram och fyller deras sinnen. Snabbt får man övertygande bevis att det fanns en verklighet bakom patentuttrycket "Det glada 20-talet".

Röda Kvarn var det alltså. Vi skådar det på vår bild, som alla äldre Kumlabor så väl känner igen. Alla minns Röda Kvarn, men alltför få minns något exakt. Mer än en gång har en utfrågare att begrunda vittnesmåls exaktitet och sanningshalt. Det mänskliga minnet — som man mest får lita till i dessa sammanhang — är skröpligt som dokument betraktat, och samma sak kan i tio berättares mun få tio olika skepnader. Här skall återberättas det som skrivaren tror vara någorlunda sant. Men kan någon läsare ge bättre besked, är ingen tacksammare än skrivaren för en rättelse.

Man vill försöka få skriftliga belägg för så mycket som möjligt. På Västernärkes domsaga kan man få upplysning om datum för lagfarter, i jordregistret om avstyckningar, hos pastorsämbetet om personernas inflyttning (det som anmälts), hos byggnadsnämnden om byggnaderna (om byggnadslov sökts), i municipets arkiv i räkenskaperna (om sådana förts) om nöjesskatten (om sådan redovisats och handlingarna sparts), i tidningarna kan man läsa bioannonser (om man annonserat), i de offentliga biblioteken kan man återfinna tryckta skrifter, t. ex. affischer (om sådana sänts in) osv. osv.

Tyvärr måste man redan från början med beklagande konstatera, att ett bottenvep i samtliga dessa källor givit väldigt klena resultat. Bioägaren hade aldrig lagfart, byggnadslov söktes aldrig, nöjesskatten togs under flera år inte upp i räkenskaperna (skatten infördes 1919 men återfinns i räkenskaperna först 1924 och då i klumpsummor), Röda Kvarn annonserade praktiskt taget aldrig och de tryckta affischerna gick aldrig in till arkivbiblioteken. Ett bättre utgångsläge för forskning kan man faktiskt ha.

Byggnaden.

Den byggnad, där Röda Kvarn var inrymd, var belägen utefter Stenevägen och adressnumret var 18. Numera har Mobil bensinstation där, och byggnaden revs för bara några få år sedan. Fastigheten betecknades som stadsägda 166 och är nu tomt i kvarteret Duvan.

Husets första kända användning var som Ströms skofabrik. Den döptes därför till Strömsnäs, ett namn som använts in i våra dagar. Skofabriken startades där 1899, och 1913 flyttades fabriken till sin nuvarande plats vid järnvägens östra sida. Det är alltså en av Kumlas äldsta skofabriker.

Enligt lagfartsboken fick Selma Augusta Widell lagfart 1906 och Karl Widell 1923 och slutligen Ch. E. von Oelreich 1960.

Efter skofabriken flyttning genomgick byggnaden många öden. Enligt uppgift har den varit Widells möbelverkstad, biograflokal, kartongfabrik (Valfrid Erlands-son och Helmer Olsson, sedermera Kumla kartongfabrik) och enligt byggnadsnämndens protokoll 1953, två skofabriker, en klackfabrik och ett mindre möbellager. Därtill kommer att byggnaden även under någon tid inrymde Kumla auktionskammare.

Detta medförde givetvis att huset undergick många förändringar, om- och tillbyggnader under årens lopp. Gemensamt tycks ha varit för alla dess perioder, att dess kvalitet varit rätt låg. Det har varit ett kallt hus, brandfarligt och knappast något arkitektoniskt mästerverk. Byggnadsnämnden hade också på 1950-talet mycket bekymmer med "saneringen".

Biografen.

Några exakta uppgifter när biografen Röda Kvarn började sin verksamhet har inte stått att få, inte heller

Den rödfärgade, något skräpiga träbyggnad känner de allra flesta Kumlabor till — även rätt unga människor. Den revs för några år sedan för att ge plats åt en bensinstation. Byggnaden var för de unga på 1920-talet ett nöjenas tempel framför andra.

KEMPES KIOSK

vid Hagendalsvägen
Telefon 701 66

Försäljning av Frukt — Choklad —
Konfekt och Glass

PRESENTKARTONGER i Choklad m. m.

Tobaksvaror — Tidningar

Den troligen enda bevarade interiörbilden från Kumla Röda Kvarn. Mannen till höger är Wiktor Lundahl — de två övriga oidentifierade, trots ansträngningar därför. Någon komfort var det inte fråga om, men vad gjorde det när ljuset släckts och filmens underbara värld trollades fram?

när den slutade. Sannolikt skedde starten 1918 (men det kan ha varit 1917 eller 1919). Den startades av ett "familjebolag", om vars exakta sammansättning och ledning flera meningar har framlagts. Den drivande kraften tycks i varje fall ha varit Wiktor Edvard Lundahl, född 1892, och inflyttad från Västerås. Han arbetade först vid Ströms skofabrik men hängav sig rätt snart åt biografdriften. Med i familjebolaget — eller i varje fall verksamma i företaget — var fadern Svante Lundahl och bröderna Torvald och Kalle Lundahl. Wicke Lundahl, som han mest kallades, var som sagt ledaren och den som vevade apparaten, ibland avbytt av Torvald eller Kalle. Kalle sålde oftast biljetter och Svante Lundahl minns ett par berättare som den som sågade ved och eldade värme pannan.

På bilderna här syns biografens exteriör och i någon mån även dess interiör. Biografen beskrivs som "modern" efter den tidens sätt att se. Man hade sluttande golv — ett löst sådant hade lagts in ovanpå det gamla fabriksgolvet. En berättare talar om att golvet sluttade så kraftigt, att man måste spjarna emot när man gick ned till främre parkett.

Huset var utvändigt rött — vanlig Falu rödfärg — och invändigt var det röda tapeter. När man en gång målade om blev det också då röd färg. Bänkarna var "fällbänkar", som skramlade ordentligt när någon reste sig, och naturligtvis inte stoppade. Platsantalet är omvittnat något olika från ett 75-tal till över 250. Interiörkortet visar ett högsta nummertal på bänkarna av 173, och om man tänker sig några bänkar där framför kan det kanske räcka till cirka 200. Värmesystemet är välutrustat beskrivet som något unikt. Från ett "pannrum"

intill entrén gick kamflänsrör utefter väggarna *ned* mot vita duken. Då det varma vattnet gärna stiger uppåt, klarades "cirkulationen" så, att en man fick kila ned litet då och då — även under föreställningarna — och tappa ur kallt vatten längst ned och gå upp och fylla på uppe i pannrummet. Och musiken, som satt längst fram till vänster intill en reservutgång, hade det minst sagt svalt.

Längst ned var "vita duken" och bakom denna fanns en scen, som ibland användes vid uppträdanden eller vid de populära Kumlarevyerna och nyårsvakorna. Där bakom fanns även ett pingpongbord, där bröderna Lundahl kunde hålla sig varma med pingpongspel, medan man förberedde föreställningarna.

Omedelbart till höger innanför entrén i den lilla "foajén" fanns en liten skrubbe för biljettförsäljning med en liten lucka i dörren. Intill denna skrubbe var ett litet kontor med skrivbord och intill ingången till biosalongen maskinrummet, som man nådde genom pannrummet. Brandmyndigheterna var inte så kittsliga då. Om man därtill lägger att filmrullarna inte var inkapslade, utan helt öppna hjul och Wicke Lundahl brukade stå och röka pipa samtidigt som han vevade fram filmen, då förstår man att det gamla trähuset rätt ofta kunde vara i farozonen.

Sedan man löst sin biljett klättrade man i foajén upp för några trappsteg (för att nå det uppbyggda sluttande golvet) och vandrade ned för mittgången till sin plats. Sex platser till höger och tre platser till vänster var det och själva byggnaden var bara sex meter bred men hela 25,4 meter lång. Längst ned satt musiken — fiol och piano i vanliga fall — och försökte följa med filmen och spela någorlunda anslående och lämplig musik. Bland musikbeledsagarna i detta nöjenas tempel var Karl Pettersson (Kalle Lång), Vega Eklöf från Vretstorp, Viktor Sundén från Hallsberg, Einar Sandberg och fröken Rut Rosén.

Det glada tjugotalet.

Uppgifterna går isär beträffande Röda Kvarns ändalykt. Wicke Lundahls kassabok upphör i maj 1929 och flera "vittnen" tycker sig minnas detta år som det sista. Andra vill med säkerhet påstå att Röda Kvarn höll på till 1932. Någon gör gällande att Lundahl visserligen slutade 1929 men att någon annan drev bion ett par år efter honom. Den efterträdandes namn har dock ej kunnat utrönas.

Alltnog. Bion drevs under hela tjugotalet och tusentals Kumlabor har glada minnen från denna tid. Filmerna kördes i akter: fyra till sex akter var inte ovanligt. Gick filmen av några gånger under körningen — och det var inte ovanligt — blev det rätt många akter. Det var endast stumfilm som kördes, och projektorn vevades som sagt för hand. Ljuset kom från en bågglampa (en ljusbåge mellan två kolspetsar).

Många gånger var det seriefilmer (Bröderna Cartwrights o. dyl. är alltså ingen nyhet), och det kunde vara upp till fem och sex avsnitt i en serie. Man gick alltså och såg Cirkuskungen, som seriefilm med "fortsättning" följer

FOLKETS HUS

TEATER - FILM - LOKALER FÖR MOTEN

Ring 750 79

Rekommenderas för bröllop, middagar, samkväm
i trivsamt miljö

nästa vecka” som följetong. En kumlabo har berättat hur man efter jobbet samlades på torget och sparkade boll — Torget såg inte riktigt ut som idag! — och sedan avbröt matchen för att gå till Röda Kvarn och se seriefilmen och därefter gällde det att i tid hinna ned till station för att se 10-tåget. Var inte filmen slut i rätt tid — och det berodde ju på avbrottens antal och längd — då smet större delen av publiken iväg för att hinna se tåget. Mer spännande var sällan filmerna än att det nöjet stod sig!

Annars satt man troget och tittade på vad som bjöds, enkla farser där de mest spännande händelseförloppen avbröts av bildrutor med repliker och beskrivande text.

Här på Röda Kvarn spelades enkla amerikanska farser (svenska med förstås) men även Viktor Sjöströms stora svenska filmer — t. ex. Ingemarssönerna efter Selma Lagerlöfs Jerusalem. Charlie Chaplin — världens genom tiderna störste filmkonstnär — var naturligtvis redan då otroligt populär och populära var också Harold Lloyd, Buster Keaton, William Hart och deras samtida.

Wicke Lundahls kassabok från tiden 8/3 1925—7/5 1929 räknar upp en rad filmer och så andra utgifter förstås, t. ex. tryckkostnader för affischer. Boktryckare Helander har berättat, att han och Lundahl hade många glada stunder tillsammans när affischmanuskripten kom till, då varje ny film måste presenteras med starkare superlativer än den föregående, något vackert eller rafflande måste sägas om varje ny film. Affischerna var underliga i formen, cirka 20 cm breda (eller smala) och ibland nära en meter långa. Det var för att de skulle kunna placeras på telefonstolpar eller de fåtaliga lyktstolpar, som samhället då höll sig med.

Det berättas att när Wicke Lundahl tog sin affischrulle för att gå ut och affischera, hoppade familjens katt ned från sin sovplats på skänken och följde troget i Wickes spår genom samhället från stolpe till stolpe för att efter slutad rundvandring återta sin upphöjda plats på köksskänken. Wicke Lundahls affischerande med sin katt i hämlarna ingick så att säga i ”samhällsbilden”.

Sedermera hände det att man fick färdiga affischer från filmbolagen, och då hade Lundahl en stor korkstämpel med namnet Röda Kvarn, som slogs på längst ned tillsammans med uppgift om dag och tid.

Bland filmer som visades — sammanlagt var det många hundra — kan ur den gamla kassaboken nämnas: Greven av Monte Christo, Kejsarn av Portugallien (Viktor Sjöström), Busters Millioner, Glada Änkan, De utstötta (en film om arbetslösa), Ringaren i Notre Dame, Ädalens poesi och Rasputin.

Teaterdirektören Lundahl.

”F-n må vara teaterdirektör” låter August Blanche direktören Sjövall säga i ”Ett resande teatersällskap”. Wicke Lundahl försökte sig även på något liknande och hade nog ofta tillfälle att fälla samma replik.

Tillsammans med en man vid namn Vestling-Lehman satte han upp ett antal Kumla-revyer. Bland dessa märktes Sulmans höstmanöver, från vilken en bild visas här. Denne Lehman bidrog också till biografens prydnad, då han utförde dekorationerna kring scenen/vita duken.

Kumlarevyn Sulmans Höstmanöver eller Här ska spacklas! given 1923 på Röda Kvarn. Sittande: Författaren-dekoratören Westling-Lehman och Allan Nägling. Stående fr. v. nr 2 Gullmar Karlsson, nr 6 Signe Andersson (senare gift Karlsson), nr 7 Wicke Lundahl, nr 8 fru Lehman (?). Övriga oidentifierade.

Någon större förtjänst lär det inte ha blivit. Det berättas att de båda ledarna Lundahl och Lehman vid revyns slut räknade över kassan och fann att det räckte till en liten present åt fru Lundahl — ett nytt draperi.

Så hade man uppträdande av olika artister då och då. Malmstenstruppen var ett stort dragplåster. Någon gång var det negrer som kom och betittades storligen. Kumlas starke man, boxaren John Eriksson uppträdde förstås, liksom många andra.

Till nöjena hörde också nyårsvakorna. Man hade ett nyår fått tag i en verkligt bra film och man utlovade att tolvslaget skulle bjuda på en överraskning. Denna bestod i att en ”malmtung klocka” skulle slå de tolv slagen! ”Klockan” det var Kalle Lundahl, som stod bakom vita duken med ett vedträ och med detta skulle han slå tolv slag på ett järnspekt, som man hängt upp i ett snöre.

Filmen var anslående. Det var en allvarlig och välgjord film och den slutade bara några sekunder före tolv. Det var mörkt i salongen, och stämningen efter den fina filmen låg ännu kvar i luften och klockan — dvs. Kalle Lundahl med järnspektet — började slå tunga mäktiga slag. Var och en satt och räknade tyst, men efter sjunde slaget kom ett par dova klingande dunsar och allt var dödyst så när som att man hörde någon krafsa utefter golvet bakom vita duken. Och så hördes i tystnaden Kalle Lundahls röst: ”Dj-a järnspekt!”

Stämningen var definitivt bruten, men avlöstes av en allmän munterhet, och sällan har man efter en nyårsvaka önskat varandra ett gott nytt år i en så uppsluppen sinnessämning som då.

Varför just Röda Kvarn?

Hur kom det sig att denna lilla oansenliga och rätt primitiva biograflokal fick namnet ”Röda Kvarn”? Vi vet alla att detta namn förekommer på de flottaste biograferna i våra större städer, men hur kan det ha uppkommit?

Välkommen till oss NÄR DET GALLER

L I V S M E D E L

Välsorterad butik med många sparpriser

Köpmangatan 30

Hardnes
LIVSMEDEL
Tel. 70364 - 79602, KUMLA

Författaren till denna lilla krönika har gjort ett försök att utröna namnets ursprung som biografnamn och kan redovisa följande "forskningsresultat".

Det finns rätt litet skrivet och tryckt om svensk film. Ännu mindre har utgivits, som handlar om våra biografer. Och om biografernas namn jämt ingenting, i varje fall som är tillgängligt på de större bibliotek, som spaningarna utsträcks till.

Detta har dock inhämtats eftrer studium av "skrifterna".

I den svenska filmens barndom existerade — bland många andra — ett företag med namnet Svenska Biografteatern A/B (sedermera sammanslaget med Filmindustriaktiebolaget Skandia till Svensk Filmindustri 1919) vars ledande man hette Charles Magnusson. Han hade i Kristianstad tidigt startat både biografer och filminspelning. Han var framsynt och hade bland annat klart för sig att filmen hade en framtid, men att den också måste skaffa sig socialt anseende.

Vid Hamngatan — där Nordiska Kompanier nu ligger — mitt i stadens centrum, fanns förr ett par stora och kända nöjeslokaler som hette Sveasalen och Sveareatern. Den förra kom ur bruk för sitt ändamål genom varitförbudet och där hyrde nu Magnusson. Och så skulle det göras reklam. Och vi vet hur det är under julslytningssöndan. Folk stannar framför fönster med "rörlig" skyltning. När man visade rörliga bilder, var det än mera motiverat med rörlig skyltning.

Ett av de mest kända nöjesetablissementen i Paris — nöjenas världshuvudstad — var Moulin Rouge, för nutidens publik känd som konstnären Toulouse Lautree's stamtilhåll i filmen "Målaren på Moulin Rouge". Detta ställe hade "rörlig" skyltning. En stor röd väderkvarn — illuminerad — över entrén lockade med sina svängande vingar en nöjeslysten och köpkraftig publik till Boulevard de Clichy i Montmartre.

Moulin Rouge betyder helt enkelt "Röda Kvarnen". Den stora terrassen framför Sveasalen passade utmärkt för ett liknande arrangemang. Och så kom den dit den röda kvarnen med de svängande vingarna och en jätteskylt med orden Röda Kvarn. Det hände den 20 januari 1912, men redan efter ett par år fick den tas ned. Lokalen revs nämligen för att ge plats åt Nordiska Kompaniets nybyggnad.

Men Magnusson gav sig inte. Han satte igång och planerade en ny biograf, som skulle bära detta namn och denna skylt. Ett stort bygge planerades i en annan del av stadens centrum, nämligen vid Biblioteksgatan. Byggherre var Fastighetsaktiebolaget Hufvudstaden och med chefen för detta företag tog Magnusson kontakt. Chefen hette Ivar Kreuger. Man var snabbt överens, inte bara i denna fråga, utan även i en del andra, vilket gjorde att Kreuger fick en del intressen i svensk filmindustri. Den 29 december 1915 öppnades i alla fall den nya "Röda Kvarn". Där var något alldeles nytt. Man hade ingen erfarenhet att falla tillbaka på när det gällde biografer, inte ens i utlandet. Röda Kvarn i Stockholm blev en av världens första moderna biograflokaler. Den har sedan fått bli prortotyp för många biografer både i Sverige och i utlandet. Det är betecknande att lokalen — trots att den är nära femtio år gammal — endast har behövt en smärre ombyggnad på 1940-talet, men i stort sett har den kunnat hålla sin standard som en av Sveriges förnämligaste premiärbiografer.

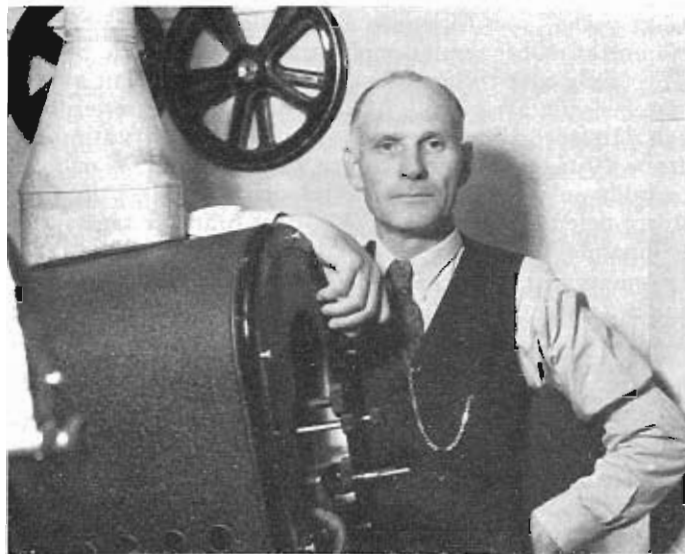
Charles Magnusson hade alltså lyckats. Han hade skaffat filmen socialt anseende. Det blev inte längre ett underklassnöje att gå på bio. Till Röda Kvarn kunde man gå, även "bättre folk".

Evert Taube skaldade på 1920-talet bl. a.:

"Men i nätra flockar som buketter
av syrener, rosor och tulpan
Stockholms unga damer och koketter
skymta fram vid Feits och Röda Kvarn.
— Dans på Sphinx, En kärleksnatt på China!
— Stulen lycka går på Rivoli!
— Säg du Bleka greven på Regina?
— Har du hört Mitt hjärtas melodi?"

(Stockholmsmelodi, ur Fritiof Anderssons visbok)

Även om C. J. Björklund i sin bok Kampen om filmen litet föraktfullt talar om "Röda Kvarn — gråtarnas samlingsplats" (med hänvisning på Greta Garbos Kameliadamen), kan man ändå inte

Wicke Lundahl! vid den litet modernare biografmaskinen i Folkets hus någon gång på 1940-talet.

komma ifrån att begreppet Röda Kvarn — en av Charles Magnussons många insatser i svensk film — har givit svensk bio "socialt anseende".

Han fick också efterföljare när det gäller namngivningen. En bläddring i en biografkatalog från 1950-talet ger vid handen att inte mindre än 112 biografer i Sverige, som då var i verksamhet, döpts till Röda Kvarn. Att det var det populäraste bionamnet i landet behöver väl inte sägas.

Vi kan utgå ifrån att Wicke Lundahl troligen varit uppe i Stockholm och sett Röda Kvarn och med säkerhet i varje fall läst om den. Annars fanns i Lundahls hemstad, Västerås, redan 1913 en då modern biograf med detta namn (också byggd av Charles Magnusson) liksom fallet var i Örebro där 1913 Röda Kvarn kom till i Centralpalatset (nuvarande Roxy).

Steket mellan Boulevard de Clichy i Paris och Stenevägen i Kumla kan tyckas långt, men har i det här fallet varit kort. Sedan kan man naturligtvis fortsätta historien och fråga hur Moulin Rouge fått sitt namn. Men det svaret får någon annan ge.

Allt nog. Röda Kvarn var dödsdömd. Byggnadens miserabla kvalitet klarade inte myndigheternas höjda fordringar (och så småningom inte heller publikens). Och så kom *ljudfilmen*. Den gav dödsstöten åt många biografägare, då ett ljudfilmsmaskineri kostade kanske 20- till 30.000 kronor, och det var mer än de flesta orkade med. Vid denna tid hade också Folkets hus startat och flera andra konkurrenter fanns redan i Kumla.

Wicke Lundahl — mångsysslaren.

Wicke Lundahl var inte bara biografdirektör. Han sysslade med annat också. På de senare åren — han avled 1955 — minns många av den yngre generationen honom som glassförsäljare, och i över tjugo år var han biografmaskinist på Folkets hus bio.

Han spelade också in filmer. Det var inte så ovanligt i filmens barndom, att biografägarna så att säga "tog

Anlita F. N. WEIDERMANS BUSS AB

Moderna turistbussar med nackstöd, radio och guidemikrofon.

Begär offert!

Tel. 703 65, 713 65

Res med vår linjetrafik

Örebro—Kumla—Hallsberg—Vretstorp.

Kumla—Hardemo. Kumla—Yxhult—Kvarntorp.

Kumla—Yxhult—Bredsätter—Ålsta

Hallsbergs kyrka—Hallsberg—Kårstahult.

Varumärken:

EXCELLENT
Herrskodon

*

STIL-SKO
Damskodon

*

GULLIVER
Barnskodon

*

C.A. Jonssons
SKOFABRIK AB
Kumla

Stil-
sko

. . . kvalitetsmärke för eleganta och välsittande
DAMSKODON

AB JONSSON & KJELLIN
K U M L A

Gäller det
ARBETSHANDSKAR?

Efterfråga

*TVå märkesvaror av god kvalitet
— välkända sedan årtionden*

Tillverkas av
PAUL JOHANSSONS
Handskfabrik, Kumla

Tel. Örebro 730 73

Rinaldo & Johansson AB
Förpackningsindustri

KUMLA

**ETT FÖRETAG PÅ
*frammarsch!***

Allt i modern
HÅRVÅRD!

Ansiktsbehandling, Manicure, Brudklädsel
Krona, Slöjor och Diadem uthyres

MAGGIES *Damfrisering*

SKOLVÄGEN 4 - Tel. 706 32
(Mitt emot Posthuset)

Gör Edra julinköp i

GÖSTA BLIXTS

Speceri- & Matvaruaffär

Norra Kungsvägen 18

Tel. 706 12

SANKÖP AB

FÖR
lägre

PRIS

GEOS PAPPER AB

JÖNKÖPING

Kommissionär för bl. a.

FINPAPPER för Aktiebolaget Papyrus m. fl. bruk
OMSLAGSPAPPER för Munksjö Aktiebolag m. fl. bruk
PAPP för Lagamill, Vaggeryd m. fl. bruk
Partilager av div. pappersartiklar såsom:
Påsar - Bindgarn - Förseglingsremsor - Wellpapp
Kartonger - Kuvert - Papeterier etc.

Box 5087 Vasavägen 8

Telefon Växel 190 70

Resterande ex. av Hugo Ericssons bok

MEDAN LÄGERELDEN BRINNER

*säljes till endast
och HF:s bokh.*

8 kr.

*i Dohlwitz
En julklappsbok!*

HOLMSTRÖMS

Linnemagasin

SPECIALAFFÄR

för linnevaror och sängkläder

Kvalitetsvaror till låga priser

Tel. 710 25

KUMLA

FODER- & UTSÄDES AB

TELEFON 709 00 växel

De stilfullaste

NYHETERNA i

TYGER, GARDINER
BLUSAR, UNDER-
KLADER, STRUMPOR

Hills
Tel. 704 46, 714 47

VÅR MÅLTID intaga vi bekvämt och billigt å

MJÖLK-BAREN

Köpmangatan, Kumla

Tel. 702 86

Beställningar mottagas

saken i egna händer" och själva producerade film. Bengt Idestam-Almquist (signaturen Robin Hood) har i flera böcker — "Vid den svenska filmens vagga" (1936) och "När filmen kom till Sverige" (1959) — målande beskrivit denna pionjärtid.

Wicke Lundahl gjorde bl. a. en Kumlafilm — troligen 1923. På denna kunde man skåda hur arbetarna strömmade ut från A. G. Anderssons fabrik, eller hur en sopvagn kör upp från det område, som nu är Kumlasjön men som då var soptipp. Vändkorset söder om järnvägsstationen, där allmänheten hade sin "övergång" före tunnelns tid är också en sådan rörlig bild, som gjorde sig bra på filmen. Samma gällde idrottsparkens invigning, då mycket folk var samlad. Denna film blev ett utmärkt dragplåster, då det var rätt många Kumlabor, som på detta sätt ville se sig själva eller sina bekanta på film.

Lundahl gjorde dessutom en film om atleten och boxaren John Eriksson. Dessa Kumlabetonade filmer hade varit av värde att ha bevarade, men tyvärr är större delen av den förstnämnda filmen förstörd. Genom olämplig förvaring har den smält ihop, så att endast spridda småstumpar finns kvar av den. Det hade annars varit ett oskattbart lokalhistoriskt dokument och dess bevarande en kulturuppgift.

Att Lundahl näst efter Dohlwitz varit den genom tiderna främsta försäljaren av Kumla julblad måste givetvis framhållas som en stor förtjänst.

Mycket mera vore att skriva om Wicke Lundahl och om biografen Röda Kvarn i Kumla, för att inte tala om de övriga biograferna på 1910- och 1920-talen. Detta måste vi dock spara till en kommande artikel i Kumla julblad, då vi inte gärna kan ta i anspråk hela tidningen bara med biographistoria.

Tage Tapper

Mera om Kumla by

Sedan Kumla julblad 1962 utkom har en hel del inträffat i Kumla by, som gör att en stor del av artikeln kan betraktas som föråldrad. Här skall därför vissa kompletteringar göras.

Oppegården, Kumla 1:65, har av Dagmar Stark sålts till Kumla stad för 100 000 kronor. Hustomten och manbyggnaden och tillhörande hus är dock undantagna från köpet.

Oppegården, Kumla 1:81, har av Karl Harfeldts dödsbo sålts till Kumla stad för 55 000 kronor, med samma undantag för hustomten.

Även Erik Harfeldt, Kumla 1:101, har sålt sin gård till staden och köpeskillingen är 60 000 kronor, manbyggnadstomten undantagen.

Ytterligare en gård, Kumla 1:5, ägd av Valfrid Gustafsson är såld till staden för en summa av 130 000 kronor och där är hustomt med nära 7 000 kvadratmeter undantagna.

Östergården, Kumla 5:82, slutligen har av Karl Pettersson sålts till staden i sin helhet för 27 000 kronor, med rätt för Pettersson att bo kvar tills vidare.

Tillhoppa betyder dessa förvärv, att staden äger huvuddelen av Kumla by, nu återstår endast tre gårdar samt några småställen i enskild ägo. Kronan, pastoratet, församlingen och kommunen äger ju även en icke ringa del av byn.

Som komplettering av föregående års artikel skall även tilläggas något om fastigheterna längst söderut nere vid Blackstaån. Karl

KUMLABYGDEN

Forntid - Nutid - Framtid

Redigerad av Jonas L:son Samzelius

Band I: BERG, JORD OCH SKOGAR

Av Josef Eklund, Arvid Bergdahl och Sten Florin

☆

Band II: FORNMINNEN

Av Sune Lindqvist

Band III: ORTNAMN

Av Lars Hellberg

Utkommer under 1964

☆

Pris: Halvklotband 40 kr; Helklotband 45 kr

DISTRIBUTION:

DOHLWITZ BOKHANDEL AB

En lämplig julklapp!

Widlund, en son till Fabian Widlund, som bodde på lägenheten *Brotorp*, Kumla 1:68, har berättat följande:

Widlunds flyttade inte in i det nuvarande huset. De bodde i ett avlångt hus med två lägenheter och två skorstenar. Widlunds bodde i södra änden och i norra änden bodde en snickare Johan Larsson, som gjorde kökssoffor i en verkstad en rappa upp. Huset revs 1910 och det nuvarande huset byggdes av Johan Sandahl, som då nyligen återkommit från Amerika.

Mellan *Brotorp* och Kumla 1:168 låg ytterligare ett hus, som nu är rivet och helt jämnat med marken. Där bodde en Per Larsson med sin hustru. De var båda sjukliga och flyttade sedan till Kumla. Huset revs troligen på 1910-talet.

Tvärs över ån var ett *badhus* byggt. Om detta har Elsa Harbe skrivit i Julbladet 1949. Det ägdes av bl. a. Gustaf Andersson i Kumla och sköttes av Fabian Widlund. Det försvann troligen på 1910-talet. I ån fångade man annars kräftor och lake. Idag är det ett kloakdike.

Tage Tapper

JULKLAPPSFRÅGAN för hela familjen löses lättast genom besök hos

Fredås MANUFAKTURAFFÄR

JOHANNES KYRKOGATA - Tel. 704 63

Vår paroll: *Goda varor till låga priser*

40 år på samma busslinje

”Fortsätter så länge jag kan och får”

1924 svarade en motorintresserad yngling på en annons om ledig plats som omnibussförare. Ynglingen hette Fritz Larsson, Götabro, och hade då plats i Vretstorp som handelsbiträde. Kvalifikationerna befanns vara bra, och ynglingen anställdes vid Björks bussar i Närkes Via. Han skulle nu föra den lilla höga bussen med de hårda smala hjulen den krokiga och besvärliga vägen mellan Fjugesta och Kumla. Han satte sig upp på förarplatsen för provtur — och sitter där än i dag — 39 år efter första turen. Larsson har kört i alla slags väder och under alla åren har han inte varit utsatt för någon svårare olycka. Det beror i första hand på att han har varit en lugn och försiktig förare, som känt sitt ansvar för sina passagerare.

Folk är mera oroliga och jäktade nu än förr, säger Larsson. Förr tog dom en busstur som en lustresa. Nu är det enbart fråga om hur fort man kommer fram.

— Har inte Larsson tröttnat på att köra denna verkligt besvärliga route?

— Nej, det har jag inte, och jag ämnar fortsätta att köra så länge jag kan och får.

Bussförare brukar få besvär av reumatism i någon form genom dragiga bussar, men Larsson har ingen erfarenhet av en sådan folksjukdom, som reumatismen är.

— Förr hade man ofta resenärer till Stene Brunn, men nu är ju hälsokällan sedan lång tid tillbaka stängd och står och förfaller. Det har åkt mycket fint folk med bussen — fortsätter Larsson — men man visste ju inte alltid vem man hade äran att skjutsa. En gång åkte generaldirektör Granholms mor med bussen till Kumla station, där stinsen fick ge den gamla, krassliga damen tillåtelse att gå över järnvägsspåren till sitt tåg för att underlätta för henne.

— En gång stack en flicka in huvudet i den fullsatta bussen och frågade om det fanns något paket till hennes mamma. Jag hittade inte något paket till mamman genast utan frågade vad det skulle vara i paketet.

— Det skall vara mammas tändor, sa flickan till resenärernas oerhörda förtjusning.

— Gengasen var ett besvär — fortsätter Larsson — man fick slänga i en tändsticka i grytan på morgonen, då det under natten hade bildats gas. En gång glömde jag slänga i stickan och då blev det en smäll så grytlocket flög högt upp i luften. Det är skönt att den tiden är över.

Larsson kör sin buss med största försiktighet och viker undan beskedligt för mötande. När bussen kommer till

WALTER HOLMSTRÖM

Kumla, står den uppställd på stationsplan, och Larsson ändrar destinationsort på busskylten från Kumla till Fjugestad — ja det står faktiskt Fjugestad. Så släpper han in nya resenärer och ger sig själv ut på stan i många-handa uppdrag. Sådana uppdrag, som en busschaufför så här ute i periferien får utträta.

Så rullar bussen liksom dagarna vidare för en trogen och nitisk chaufför, som man önskar lycka och välgång i fortsättningen.

Walter Holmström

Från gamla tidningslägg

Olja ur alunskiffer.

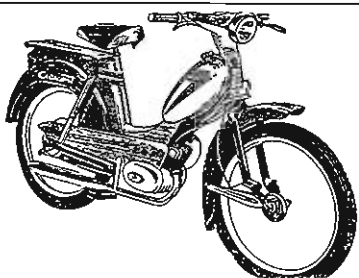
Professorn vid Tekniska högskolan G. V. Peterson, extra föredragande hos kommerskollegiet K. A. G. Dillner och fil. d:r K. Rudelius skola utreda möjligheterna för en inhemsk tillverkning av mineralolja och svavel m. m. ur alunskiffer.

NA 15/6 1913

Doktor Sven Hedin

är ute på biltur i Sverige runt. Han passerade i går Örebro, reste härifrån till Hidingsra by i Norrbyås, där hans äldste kände stamfader var bosatt och vidare till Säbylund i Kumla, där en av hans förfäder varit inspektör. Från Kumla beger sig doktor Hedin till Kräklinge, där flera av hans förfäder varit kyrkoherdar, samt fortsätter sedan nedåt Östergötland, närmast rill Vadstena.

NA 2/8 1913

OLOV KARLSSONS Cykelaffär, Kumla

Senaste nytt

i Cyklar, Mopeder och Motorcyklar

Cykel- och motordelar samt tillbehör alltid på lager

VINTER- och SDMMARSPORTARTIKLAR

Hörnet Drottninggatan—Mossbanegatan
Tel. 704 76

REPARATIONER
utföres omsorgsfullt

FÖR ER

*finns en kedja av
tjänster*

SÄTT IN PENGARNA PÅ

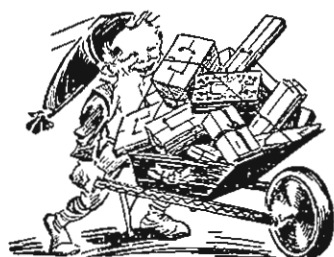
KUMLA SPARBANK

HEMORTENS OCH BYGDENS BANK

VERKSAMHETSOMRÅDE I KUMLA STAD OCH KUMLA LANDSKOMMUN

- Uthyrning av kassafack. Hyra 15:— kr per år.
- Förmånliga sparbanksförsäkringar.
- Inlösen av checkar.
- Inlösen och försäljning av postväxlar.
- Köp och försäljning av aktier, obligationer m. m. förmedlas.
- Utbetalning av vinster på obligationer och penninglotteriet.
- Inlösen av postanvisningar, utbetalningskort, folkpensionsanvisningar och barnbidragsanvisningar.
- Vi kan också hjälpa Er att genom fullmakt få barnbidraget översänt direkt till ett sparkonto hos oss.
- Sparlån.
- Rikstjänst — Ni kan sätta in eller ta ut pengar i c:a 1.700 sparbankskontor inom Sverige.
- Nordisk samtjänst — Ni kan ta ut pengar på Er sparbanksbok även i Danmark, Finland och Norge.
- Presentkort.
- Skatteinbetalningar.
- Valutor för utlandsresan.

Köp julklapparna i

KUMLA JÄRN- & REDSKAPSHANDEL

FREDRIK EMBERG

Tel. 700 25, 703 25

Haglunds

SKINN & LÄDER

EKMAN HAGLUND AB

TELEFON: VÄXEL 792 30

Kumla HSB-förening

En länk i en riksomfattande kooperativ bostadsorganisation

HSB:s Riksförbund

Bliv medlem och spar till insatsen i HSB:s Sparkassa!
Planerar Ni att bygga en sommarstuga, besök HSB-kontoret och tag del av HSB:s nya giv för sommarbostaden "Bygglådan"

Expedition:

Hagendalsvägen 20 - Telefon 713 51

Expeditionstider:

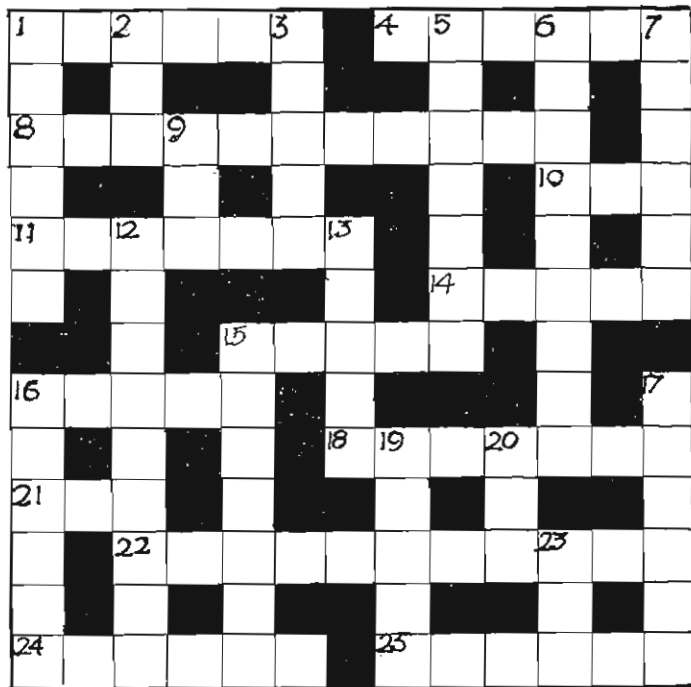
Måndag t. o. m. Fredag 10.00—11.30

13.30—15.00

Torsdagar dessutom 16.00—18.00

KUMLA JULBLAD för åren 1959, 1960, 1961, 1962 och 1963 finnes att tillgå på KUMLA TRYCKERI

Kumla Julblads korsord 1963

Vågräta ord:

1. Spenamn på närking. (6)
4. I lejongropen. (6)
8. Finns i Kumla. (11)
10. Snöre. (3)
11. Lindansare. (7)
14. Är mager ko. (5)
15. Namn på svensk kanal. (5)
16. Lokes hustru. (5)
18. Bli spädbarn efter hand. (7)
21. Cheddar. (3)
22. Måste man lösa för att få lyssna. (11)
24. Ej fordom. (6)
25. Ett slags skatt. (6)

Lodräta ord:

1. Kungnamn. (6)
2. Andersson, Pettersson och Lundström. (3)
3. I Falun. (5)
5. Nya världen. (7)
6. Härmning. (9)
7. Oren. (6)
9. Är musernas antal. (3)
12. Efternamn. (9)
13. Måste bilisten göra då och då. (5)
15. Enklare bodbirräden. (7)
16. Göras i Kumla och Örebro. (6)
17. Måhända. (6)
19. Har man på natten. (5)
20. Alfabetets tre första. (3)
23. En i Tyskland. (3)

För den först öppnade rätta lösningen utbetalas, i likhet med förra julen, ett första pris av 10 kronor. Andra och tredje pris 5 kronor.

Lösningarna, som adresseras "Kumla Julblads korsord", fack 95, Kumla, skola vara inkomna senast den 15 januari 1964. Pristagarnas namn meddelas som vanligt genom anslag i Dohlwitz bokhandel.

Pristagare 1962:

Jultomten.

1. Fru Elsbeth Dartman, Strömstads v. 5 C, Uddevalla.
 2. Fru Tyra Löfstedt, Förmansgatan 6, Hallsberg.
 3. Fru Edit Wallin, Skomakargatan 6, Kumla.
- (Jultomten var Agnes Palme och var född Fosselius).

Korsordet 1962.

1. Fru Ingrid Ohrn, Esplanaden 38, Hallsberg.
2. Fröken Astrid Gustafsson, Rala, Hallsberg.
3. Herr Karl Eriksson, Box 5249, Kumla.

Allt för bygget hos

KUMLA BYGGVAROR

Tel. 709 45

BYGGMATERIAL — CEMENT — TRAVAROR

JÄRNVAROR — GOLV

BRÄNSLE: KOKS — OLJOR — VED

En central för byggmaterial

FÖRSÄKRINGSFRÅGAN

*är alltid
aktuell!*

Omdömesgill utredning erhålles alltid av oss, som företagskonsulter

E K O N O M A

RUDOLF WÆRN

Hagendalsvägen 7, 1 tr. - Kumla

TELEFON 754 50

Ett företag i försäkringstagarnas tjänst

**MEKANISKA
PROBLEM**

Vänd Eder då till

Kumla Mekaniska Verkstad

som har stora resurser till Eder tjänst

ALLT INOM BRANSCHEN

MINNEN FRÅN KUNGSVÄGEN

Kassör Sixten Stellan, som under flera årtionden bott vid Södra Kungsvägen, har berättat följande från ungdomsåren.

Sixten Stellan

Under mina första barnår bodde vi i Tallbo, där vi hyrde en lägenhet av skofabrikör Axel Andersson. På den tiden var det vanligt att s. k. luffare ströfvade land och rike omkring och tiggde till sitt uppehälle. De slantar, som de lyckades "fäkra", gick i regel till öl och brännvin. I regel var dessa vägens vagabonder fridsamma, men en och annan av dem kunde vara ganska påträngande och högst otrevlig. En sådan typ kom till vårt hem sent en kväll. Mor var ensam hemma med sina två pojkar. Han pockade på att få komma in och gjorde bekvämt för sej. Men när mor såg att hennes pojkar blev skrämde, blev hon irriterad och sa till "gästen" att genast packa sej iväg, i annat fall skulle hon kalla på grannarna. De var emellertid inte hemma, och det visste mor. Hur det var så lyckades hon tränga honom mot dörren, som gav vika, och med en kraftig knuff förpassades han ut. Det dröjde dock länge, innan han slutade med att bråka utanför stugan.

Vår husvärd Andersson var en snäll och försynt man. Han hade haft anställning vid I 3:s musikkår på Sannahed men hade slutat som yrkesmusiker och byggt en vändskofabrik intill bostadshuset.

Den Anderssonska familjen blev med tiden hårt prövad. Julaftonen 1923 brann fabriken. Jag glömmer aldrig den morron, då vi hörde brandsirenerna och rullade upp gardinerna och såg en fruktansvärd eldkvast i skogen inte långt från vårt hem. Det rådde en fruktansvärd kyla, 25—30 grader. Vi fick snart reda på, att det var Tallbofabriken som brann. Det hände en sådan dag, då många arbetare hade hängt in sina vardagskläder i kalla garderober och tog på sej dem i all hast. Detta ansågs som orsak till att flera av borgarbrandkåren blev förkylda och att någon ådrog sig lungsjukdom och avled.

Det är ett dystert 40-årsminne. Efter branden återuppgjordes ej fabriken. Andersson tog anställning som modellör och ansågs vara synnerlig skicklig.

Fabriksbranden var bara en början till alla prövningar. Äldste sonen råkade ut för den då så vanliga lungsoten och låg länge sjuk och avled. Sedan dröjde det inte så länge förrän enda dottern också gick bort. Då återstod

av syskonen blott yngste brodern. Denne råkade tillsammans med ett par bekanta att under en biltur i Västmanland bli påkörda och dödade av tåget.

Axel Andersson har skapat sig ett aktat namn i Kumla musiklivs historia. Han tog initiativ till flera orkestrar. Mest känd blev han som ledare för den kyrkliga scoutmusikkåren, som sedermera blev Kumla-Pojkarna. På äldre dagar anslöt han sig till frikyrkorörelsen och blev ledare först av Ebeneserförsamlingens och senare av Pingstkyrkans hornmusikkår.

När jag började skolan bodde vi i närheten av Kumla mejeri. En son till fru Larsson, som var föreståndare på mejeriet, var min lekkamrat. På fritiden roade vi oss med att åka cykel på mejerivinden. Jag fick låna en gammal cykel med trähjul, som hade platta ringar och med fast nav. Det var mycket besvärligt att åka på den. Men vi lärde oss att åka cykel däruppe på vinden. När vi blev mera försigkomna, flyttade vi åkningen ut till en väg i mejeriskogen. Där tränade vi ytterligare, och hur det var så kunde vi så småningom åka skapligt, fast vi inte hade tillgång till så bra cyklar som pojkarna har nu.

På vintrarna hade vi mycket roligt med att följa med isskjutsarna upp mot Alvbros och hämta is till isstacken vid mejeriet. Denna transport sköttes i allmänhet av bön-

Så här såg det ut innan det vackra Åsgränd kom till

Sjödins STENHUGGERI

Tel. 712 98 och 708 25

Tillverkar gravvårdar och gravfris samt byggnadssten av brun, grå och svart granit

Södra Kungsvägen 15
(Se sid. 14 "Min barndoms gata")

der från olika byar. Jag minns särskilt ett par av dessa bönder, som alltid var hyggliga mot oss pojkar och gärna lät oss åka med. Ibland var det ruskigt kallt. Älvbro har alltid varit känt som en kylig plats.

Vi flyttade senare till Kungsvägens sydligaste del till den fastighet, som numera äges av fabrikören Valfrid Erlandsson. Och där bodde vi under hela första världskriget. Då var det besvärligt på mångahanda sätt. Jag minns, att vi tidigt varje morgon fick ställa mjölkflaskan vid Kumla mejeri, för att sedan åter gå dit vid öppningsdags och intaga platsen vid flaskan. Då kunde man få se en lång kö på fyra led, bevakande sina flaskor. Det var naturligtvis inte roligt att vid 4—5-tiden ge sej upp. I all synnerhet på vintern, då ingen som helst belysning fanns utefter vägen.

Ja, så kunde livet gestalta sig i Kumla på den tiden. Under första världskriget var det svårt i många avseenden. Man fick ransoneringskort för olika matvaror, men det var inte alltid det fanns något att köpa på dessa kort. Vid mejeriet hände det att folk kunde stå i kö länge för att köpa ett hektogram smör, och för dem som hade barn var det svårt att få brödet att räcka till. Jag vistades två somrar hos släktingar, som hade lantbruk, för att få mera närande kost. Även har jag tänkt på många gånger hur bra och praktiska kläder och skor det finns nu för tiden. Då var det svårt att alltid få vattentäta och varma skor när vintrarna var kalla, utan man blev många gånger våt om fötterna med påföljd att man ömkylde tårna och hade besvär av detta.

Men jag har många ljusa minnen från denna tid. Vint-rarna var förr mycket snörika. Vi roade oss med att åka skidor i grusgroparna, som numera igenfyllts och blivit ett litet vackert villasamhälle med namnet Åsgränd. Där höll ungdomen till, och där var också utmärkta skidbackar. Vår skidutrustning var inte märkvärdig. Ett par trälaggar fick tjänstgöra som skidor. Men roligt hade vi.

Vi åkte skridsko på Jutamossen, som i regel var vattenfylld och lätt frös till när temperaturen sjönk. Innan den sista sänkningen av Mosjön var gjord, förekom det ofta

översvämningar av markerna på båda sidor om ån. Då kunde man om vintrarna åka skridsko till Säbylund och längre bort. Det gjorde inte vi, därtill var vi för små.

Jag minns en skolutflykt till Säbylund en vinterdag. På Säbylund blev vi bjudna på bullar och mjölk. Vid åkningen råkade vår lärarinna köra ikull på skrovisen och slog sej illa. Då blev vi mycket ledsna.

Min lärarinna i småskolan hette Hulda Hedberg. Hon var verkligen snäll och omtyckt av oss alla. Men hon fick inte leva länge. En halssjukdom stäckte hennes levnad. Efter henne hade vi en lärarinna som hette Karin André och en annan som hette Maja Gripenberg. I folkskolan gick jag för kantor Georg Hall i två år. Han var som bekant mycket musikalisk. För det mesta var han vänlig. Humöret kunde dock vara ojämnt. Blev han irriterad var han inte god att tas med. Den, som då kom i onåd för honom, fick känna på rottingen. Men så hade han också pojkar, som inte alltid var så lätt att fostra.

Jag har ett minne av troligen den första bilolyckan i Kumla. Den hände 1914 söder om Kumla mejeri. Fem kumlabor kom farande i en bil, som körde av vägen och hamnade mot en grindstolpe. En av passagerarna fick ett allvarligt benbrott och en annan en ansiktsskada. Av dem som var med vid olyckan är ännu en i livet.

Ur gamla tidningslägg

Kumla och Hallsbergs Wapenöfningsällskap

hade sistl. söndag sin första exercisöfning wid Yxhult, derwid 3:ne korpralskaper bildades och waldes till kompanichef stationsinspektör A. Ugglan wid Kumla; till korpraler waldes possessionaten G. Adlers på Yxhult, förre riksdagsmannen Erik Olsson i Sännersta samt P. A. Persson i Oxelsten; till vice korpraler: Per Carlsson i Hällbråten, fabrikören J. A. Petterson wid Elfbro samt Per Erik Larsson wid Blacksta. En stor mängd af Örebro skarpskytteförenings wapenföre medlemmar likasom dess musikkår hade wid tillfället tillstädeskommir och inbjödos af korpralen G. Adlers på Yxhult till sexa och förfriskningar, derwid gästvänlighet och kamratskap gåfwo god prägel åt anordningen.

Nerikes Allehanda 1863

Stormens bärjningar.

Stormen tog med sig en del av taket på Kumla kyrka och omkring halva taket på Karl Nilssons skofabrik vid Kumla station.

Vid Skoftesta i Kräklinge ha flera hundra sågtrimerträd dels blåst av och dels kastats omkull av stormen. Kraftledningen mellan Backa och Kumla har slagits av genom kullblåsta träd.

Taket på Mosjö kyrka blåste under stormen nästan helt av på ena sidan.

I Vretstorpstrakten har stormen farit våldsamt fram. Taket på en större byggnad vid Vretstorps station, innehållande stall och lagerbodar m. m., har blåst av. Stora halmstackar ha förflyttats långa sträckor. I skogarna ligga träden strödda.

NA 9/3 1913

LÄT FACKMANNEN ta hand om arbetet, det blir i längden billigast

Specialitet: Monteringsbara 1- och 2-familjshus. Fabriksbyggnader. Fastighetsreparationer och ombyggnader utföras

Kontakta

BYGGMÄSTARE ALVAR EDLUND - KUMLA

Järnväggsgatan 59 - Tel. 705 13

Eivor Malmqvist-Johansson

KUMLAIDROTTE 1963

*Kumla Julblads hederspris till
Eivor Malmqvist-Johansson*

Tennis. Bröderna Tisell har gått ytterligare framåt och väntas det kommande tävlingsåret få sina verkliga genombrott.

Allmän idrott. Damidrotten står sig, trots åderlåtning på flera framstående tävlande. Efter kommunalinstruktör Petterssons arbete under sommarmånaderna är den manliga idrotten på uppåtstående.

Gymnastik. Hasse Gunnarsson har varit det dominerande namnet och vid tävlingar i Halmstad vann han samtliga grenar.

Algot Dohlwitz

Det har inte varit lätt att utse årets pristagare. Valet har emellertid fallit på lantbrukarhustrun, 3-barnsmamman Eivor Malmqvist-Johansson. Hon har varit spjutmästare i Kumla i 5 år. Årets rekord är 35,58 meter.

Vid en intervju med pristagarinnan antecknade jag följande.

Eivor började att tävla i Högsta Blåbandsförening. Särskilt minns hon där en tävling, då hon vann alla grenar och överlärare Josef Svensson tog henne i famn efteråt och gratulerade henne. På inrådan av Anna-Greta Nyström började hon 1956 att tävla för IFK Kumla. Hon deltog i såväl kula som diskus och spjut. Med tiden slutade hon att tävla i de två förstnämnda grenarna. År 1958 blev Eivor DM-mästare i stafett på såväl 4×80 och 4×100 m. För att hon lyckats så bra i sitt tävlande vill hon gärna tacka Osten Johansson, Anna-Greta Nyström och Lydia Larsson, som bistått henne på olika sätt.

Seriematcherna tycker hon har varit de mest spännande tävlingarna. Förargligt var der att förlora med en enda poäng i Västerås. Sitt roligaste idrottsminne anser hon vara en tävling på Stockholms stadion och hoppas att få tävla där fler gånger. Trots förlusterna av Gunda Norrman, Monica Lavér och Birgitta Persson tror hon på en ljus framtid för damidrotten i Kumla. Hennes bästa resultat är i kula 10,19 och i diskus 30,34 meter.

Bandy. Sorgligt nog åkte IFK Kumlas bandylag ur div. II. Borta från föregående års lag är Yngvesson, som enligt rykte skall representera Noraskog, "Osten" Pettersson och Bruno Frändå. Lagledare Ingmar "Kvisten" Johansson ser dock optimistiskt på framtiden och satsar nu istället hårt på ungdomar som Lejf Gullmarsson, Bo Turestam, Christer Nyström, Hans Hallblom, Kent Buske m. fl. Hoppas att vistelsen i div. III blott blir ett-årig.

Fotboll. Även här åkte IFK Kumlas lag ur div. II. Oturligt var det att så många matcher slutade med uddamålsförluster. Jag undrar, om inte en del förluster kunnat undvikas, om man inte låtit spelarna byta platser så ofta. Till kommande säsong i div. III stannar troligen alla spelarna kvar, med undantag av "Osten" Pettersson, som uppges komma att spela för Degerfors IF. Nog borde Kumla "gå rätt igenom" sin serie och året därpå vara tillbaka till div. II!

Yxhults Idrottsklubbs fotbollslag 1907

Övre raden från vänster: Bertil Jansson, senare Norge, Hugo Andersson, Kättskede, Gösta Adlers, senare Karlstad, Fritiof Fransson, Kumla, senare Stockholm, och Birger Olsson, Hällabrottet.

Mellersta raden: Anselm Olsson, Kumla (död), John Pettersson, senare Örebro, och Karl Joh. Tydén (död i USA).

Nedre raden: Per Olov Karlsson, Vesta (bror till Tydén), Klas Johansson, senare Oslo, och Nils Björkman, Kumla.

JULKLAPPEN ska' vara från

Vi ha massor av praktiska och nyttiga julklappar, som med självskrivenhet hör hemma på allas önskelista!

MOBERGS HERREKIPERING

Hagendalsvägen 26 - Tel. 706 27

MOBERGS JUNIOR

Trädgårdsgatan 8 - Tel. 794 70

För Edra transporter anlita

KUMLA-HALLSBERGSORTENS *Lastbilcentral*

- ★ Utför alla slags transporter
- ★ Lastmaskin och trailer för hyrning
- ★ Försäljer: Sand, grus och makadam

TELEFON:
Kontoret, Sveavägen 11, Kumla
Växel 792 40

KUMLA ÅKERI

Innehavare:
HENRY och HARALD
KARLSSON

Rekommenderas!

UTFÖR
ALLA SLAGS
KÖRNINGAR

Telefoner:
706 58 och 706 59

Innehållsförteckning:

	Sid.
<i>I dag har en Frälsare blivit född åt eder...</i> Av komminister Carl-Gustaf Nordberg, Hardemo	1
<i>Kungligt i Kumla för 150 år sedan</i>	2
<i>Kumlaskomakare som predikanter.</i> Av boktryckare Nils Helander	4
<i>Ett apropå till en gammal bild</i>	5
<i>Gamla albumblad — Fyra systrar Fosselius</i>	6
<i>Gårdar och byar i Kumla. XIX. Hjortsberga.</i> Av f. d. förste bibliotekarien d:r Jonas L:son Samzelius, Uppsala	7
<i>Karl Östlund på en ovanlig brandsyn.</i> Av lantbrukare Karl Östlund, Hardemo	10
<i>När det fanns näck och vilda djur i Kumla.</i> Av ämneslärarinnan Elsbeth Dartman, Uddevalla	13
<i>Min barndoms gata XI. Södra Kungsvägen.</i> Av Nils Helander	14
<i>En storbyggare i Kumla när seklet var ungt.</i> Av Nils Helander	18
<i>Skolmästarfru som linneväverska.</i> Av Karl Pettersson, Mullhyttemo	21
<i>90-årig lärarveteran i Åbytorp.</i> Av Nils Helander	22
<i>I tjänst på Säbylund på grevens tid.</i> Av Nils Helander	24
<i>Hallsbergsminnen.</i> Av Anna Andersson	27
<i>Möten på vägen.</i> Av skofabriksarbetare Hugo Ericsson	29
<i>Axel August Svärd.</i> Av byggnadsintendent Henning Julin, Stockholm	32
<i>Nericia.</i> Av skriftställare Axel August Svärd, Göteborg	33
<i>"Det drog i hjärtesträngarna".</i> Av Nils Helander	34
<i>Röda Kvarn.</i> Av kommunalkamrer Tage Tapper	35
<i>Mera om Kumla by.</i> Av Tage Tapper	39
<i>40 år på samma busslinje.</i> Av konstnär Walter Holmström	40
<i>Minnen från Kungsvägen.</i> Intervju	41
<i>Kumlaidrotten 1963.</i> Av bokhandlare Algot Dohlwitz ..	43
<i>Kumla Julblads korsord (intill sidan 41)</i>	

Aktiebolaget

HJ. MODINS

Klack- & Läder-
varuindustri

HÄLLABROTTET

Tel. Örebro 723 79

Tillverkning av:
LADERKLACKAR
POMPADURKLACKAR
såväl dam, mans som barn
alla slag

Olles MEKANISKA

Erlandsson och Persson
Stenevägen 14 - Tel. 710 18

SVARVNINGAR
KONSTRUKTIONER
EL- OCH GASSVETSNINGAR M. M.

John Englund & C:o K/B

BLECK- & PLÅTSLAGERI

Ringvägen 18, Kumla Tel.: 708 22

UTFÖR ALLA SLAGS
Plåtslageriarbeten

MODERATA PRISER

BEGÄR OFFERT

FRÅN *idé*

TILL FÄRDIG *trycksak*

REKLAMSERVICE - TECKNINGAR
RETUSCHER - REKLAMTRYCK

KOMMANDITBOLAGET

Kumla Tryckeri

TEL. 708 81, 796 20

FÖR FOLK I FARTEN

spar-EX

Modell 4410 – Randsydd
Enkel sula – gummisula
En bra sko till lågt pris

Tillverkare: AB KUMLA SKOFABRIK

AB LASSE BURÉN • KUMLA

Fråga efter

i Eder skoaffär

C. G. STRÖMS AB.

TEL. VAXEL 709 20 **KUMLA** ETABLERAD 1888

T I L L V E R K A R

K V A L I T E T S S K O D O N

VARUMÄRKE

Bygg Ytonghus

— *stenhus i byggsats*

Med väggmaterial av låsfogad Ytongstav är Ytonghus' materialleverans mycket lämplig för egnahemsbyggare — särskilt för dem som vill göra en större egen arbetsinsats.

Bjälklag av Ytong och monteringsfärdiga takstolar underlättar den egna arbetsinsatsen liksom de fullständiga och lättfattliga entreprenadhandlingarna för byggnadsarbetet, vvs- och elinstallationerna.

Ytonghus betyder brandsäkra och ekonomiska bostäder med god värmeisolerings — sparar kapital.

Begär vår katalog med närmare upplysningar.

AB YTONG-hus

Återförsäljare:

BYGGSERVICE, Kumla

Marielundsgatan 3, tel. 756 50